

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

ДОКЛАД ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЕТАП 1

ПО ДОГОВОР No. CB005.1.22.166 – LP – Service 7 – Lot 4

Автор: Веселин Кълвачев – експерт История и География

Съдържание

I.	Анализ на връзката и достъпността до антропогенни и природни туристическите обекти в Странджа планина, Дервентски възвишения и Сакар планина с основните транспортни връзки.	стр. 3
II.	Идентифицирани обекти в ТГ район България – Турция	стр. 11
2.1	Идентифицирани обекти в Странджа планина	стр. 11
2.1.1	Религиозни вярвания и мегалитна култура	стр. 11
2.1.2	Мегалитни паметници в Странджа планина	стр. 12
2.2	Идентифицирани обекти в Дервентски възвишения	стр. 74
2.3	Идентифицирани обекти в Сакар планина	стр. 77
III.	Приложения:	стр. 94
3.1.	Снимки на обекти	стр. 94

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

I. Анализ на връзката и достъпността до антропогенни и природни туристическите обекти в Странджа планина, Дервентски възвишения и Сакар планина с основните транспортни връзки.

По цялата територия на Странджа планина, Дервентски възвишения и Сакар планина са разположени 152 населени места. Градовете разположени във вътрешността на планините са 2 Малко Търново и Тополовград, другите градове са разположени по периферията и Черноморското крайбрежие: Созопол, Приморско, Китен, Царево, Ахтопол, Средец, Болярово, Елхово на р. Тунджа, в долините на реките Марица – Свиленград, Харманли, Любимец и Симеоновград, а на р. Сазлийка – гр. Гълъбово.

Какво трябва да знаете при посещения в Странджа планина, Дервентските възвишения и Сакар планина. Районът е периферен, граничен, със сравнително слабо развита транспортна инфраструктура.

пътуване с автомобил – препоръчваме по-голямата част от пътуването да се осъществява с автомобил, за да не сте зависими от обществения транспорт. Добре е да заредите автомобила с повече гориво. Бензиностанции и газстанции има в общинските центрове и в Черноморец, Китен, Ахтопол и някои от по-големите села в района - Обручище, Мъдрец, Студена – само газ, Устрем и др. Ако Ви се случи повреда на автомобила, не разчитайте на Пътна помощ, а попитайте за местни майстори. На много места в района има слабо покритие на мобилните оператори, а някъде и няма.

Границата с Република Турция – когато пътувате в граничен район на България, най-вече в южните погранични части на Странджа планина, Дервентските възвишения и Сакар планина - Тук регулярно и целогодишно се извършват проверки от гранична полиция, затова носете лични документи. При нужда можете да се обръщате към граничните полицаи за съдействие и помощ.

Възможностите за нощувки намаляват с навлизане в същинската Сакар планина. Хотелите и местата за спане са концентрирани предимно в периферните части – Черноморското крайбрежие, около Малко Търново, Свиленград, Харманли, Елхово, Тополовград, Любимец, Средец, Симеоновград, Гълъбово, с. Бръшлян, Граматиково, някои от странджанските села, хотелите по поречието на р. Тунджа.

Но ако замръкнете в някое село, не се колебайте да попитате за подслон, местните хора са гостоприемни.

Лагеруване. Ако искате да се докоснете до дивата природа на Странджа планина, Дервентските възвишения и Сакар планина, може да нощувате на палатка. За лагеруване избирайте места около чешми или изворчета, чисти от храсталаци и на открити удобни места, каквито има много в района.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Храненето в района не е проблем. Ще ви посрещнат в ресторантите на населените места, крайпътните ресторанти, хранителните магазини. Често атмосферата в селските кръчми е доста интересна - смес от магазин, кръчма и място за срещи едновременно. В много от малките селища на Странджа планина, ервентските възвишения и Сакар планина магазините работят само няколко часа на ден, обикновено преди обед.

Пътуване пеш – препоръчваме пътуването пеш да бъде в по-високите части и обозначените туристически маршрути в Странджа планина и Сакар планина, където ви очакват прекрасни гледки и усещането за планина. Добре е преди тръгване да потърсите съдействие от местни хора (може и водачи), които да ви упътят.

Добре е да носите със себе си достатъчно вода, особено през лятото и есента), дъждобран и топла дреха (през есента има периоди, в които вали дъжд по няколко дни, а през лятото понякога падат градушки и поройни дъждове), репеленти против насекоми - задължително през летния период, от края на май до края на август; някои лекарства – против алергии, против болка, за рани; високи обувки - особено през лятото, екипировка за евентуално лагеруване. Планирайте прехода си така, че да пристигнете в крайния пункт 2-3 часа преди мръкване.

Междуселищният транспорт е сравнително добре организиран, с изключение за някои от по отдалечените селища, за които транспортния достъп е ограничен. Общинските центрове са свързани с автобусни линии с областните центрове, по-големи градове в района и София. Железопътни линии има по долината на р. Марица. София – Свиленград и Симеоновград – Гълъбово – Нова Загора по долината на р. Сазлийка.

Селищата в района са електрифицирани и водоснабдени. Поради намаляване капацитета на значителен брой водоизточници в много от селищата през летния сезон съществува проблем с водоснабдяването. В преобладаващата част от района питейната вода е с добри качества.

Във всички селища има телефонни връзки. Покритие на мобилните оператори има навсякъде, но в изолирани райони – при границата, в ниски места връзката е слаба или липсва. Интернет доставчици има вече за много от селата в района. Филиали на Български пощи има в общинските центрове и в по-големите селища.

Здравното обслужване се извършва от спешните центрове в общините и в близките болници. В по-големите селища от района има здравни служби, в някои по-големи села има аптеки.

С културно-историческото наследство на Сакар може да се запознаете и като посетите музеите в градовете Созопол, МалкоТърново, Приморско, Царево, Елхово,

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Средец, Болярово, Харманли, Свиленград, Тополовград, Симеоновград (Хаджибаневата мааза) и Гълъбово (Етнографски музей – къщата на фамилия Дирекови).

Кратка транспортна характеристика на района и достъпа до забележителности за посещение:

Разглеждания район е периферен, граничен както за България, така и за Европейския съюз. Това е граничен район между две световни религии християнство и мюсюлманство. Тук историята и политиката изкуствено са прокарали една разделителна линия, напоена с много кръв, тежаща от жестокости, мъка, скръб, разрушения, спомени и гробове, през тези три български планини е прокарана държавната граница между България и Турция.

Граничния район на Странджа планина, Дервентските възвишения и Сакар планина е проблемен и много изостанал в стопанско отношение и с много лоши демографски показатели вече повече от 50 години. Проблемите на района са придобили ужасяващи размери през последните 20 години, като през близките идващи 10 г той може да се превърне в призрачно празен район, празен от човешко присъствие в българската част от района. Преобладаващата част от населените места са пред изчезване във Странджа планина, Дервентските възвишения и Сакар планина. Изключение от общото са само Черноморското крайбрежие на Странджа планина и долината на р. Марица, които коренно се различават от останалата част от района.

Района пък от своя страна разполага със значителен неусвоен ресурсен потенциал за развитие на културния туризъм опиращ се на паметници на антропогенната култура. За развитие на еко туризма, на биологичното земеделие, животновъдството, пчеларството, лека и хранително вкусова промишленост. Ресурсен потенциал който не се използва за да бъде в полза на държавата. Нужна е адекватна местна и държавна политика и прилагане на конкретни практически мерки за да може този богат и благословен български район да заеме и придобие подобаващото му се място.

Днес основни републикански транспортни артерии преминават в периферията на района. Това са главен път А1 и магистрала Марица, който е част от европейския път Е 80 тази важна транспортна артерия преминава по долината на р. Марица и свързва Европа с Турция, Близкия и Средния Изток.

Друга важна транспортна артерия за района е първокласен път 9 който е част от европейски коридор Е 87 от Констанца /Румъния/ по черноморското крайбрежие през Варна, Бургас, Царево, Малко Търново, Към Турция – гр Къркларели. По трасето на този път Вие може да почувствате южното българско черноморие, душата на планината и перлата на Странджа гр. Малко Търново.

Най – важно транспортно, икономическо и социално значение за района имат следните пътища.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

През последните години с отваряне на КПП Лесово – Хамзабейли – Одрин, първокласен път 7 придоби важно значение като нов транспортен коридор север -юг. Чрез него могат да бъдат достигнати и посетени общинския център Елхово, а чрез негови разклонения могат да бъдат посетени, защитена местност и пещера Дрънчи дупка при с. Мелница, тракийското скално светилище при с. Мелница и Долнотунджанския пролом при с. Лесово.

С най – голямо транспортно значение за Българска Странджа са международния път Е87 и второкласния път 98 Бургас - Малко Търново които поемат преобладаващо автомобилния трафик от планината и крайбрежието. Тези два пътя е техните разклонения са основните транспортни артерии които водят до значимите паметници на човешката култура и строителен гений в района.

Трасето на главен път 9 е основната транспортна артерия за достигане до паметници на човешката култура и красотата на природата по южното черноморие. Ако се пътува по това трасе могат да бъдат посетени природни забележителности и паметници на антропогенната култура в: Крайморие, Атия, Черноморец, Созопол, Приморско, Китен, Лозенец и Царево по крайбрежието. А в Странджа планина до Малко Търново и селата Граматиково, Кондолово и Българи. По това трасе може да се докоснете до духа и архитектурата запазени от времето на древна Гърция, Рим и Византия. Докосване до величието и красотата на Природната магия на Странджа планина. До омаята и магията на южното българско черноморие със закътаните заливи и скалистите брегове. На близо до трасето има забележителности които сами ще ви примамят. Замъка в Равадиново, природния резерват Ропотамо, тракийския култов комплекс Беглик таш и Мишкова нива, гробницата и местн. Пропада, древната магия на Индипасха огнения танц на нестинарите и красотите на Маслен носъ , Долините на реките Велека и Резовска това са незабравими преживявания.

От главен път 9 може да предприемете пътуване до обекти които ще докоснат сетивата и душата Ви. А именно отклонение от Царево на юг до с. Резово. Тук ще ви впечатлят Ахтопол, устието на р. Велека и красивите закътани заливи като Силистар. Интерес може да представлява отклонението в дясно от пътя преди Атия в дясно към с. Росен – с. Веселие – с. Ясна поляна и от там към гр. Приморско.

Другия главен транспортен коридор за българска Странджа е второстепенен път 98 от Бургас за Малко Търново и от там към Република Турция. Този път се отклонява от Крайморие към Странджа планина преминава през селищата Маринка, Крушевец, Звездец, Малко Търново и границата с Турция. По този път Вие ще се докоснете до нежното и чисто сърце на Странджа планина. Това е едно невероятно пътуване и преживяване в нежната красота и омая на чист и свежа природа. При пътен възел Босна Ви е може да предприемете пътуване вдясно към с. Бяла вода, с.Калово с.Визица и с. Кондололово, а вляво се потапяте в прегръдките на Странджа и покрай малкото и китно Варовник достигате до Тагаревското /Вълчаново / ханче на второстепенен път 79. Други интересни отклонения кито може да направите от второстепенен път 98 са от с.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Маринка към с. Твърдица, с. Димчево, с. Присад, с. Зидарово, с. Габър, с. Вършило. Разклонения от пътя има за с. Извор, за с. Ново Паничарево, с. Ясна поляна и гр. Приморско., а също и за с. Индже войвода с. Бяла вода и с. Бръшлян. По трасето на пътя може да се докоснете до Древна Тракия и нейната култура да посетите древни скални светилища, мегалити, параклиси, да докоснете до интересната странджанска архитектура и религиозни обекти. Да бъдете едно с планина и нейния нежен дъх и омая.

За трите планини с най – голямо значение транспортно, икономическо и социално са второкласните пътища 79 от гр Бургас – гр. Средец – гр Елхово и второкласен път 76 от гр. Елхово – гр Тополовград – гр Харманли. Това впрочем е част от най краткия път от Бяло до Черно море. Започва от гр. Комотини /Гърция/ през прохода Маказа – гр. Кърджали – гр. Харманли – гр Елхово – гр. Бургас. Този път е главен както за Западна Странджа, така и за Дервентските възвишения, така и за Сакар планина. По това трасе се извършва най-големия пътнико поток и пренос на товари за региона. По това трасе туристите могат да се запознаят със антропогенни строителни забележителности от древността до наши дни и да проследят развитието и постиженията на човешкия строителен гений от древността до днес. По този път пътуващите могат да се запознаят със широка гама от забележителности изградени впечатляващо много преди новата ера. Това са древните мегалитни паметници / долмените/ в Сакар планина, землището на с. Хлябово: двукамерния долмен „Начови чаири“, вкопания долмен „Евджика“, двукамерен долмен „Гайдарова пещера“, двукамерен долмен „Бялата трева“. Покрай пътя югозападно от гр. Тополовград на един от върховете на Сакар планина е разположено най-голямото в България тракийско скално светилище на Слънцето – вр. Палеокастро. При с Княжево покрай пътя вече 8 години тече проучването на уникален тракийски и македонски владетелски дом от епохата на Филип Македонски, Александър Македонски и неговите последователи. Обекта може да се посещава целогодишно, предстои община Тополовград да го превърне в подобаваща туристическа атракция. Интересни фортификационни и градски строителни съоръжения от древността по трасето на пътя могат да се наблюдават и да се докоснат до тях при с Дебелт а именно древната римска Колонията Флавия Пачис Деултензиум (лат. Colonia Flavia Pacis Deultensium, накратко Деултум) Колонията е била основана при управлението на Флавиевата династия в Рим и по-точно в годините на император Веспасиан през 70-те години на 1 век. Колонията е била основана в близост до вече съществуващото тракийско селище Девелт или Дебелт откъдето произлиза и името на колонията.

Колонията възниква като селище на ветерани от VIII Августовски легион, които по силата на римското право били оземлени вероятно на една доста обширна територия между езерата Бургаско и Мандренско.

При гр. Средец може да се посети античната и средновековна крепост Потамукастел, намираща се югозападно от града. По трасето на пътя могат още да се

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

видят интересни религиозни обекти като църквите гр. Средец, гр. Елхово, гр. Тополовград, гр. Харманли. Музеите в споменатите градове. Етнографски и архитектурни обекти в гр. Средец и гр. Болярово.

В Тополовград може да се види статуята Благославящият Христос“, това е първият каменен монумент на Божия син в България и 4-ти сред по-известните в света (след тези в Рио де Жанейро, Куско и Полша). Такава статуя е новост за православие, макар в католическите страни да е стара традиция.

От тези два важни второкласни пътища за района се отделят множество отклонения към населени места към граничните части на района и към вътрешността на страната, някои от тези отклонения водят до интересни и забележителни природни и антропогенни творения.

Ще споменем най-интересните от тях, а Вие може да се възползвате и да ги посетите.

1. Отклонение от Тагаревското /Вълчаново/ ханче към с; Варовник: По това отклонение навлизате в омаята на западна Странджа, може да посетите Голямо Буковския манастир, единствения действащ в Странджа планина. При добро желание могат да бъдат посетени мегалитни паметници в землищата на селата Кирово, Граничар и Белеврен.
2. Отклонение за с. Факия и селата Момина църква, Горно и Долно Ябълково - това е един интересен маршрут който може да Ви потопи в магията на западна Странджа, топлината и уюта на българското село. Да се докоснете и чуете стари героични странджански истории за рода Бимбалови в с. Факия, да посетите най-голямото в Странджа село Момина Църква, красива и чиста природа.
3. След 3 км. Югозападно от град Болярово в ляво от пътя има отклонения за с. Мамарчево и към селата Малко Шарково, Воден, Странджа и Крайново. Този маршрут ще Ви потопи и усетите дъха на чистата природа на Дервентските възвишения. Може да посетите язовир Малко Шарково Язовирът е със най-голямата в България земнонаситна стена и максимален обем 55 млн. куб. метра. Площта на язовир „Малко Шарково“ е 3,9 км². Риболовците тук могат да разчитат на улов на бабушка, толстолоб, бяла риба, каракуда, костур, кротушка, шаран, клей, сом и др. Едно кътче за релакс и кратък отмор. По този маршрут могат да бъдат посетени и едни от най-интересните антропогенни паметници в Дервентските възвишения, а именно средновековния християнски манастир южно от с. Воден, край с. Странджа и Крайново могат да се видят останки от долмени. Природата е разкошна, селата са красиви но празни за съжаление.
4. На 5 км. преди гр. Елхово в ляво от пътя има разклонение за селата Маломирово, Славейково, Лалково, Ситово, Иглика, Чернозем, Раздел и Голям Дервент. Това е последното отклонение от пътя което си заслужава да

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

бъде направено защото при с. Голям Дервент Вие ще се запознаете и се докоснете до едни от най-интересните древни строежи по нашите земи – а именно долмена при с. Голям Дервент.

При посещение на гр. Елхово посетете задължително Етнографския и археологически музей и църквата „Св. Димитър“.

В Сакар планина най-важната транспортна артерия по която целогодишно има засилен трафик е второкласен път 76 от гр. Елхово през гр. Тополовград до гр. Харманли, където се влива в път А 1 и магистрала Марица. Ако се придвижвате по това основно пътно трасе за Сакар планина Вие можете да откриете богатства на човешкия гений, творения от зората на човешката култура, които впечатляват със своите размери, строителен гений и сила на мисълта. Това са древните мегалитни паметници / долмените/ в Сакар планина, землището на с. Хлябово: двукамерния долмен „Начови чаири“, вкопания долмен „Евджика“, двукамерен долмен „Гайдарова пещера“, двукамерен долмен „Бялата трева“. След с. Богомил може да се отбиете по път 7604 и след 4 км. изкачване и спускане достигате до с. Овчарово покрай което се намира менхира Чучул камък. Предполага се че обектът е играл важна роля в култа към плодородието за населяващите този регион местни тракийски племена, които са изпълнявали сезонни ритуали около камъка. В по-късен период, при Чучул камък са се провеждали народни събори.

Покрай пътя югозападно от гр. Тополовград на един от върховете на Сакар планина е разположено най-голямото в България тракийско скално светилище на Слънцето – вр. Палеокастро. При с. Княжево покрай пътя вече 8 години тече проучването на уникален тракийски и македонски владетелски дом от епохата на Филип Македонски, Александър Македонски и неговите последователи. Обекта може да се посещава целогодишно, предстои община Тополовград да го превърне в подобаваща туристическа атракция. В Тополовград може да се види статуята Благославящият Христос“, това е първият каменен монумент на Божия син в България и 4-ти сред по-известните в света (след тези в Рио де Жанейро, Куско и Полша). Такава статуя е новост за православие, макар в католическите страни да е стара традиция. В града могат да се видят 4 църкви три от които действащи, няколко интересни параклиса и общински исторически музей. От Тополовград може да се предприемат екскурзии до някои интересни природни обекти в Сакар планина.

Интерес ще представлява отклонение от път 76 в ляво при с. Княжево към с.Срем – с.Устрем – с.Радовец третокласен път 761. От с. Радовец до второкласен път 55 третокласния път със номерация 5507 и се преминава през с. Студена – с.Левка – с. Пъстрогор -гр. Свиленград. По това интересно трасе може да видите древни антропогенни паметници които нямат аналог не само в България но и на Балканския полуостров. При с. Княжево покрай пътя вече 8 години тече проучването на уникален тракийски и македонски владетелски дом от епохата на Филип Македонски,

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

Александър Македонски и неговите последователи. От с. Княжево до с. Срем пътя се движи живописно през Сремския пролом образуван тук от р. Тунджа.

След това се достига до най- голямото село в Сакар планина с. Устрем в което може да отпочинете и посетите църквата Св. Димитър. На 3.5 км. от селото се намира единствения действащ манастир в Сакар планина – женския манастир „Св. Троица“ . Манастира има дълга история, започваща от скалната пещерна църква по времето на второ българско царство, опожаряват е бил три пъти през турското робство, давал е подслон на известни български хайдути като Индже войвода, Кара Колю, Христо войвода, Кара Танас, Гарапчи Георги и др. и не случайно се нарича все още и хайдушкия манастир. Голямо събитие за югоизточна България е ежегодния панаир провеждащ се на храмовия празник. Покрай манастира има интересни природни обекти.

След село Устрем се преминава през селата Радовец и Студена и от центъра на с. Студена се поема на юг към с. Сладун и с. Маточина. При с. Маточина на самата граница с Република Турция се намира античната крепост Букелон и скалната църква Декили кая.

Крепостта е разположена върху неголям хълм над с. Маточина, чиито склонове са труднодостъпни, а на места напълно недостъпни, освен от юг, откъдето идва пътят откъм селото. Билото на хълма е сравнително плоско и наподобява малко плато.

Сравнително добре запазена е висока средновековна кула от XII-XIV в., тип донжон. Височината на останките на кулата е около 18 m и те представляват величествена гледка, изпълвайки панорамата в региона.

Скалната църква в местн. „Декиликая“ при с. Маточина. Тази скална църква е изсечена на 2 км югозападно от село Маточина в скалисто възвишение. Местното население нарича обекта „Декили кая“. Датирана е от 10 век. Оформена е като правоъгълно засводено помещение, в което се влиза през малък, също така засводен коридор. Общата дължина на съоръжението е 14,05 м., а само на коридора - 4,20 м. Височината на свода е 3 м. Вляво от входа в скалата личат изсечени стъпала, водещи към билото на възвишението, в което е разположена църквата. Там са запазени следи от издълбани в скалата гробове.

След като разгледате тези забравени величествени човешки творения се връщате обратно през мъртвото село Варник, с. Сладун и се движите по третокласен път 5509 по който се достига до р Свиленград.

След 5 км се достига до с. Михалич Църквата на югоизток от с. Михалич /1km/ е изсечена в скалистата тераса в м. “Айпандо”, на стръмния западен склон. Скалната църква при село Михалич е единствената в България с уникална трихонкална форма. Цялата е изрязана /издълбана/ във варовикова скала. В план тя представлява същинска засводена трихонкална църква, сякаш е градена от обикновен строителен материал. Вътрешното ѝ пространство се възприема като кръстовидно-куполно. Незнайните архитекти са постигнали удивителна прилика с класическите кръстокуполни

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

християнски храмове. На няколко места по стените са издялани кръстове. В църквата се влиза чрез монументално изсечено в скалите стълбище от 14 стъпала. Отстани а оформени дълбоки ниши за поставяне на дарове и икони. Изглежда над откритото стълбище някога е имало дървен навес, от който личат дупките в страничните скали. Скалната църква при Михалич се отличава от всички скални църкви у нас по своята сложна, трихонкална форма, която на балканския полуостров е застъпена само в градените сгради, познати още в античната епоха и при църквите в ранновизантийското строителство. Тя вероятно е направена в неспокойните години около X в. ... След това пътя минава през селата Пашово, Щит и Райкова могила и достига до гр. Свиленград.

По пътя 5507 от с. Студена може да се продължи по хълма на Дервиш могила а от там се спуска към малката котловина в която е разположено с. Левка, от там се продължава и скоро се достига до язовир Левка и второкласен път 55 по който през с. Пъстрогор се достига до гр. Свиленград.

От пътен възел Голямата звезда може да поемете към гр. Любимец. По този маршрут може да видите мегалити при с. Изворово, и разкопките на римската пътна станция и крепост Кастра Рубра, а при с. Йерусалимово може да се докосните до красотите на защитената местност Бакърлия.

II. Идентифицирани обекти в ТГ район България – Турция

Районът на Странджа планина, дервентските възвишения и Сакар планина е едновременно един от най-интересните и най-слабо усвоените в туристическо отношение в цяла България. Това го прави предпочитана дестинация за любители туристи с по-специфични интереси или за по-авантюристично настроени и по-непретенциозни посетители. Съхраненото материално и нематериално културно наследство, допълнено от красивата природа, се съчетават в изследваната територия по уникален начин. Точно поради това, авторът смята, че районът е изключително подходящ за развитието на културен туризъм.

2.1 Идентифицирани обекти в Странджа планина

2.1.1. Религиозни вярвания и мегалитна култура

Една от най-съществените особености на планината и нейното крайбрежие е присъствието на мегалитната култура. От времето на траките са останали пръснати из цяла Странджа каменни гробници-светилища, познати с името долмени. Изградени са изцяло от огромни няколкотонни каменни плочи. Проучените в Странджа долмени датират от I-во хил. пр. Хр.

На 3 км югозападно от гр. М. Търново се намира най-известният паметник на древната тракийска култура в Странджа – куполната гробница-светилище в м. „Мишкова нива”. Тя еволюира през вековете от долмен с крепиди и земен насип до монументално светилище-мавзолей. Доизградено през римската епоха (II - III в. сл. Хр.)

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

с огромни мраморни блокове, то е използвано и като място за почитане на митичен прародител-херой, и като храм на бог Аполон-Аулариок.

2.1.2 Мегалитни паметници в Странджа планина

Стъпите ли в полите на Странджа, няма как да не попаднете на странни каменни мегалити, подредени във форма на миниатюрни къщички.

ДОЛМЕННИ РАЙОНИ В СТРАНДЖА

Ако възприемем географския подход при описанието – от изток на запад, т.е. Странджа (Източна – от черноморския бряг при Маслен нос до с. Граничар – и Западна – оттам до р. Тунджа.

1. СТРАНДЖА ПЛАНИНА:

Странджанските долмени са описани най-напред и най-систематично от Карел Шкорпил (Шкорпил, 1925). Те могат да бъдат групирани в няколко огнища:

- (1) Маслен нос
- (2) Източен район (от М. Търново до с. Евренозово),
- (3) Западен район (от с. Граничар до с. Горно Ябълково)
- (4) Дервентски възвишения (селата Крайново и Голям Дервент).

1.1. Маслен нос Долмените на Маслен нос са отбелязани още от К. Шкорпил (Шкорпил, 1925); тогава името на носа е било също като днешното, но в турски вариант Зехтин бурун (Дражева и др., 2004). Трудно е да се идентифицират днешните обекти с днешните от Шкорпил, но всички, които са оцелели до днес, са в относително добро състояние. Вероятно причината е, че са попаднали в зона, превърната в резерват и охранявана грижливо поне през втората половина на XX в. Те са построени от качествено одялани плочи, състоят се от 1–2 камери и имат много красиви лицеви отвори с типични размери и форма (правоъгълник със заоблени върхове). От гледище на техническо майсторство, конструкция и естетични пропорции можем да смятаме, че тази група долмени са „условно синхронни”, т.е. създадени са в рамките на неголям период, да речем 1–2 века, не повече. Впечатление прави също близостта им до светилището Беглик-таш, а също така със свещената скала Лъвската глава. Подобни скални и скално-изсечени сакрални обекти обикновено са по-ранни от долмените. По терена наоколо се виждат освен това и големи загадъчни паралелопипедни блокове с неясно предназначение, които са оставени още в прастари времена недовършени. В територията на светилището се забелязва една импозантна каменна структура: два успоредни реда от грамадни валуни (естествено стърчащи) са захлупени с каменни плочи. Така се образува навярно най-големият протодолмен в Тракия. Той е

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

еднокамерен и няма лицева плоча. На Маслен нос намираме долмени, две скални светилища и също така изоставени заготовки за някакви други мегалитни градежи, неосъществени по някаква причина. Съсредоточаването върху сравнително малка площ на многобройни свещени обекти от един и същ тип (скално-ориентирани, т.е. мегалитни и скално-изсечени) извиква представата за дълго време оформян и използван свещен комплекс. Преди 3–4 хиляди години тези съоръжения действително са били замислени и изградени като комплекс от такъв тип.

1.2. Източен район (от М. Търново до с. Евренозово)

Този район попада в границите на природния парк „Странджа”. За жалост именно тук практически всичките долмени са толкова разрушени, че не дават добри основи за културен туризъм в парка, т.е. близо до крайбрежието. Но обектите са интересни от научно гледище, затова си струва да се разгледат внимателно. Най-често са еднокамерни долмени без дромос, т.е. от най-простите и навярно най-ранните. Рядко се забелязват запазени лицеви плочи с отвор.

Полуразрушен долмен може да се види край шосето близо до с. Визица. Еднокамерен, отдавна отхлупен и навярно доста ранен, понеже няма отвор в лицевата плоча. Най-интересното при него е, че наоколо е запазен каменен кръг от бели необработени кварцитни късове. Тук не може да се говори за крепида – белите отломъци очевидно имат естетично и символно предназначение. Изглежда, са правили силно впечатление на древните хора. Такива буци /кварц/ могат да се забележат и до днес при много долмени в Сакар и Източните Родопи, но при с. Визица най-добре е запазена кръговата им подредба. Този кръг не може да се нарече и кромлех, понеже камъните са малки и са просто поставени на земята, а не са специално забивани. Освен това по дефиниция в центъра на кромлеха няма никакво съоръжение, а в случая има цял долмен. Белите буци /кварц/ са подредени в кръг около него, а кръгът е фигура, тачена от най-дълбока древност.

Около с. Калово е имало доста долмени, но днес всичките са силно разрушени и дори трудно се разпознават сред камънаците в гората. Не са атрактивни за туристи, а само за целенасочен поход на специално заинтересувани хора. Най-вероятно са били съвсем прости, еднокамерни и без лицеви плочи или поне без лицев отвор. В по-добро състояние са двата съседни долмена на хълма западно от с. Заберново, макар че плочите им не са качествено загладени и оформени. А те са от мек материал – от местен мрамор. Мрамор в Странджа се среща на доста места, особено около М. Търново, но не зная да е ползван другаде за създаване на долмени. Долмените са раздалечени на 30-тина метра, но си имат отделни собствени насипи до ниво малко по-ниско от похлупака. И двата са еднокамерни с дромос и с добре очертани и запазени фасади. Единият изобщо няма, а в другия се е запазила една съвсем рядко срещана в Тракия и много архаична като изпълнение лицева плоча. Стандартно лицето е

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

монолитно и отворът е пробит в него. Но тук лицевата плоча е съставна – образува се от две отделни плочи. Те са забити напречно на камерата така, че да лежат в една и съща вертикална равнина, без да се допират. Лицевият отвор се образува всъщност от кривата (дъговидна) вертикална пролука, която остава между тях! Вторият долмен с подобна конструкция на лицевата плоча у нас е „дългият долмен” при с. Плевун, Ивайловградско. Заберските долмени са разкопани и изследвани са от Д. Агре през 2002 г. (Агре, 2005в,г). Вътре са намерени човешки останки от доста индивиди и дребни бронзови украшения тракийски и фригийски произход, а също и типична за погребални обичаи натрошена керамика. Погребенията в долмени не са честа находка, особено неограбените. Обърнете внимание: капаците – отместени, а погребенията – неограбени. При това имаме многократни погребения! Може да предположим, че грабежът не е бил цел на отхлупването. Ще стане дума за тази особеност по-нататък. След разкопките двата заберски долмена са изоставени в беззащитно състояние. Една от страничните стени на долмена с лицевата плоча е била силно наклонена и преди археоложката интервенция, но се е държала благодарение на факта, че отхлупеният долмен е бил запълнен с пръст и дребни камъни.

В района покрай границата между М. Търново и с. Бръшлян има 3–4 долмена, доста порутени, но достатъчно романтични, за да придадат неповторимо обаяние на хилядолетния историко-географски ландшафт. Има нещо особено нелепо в тази ситуация. В района се експонират: етнографският резерват – село Бръшлян, некрополът в м. Пропада и хероонът в м. Мишкова нива при М. Търново. И вместо да бъдат щастливи, че могат да покажат на туристите допълнително още 3–4 долмена, местните власти изобщо не им обръщат внимание и дори спъват достъпа до тях под претекст, че се намирали в крайграничната зона! Макар и в недобро състояние, долмените биха допълнили чудесно изключително богатия експозиционен потенциал.

Долмен, разположен в непосредствена близост (на не повече от 40 м) от р. Велека, югозападно от с. Звездец. Еднокамерен, с дромос, капакът на камерата е от две плочи, отхлупени отдавна. За разлика от типичната ситуация, той не е построен нито върху хълм, нито на склон, а е създаден върху ниския и плосък бряг на реката (не повече от 2 м над обичайното ниво на водата). Там, очевидно, е бил заливан хилядократно от придошлите води на реката. Независимо от всякакви други тълкувания и обяснения това разпологане е очебиен аргумент, че такъв долмен не би могъл да бъде гробница (по-нататък ще дискутирам отделно тази тема). Много изящно е оформен лицевият отвор – като трапец със заоблени ъгли в горния край.

Малко по на север, в м. Ашламата край с. Младежко, има доста разрушен голям долмен, еднокамерен с дромос и прекрасен лицев отвор. За жалост е отхлупен, с доста разбутани стени.

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

До самото асфалтово шосе от Звездец към Евренозово има долмен, наскоро разкопан от екипа на Д. Агре (Агре, 2004). Бил е отдавна отхлупен, лицевата плоча е била наполовина счупена, днес личи само долната половина. Едно- камерен. Оставен е след разкопките в беззащитно състояние.

В района на същото село има поне още 2 долмена - в м. Райков чукар: бил е голям и красив, но не много отдавна е така вандалски разрушен, че лицевата му плоча по странен начин „е отхвъркнала” до съседното дърво и сега лежи там преобърната надолу с главата и полуразбита!

1.3. Западен район (от с. Граничар до с. Горно Ябълково) В района, очертан от селата Голямо Буково, Граничар, Белеврен, Горно Ябълково, Долно Ябълково, Кирово, днес може да се видят най-красивите, импозантни и същевременно дос- татъчно запазени долмени в Странджа. Те са изградени технически най-грамотно и умело, макар и невинаги от качествено загладени плочи. Имат 1–2 камери и дромос, а понякога и фасада. Личи, че са сравнително късни и „условно синхронни”. Долменът до с. Граничар, макар и еднокамерен, има вероятно най-красивия и достолепен похлупак в Тракия. Плочата е много дебела и тежка и е одялана така, че има триъгълно сечение, т.е. дава илюзия за двускатен покрив. Долмен при с. Голямо Буково; Навремето изследователите Васил Миков (Миков, 1955) и Д. Пеев (Пеев, 1974) го споменават като един от най-добре запазените в Странджа. Днес не е в добро състояние.

Има поне 8 сравнително запазени големи долмена край с. Кирово.

Един величествен долмен при с. Долно Ябълково.

Четири впечатляващи и големи долмена около с. Белеврен. Оттук преди 30-тина години един двукамерен долмен бил пренесен и експониран до музея в Бургас, за жалост крайно несполучливо.

При разкопки на долмен северно от Белеврен екипът на Д. Агре разкри интересни находки (Агре, 2005а, 2006, 2008). Най-напред ще отбележа бронзова гривна, която има мно- го модерен дизайн според днешните ни представи, макар че се отличава с класическа простота. Бронзовата тел прави няколко нежни и небрежни увивки около китката и завършва дъвен символ – спирала. Намерена е и съвсем запазена странна стомна с височина около 50 см. Тя изненадва с факта, че има не един, а цели три еднакво големи чучура, които се издигат от облото тяло нагоре успоредни и долепени един към друг. Можем само да гадаем с какъв ритуал е свързана, но технически тя демонстри- ра някакво триединство: като се наклони, от нея потичат три успоредни и съвсем еднакви струи от една и съща течност! Подобна стомна, но с два чучура, е намерена и в долмен от турската част на Странджа. Накрая ще отбележа още една находка: двойка неголеми глинени фигурки на мъж и жена, подобни на играчки. За обща- та датировка на долмена (IX–VIII в. пр. Хр.) те са поразително груби, понеже 1–2

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

хиляди години по-рано, през енеолита, на Балканите са създавани много по-съвършени керамични фигурки – на хора и животни. Не толкова техническите умения на местните творци, колкото идеологията се е променила много. Статуетките, които навремето са носели белезите на реалистично изкуство, по-късно са били принизени до най-обикновени маркери, предназначени единствено да бележат пола на човека заради някакъв ритуал – едната е женска, а другата – мъжка. Няма нито прецизност, нито украса, нито физиономичност. Очевидно са придобили чисто формален, символен характер, при който тези характеристики вече не са били съществени. Ако щете подобно на днешните мартеници. Доколкото ми е известно, такива твърде груби фигурки се намират масово в погребения от първата половина на I хил. пр. Хр. и в конкретния случай не носят изненада.

1. Долмен – в местн. Беглик-таш, северно от Приморско 45– 42 18 40,0 С, 27 45 44,7 И,
2. Долмен – в местността Беглк – таш, западно от светилището, северно от Приморско – С 42 18 32, 8, И 27 45 01, 7
3. Долмен – северно от светилището Беглик – таш, С 42 18 59, 7 , И 27 45 43, 7 ,
4. Цистов гроб – до шосето от Визица, недалеч от село Визица, в посока към Кондолово и Граматиково
5. Цистов гроб – землище с. Калово, местн. „Чардака“, С 42 08 14,7 , И 27 31 38,1 ,
6. Долмен – землище с.Калово, в местн. „Св Неделя“, С 42 07 57, 7 , И 27 31 39, 5 ,
7. Долмен – землище с. Калово в местн. Змеьови къши близо до меандрите на р. Младежка, С 42 07 02, 5, И 27 29 4814 ,
8. долмен – с.Горно Ябълково местн. „Паша дере“ - С 42 06 20.8 И 27 07 14.0
9. долмен – с.Долно Ябълково С 42 06 44.1 И 27 07 42 7
10. долмен – с.Долно Ябълково местн. „Влахов дол“ (Каракуш) С 42 07 05.4 И 27 07 47.3
11. долмен – с.Долно Ябълково местн „Влахов дол“ (контролен) С И 42 07 05.2 27 07 47.3
12. долмен – с.Белеврен местн „Лозята“ С 42 06 18.5 И 27 09 27.7
13. долмен – с.Кирово в краве-комплекса С 42 08 21.1 И 27 09 34.3
14. долмен – с. Белеврен метн „Лозенски дол“ С 42 07 29.7 И 27 09 38.0

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

15. долмен – с. Белеврен към местн „Големия камък“ С 42 07 28.3 И 27 09 38.1
16. долмен - покрай шосето за вр. Близнаците „Ашламата“ С 42 12 01.1 И 27 16 16.5
17. долмен при с. Евренозово, - местн. „Райков чукар 1“ С 42 06 19.9 И 27 18 31.2
18. долмен при с. Евренозово - местн „Райков чукар 2“ С 42 06 15.2 И 27 18 36.0
19. долмен при с. Евренозово – местн „Лъката“ С 42 08 12.0 И 27 19 48.0
20. долмен при с.Евренозово – местн „Бакъра“ С 42 07 45.9 И 27 21 57.2
21. долмен при с.Звездец до р. Велека – С 42 05 35.8 И 27 23 34.4
22. долмен при с. Бръшлян местн. „Живак“ (на края на Хамбарчето) – С 42 00 54.6 И 27 26 03.4
23. долмен при с.Бръшлян местн „Хамбарчето“ (разрушеният) С 42 01 08.6 И 27 26 06.2
24. долмен при с.Бръшлян местн. „Гогово“ (към Хамбарчето) С 42 01 14.5 И 27 26 56.4
25. долмен при с.Бръшлян местн „Цера“ С 42 02 27.5 И 27 27 02.5
26. долмен при гр. М. Търново местн. „Какачина“ (до извора) С 42 00 22.5 И 27 27 25.4
27. долмен при М. Търново местн. „Станково: десен – Е“ С 41 59 22.1 И 27 27 58.1
28. долмен при М. Търново местн. „Станково: ляв – W“ С 41 59 22.1 И 27 27 58.1
29. долмен при М. Търново местн. „Станково 2“ С 41 59 18.7 И 27 28 00.4 211 12 215
- 30.долмен при Калово местн“Змейови къщи“ С 42 07 02.9 И 27 29 45.6
31. долмен при Калово “-” С 42 07 02.5 И 27 29 48.4 197.75
- долмен при Калово местн „Чардак“ С 42 08 14.7 И 27 31 38.1
32. долмен при Калово местн „ Св. Неделя“ С 42 07 57.7 И 27 31 39.5
33. долмен при Заберново Лъгът в резервата Парория С 42 06 25.1 И 27 32 27.1
34. долмен при Заберново “-” (двоен долмен) С 42 06 25.1 И 27 32 27.1
35. долмен при Приморско местн „Китката“ (Дюлмените) С 42 18 32.8 И 27 45 01.7 197.5
- 36.долмен при Приморско “-” С 42 18 59.7 И 27 45 43.7
- 37.долмен при Приморско “-” С 42 18 40.0 И 27 45 44.7

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

38. долмен при Приморско “-” С 42 18 40.0 И 27 45 44.7
39. Долмен в м. „Змеюви къщи” край Голямо Буково Намерен от Св. Славов – окт. 2008 С 42 10.40 4, И 27 09.45 0 4,
40. Долмен до „Каракуш“ край Д. Ябълково По координати на Дим. Колев С 42 07.08 7, И 27 07.78 8, 41. Долмен на пътя над Алмалийското кале По координати на Дим. Колев С 42 06.73 5, И 27 07.71 2,
41. Долмен край дърварския път в м. “Лозенски дол“ край Д. Ябълково Намерен от Св. Славов С 42 07.47 2, И 27 09.63 5,
42. Долмен край пътя към камъка Намерен от Св. Славов С 42 07.70 1, И 27 09.16 3,
43. Долмен в м. „Паша дере“ край Г. Ябълково По координати на Дим. Колев С 42 06.34 7, И 27 07.23 3,
44. Долмен на хълмче по пътя от Г. Ябълково за Белеврен, на разклона за Кирово Намерен от Св. Славов Н/К Н/К
45. Долмен на северния изход на Белеврен По координати на Дим. Колев С 42 05.93 5, И 27 10.87, 8
46. Долмен в м. „Кирик Стояновата къшла” край Белеврен По координати на Дим. Колев С 42 06.09 8, И 27 11.89, 0
47. Долмен в м. „Лозята” край Белеврен По координати на Дим. Колев С 42 06 30.8 , И 27 09 46. 2
48. Долмен в м. „Аязмото” между Кирово и Белеврен С 42 06.98 2, И 27 10.91 7
49. „Капаците-1“ край Граничар, С 42 07.98 5, И 27 13.82 0
50. „Капаците-2“ край Граничар - С 42 07.913, И 27 13.74 8
51. Долмен в м. „Корубата” в заграждението между Д. Ябълково и Кирово, С 42 08.352, И 27 09.57 2
52. Долмен между Кирово и Граничар, С 42 08.58 8, И 27 12.74 81

Държавни образувания и политически промени-античност и средновековие в Странджа планина

Към средата на 1-то хилядолетие пр. Хр. планината е обитавана от тракийските племена тини и асти, подвластни на новосъздаденото Одриско царство. Тините са

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

били сред най-войнствените от всички племена и най-опитни в нощните нападения. Името на нос Тиниада (днес Инеада, Турция) произлиза от племенното им название.

Повече от 60 са проучените останки от древнотракийски крепости на територията на Странджа, свидетелстващи за нестихващите междуплеменни вражди, сблъсъци и чужди нашествия през цялото I хил. пр. Хр. Изграждани са с масивни стени от едри ломени камъни без спойка. Такива са “Голямото кале” край с. Младежко, “Градището” до с. Българи, три крепости около с. Бродилово, “Голямото градище” югозападно от Малко Търново, Сливаровското кале и др. Някои от крепостите са използвани и през Средновековието.

След разпадането на Одриската държава в последните два века пр. Хр., астите създават тук своя държава – Астейско царство със столица гр. Бизия (днес Визе, Турция)

През 45 г. сл. Хр. Рим окончателно поглъща Астейското царство и включва земите му в новосъздадената римска провинция Тракия.

Римското владичество в Странджа е засвидетелствано на стотици места чрез некрополи, пътни станции и антични сгради. В м. „Пропада” голям тракийски некропол уникално съчетава четири различни типа гробници, датирани от II – IV в. сл. Хр.

През римската епоха в Странджа се развиват в особено големи мащаби рудодобивът и металургията. В м. „Сгуриите” край с. Резово е най-голямото находище у нас на антична шлака (сгур), с обем стотици хиляди тона.

По скалистите брегове на реките Велека и Резовска се намират и руините на редица малки ранновизантийски крепости. Те са част от мащабната отбранителна система от укрепления на римския император Юстиниан Велики (527–565 г. сл. Хр.), изградена срещу аварските и славянските нашествия.

За пръв път Странджа е включена в българската държава през 705 г. при хан Тервел. Век по-рано планината вече е заселена със славяни, смесили се с многобройното оцеляло тракийско население.

След 705 г. в планината вероятно се заселват и прабългарски военни колонисти за охрана на границата. Според проф. Божидар Димитров странджанското село Българи е основано от техни наследници.

През 971 г., още в началото на покоряването на България, за цели два века Странджа става византийска провинция, но запазва българския си характер.

По време на Второто българско царство непрестанните българо-византийски войни я “прехвърлят” ту във византийски, ту в български ръце. Границата се мести на север или юг от планината, но най-често минава по централното ѝ било. През 1308 г. през

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

странджанските проходи преминават каталаните, испански наемници на византийска служба, които след бунт опустошават византийската източна Тракия и заедно с турски съюзници нахлуват в Южна България. До разгрома им от българските войски те извършват нечувани жестокости, споменът от които е запазен в народните предания и до днес, 700 години след събитията.

С. Факия - римска пътна станция Садаме

Описание и история

Римска пътна станция "Садаме"/"Sadame" се локализира на около 4 km южно от село Факия, в местността "Карталов дол", недалеч от останките на римския път в м. Друмът. Много е възможно точното местоположение на пътната станция Садаме да е открито от братя Шкорпилови в останките на т.нар. от тях хан, южно от Факия, въпреки, че разстоянието от Деултум до него е малко повече от 18 римски мили. Обектът е документиран и в ново време като селище. Разположена е в низината между малка рекичка и възвишение. Според братя Шкорпил, цялото място е било укрепено от всички страни със зид, който по онова време се е проследявал под насип. От мястото до крепостта "Фока" е имало калдъръмен път. Били са намерени и водопроводни тръби.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д.

С. Факия - крепост Фока

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост "Фока"/"Факийско кале" се намира на 0.94 km западно по права линия от центъра на село Факия, върху невисок хълм. Тя е от групата крепости "Милеоните". "Милеоните" представлява група от седем крепости, станали известни от мирния договор между България и Византия от 717 г., с който границата се установява при тези крепости. Произхода на Милеон е гръцки и означава "Ябълково", което е преведено на турски като "Алмали". След 1934 г. селата в района на крепостите са преименувани на Горно и Долно Ябълково. Крепостта е заемала площ от около 2 дка. Крепостта е изградена от ломен камък, споен с бял хоросан и до преди около 10 г. е била запазена. Сега е разрушена до основи.

Местоположение

Намира се на невисок хълм на 0.94 km северозападно от с. Факия. Надморска височина: 247 m GPS координати: 42°11'34" С.Ш. и 27°04'30" И.Д.

С. Росеново - крепост Калето

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Описание и история

Тракийска, антична и средновековна крепост „Калето” се намира на едноименния връх, на 1.43 km източно по права линия от центъра на село Росеново. Изградена е върху конусовидно възвишение със стръмни склонове. Крепостта е с площ от 10 дка. Крепостната стена е изградена от ломен камък, споен с бял хоросан. Забелязват се останки от трапецовидна кула и триъгълен бастион.

Местоположение

Надморска височина: 251 m GPS координати: 42°17'32" С.Ш. и 27°14'43" И.Д.

С. Пънчево - крепост в м. "Султан бунар" / "Царски кладенец"

Описание и история

Антична крепост има в местността "Султан бунар"/"Царски кладенец", на 2.61 km североизточно по права линия от центъра на село Пънчево. Предполага се, че това са останки от римска президия- укрепен лагер. През землището на селото на юг се спускат два римски пътя в отсечките- Средец- Факия за Хавса, с отклонение за Одрин и Средец- Ковчас за Бунархисар.

Местоположение

Надморска височина: 228 m GPS координати: 42°17'42" С.Ш. и 27°10'30" И.Д.

С. Момина църква - крепост Казашко кале

Описание и история

Крепост "Казашко кале" се намира на север от село Момина църква.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д.

Калето

С. Долно Ябълково - крепост Калето

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост "Калето" се намира предполагаемо в местността "Друма", на "Мечов връх", на 4.37 km западно по права линия от центъра на село Долно Ябълково. Покрай нея е минавал пътя от Средец за Хавса, който път тя е охранявала.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Местоположение

Надморска височина: 359 m GPS координати: 42°07'47" С.Ш. и 27°03'43" И.Д.

С. Дебелт – крепост Горно градище

Описание и история

Крепостта Горното градище/Византийския Девелт е разположена на естествено защитен, с не много стръмни склонове хълм, на 1.79 km югоизточно по права линия от центъра на село Дебелт. От запад и север достъпът до хълма е затруднен от преминаването на Средецка река, а от изток са се простирали силно заблатените и непроходими в миналото, западни брегове Мандренското езеро. През 1885 г. братята Шкорпил регистрират крепостта под името Горното градище. По време на спасителните проучвания през 80-те години на XX век е разкрито външното лице на източната, части от северната и южната крепостна стена. Дебелината на стените все още не е установено, но не е била по- малко от 2 m. На източната стена са разкрити две ъглови кули и една междинна. Югоизточната кула е с капковидна форма, а междинната кула и североизточната са правоъгълни. Дебелината на стените на кулите е над 1 m, а градежа им е от ломени и речни камъни споени с бял хоросан примесен със счукана тухла. Крепостта е изградена през VI век. В нея е настанен военен гарнизон, който в края на VI и началото на VII век е напуснал крепостта. Вторият строителен период на крепостта се свързва със средновековния град „Девелт“ и според нумизматични данни може да се постави в границите XI-XIV век. Вторият строителен период на крепостта се свързва със завладяването на тези земи от Византия и възстановяването на византийския „Девелт“- до падането на България под османска власт. След XIV век животът продължава с преместването на селището на 5 km северно от средновековната крепост.

Местоположение

Надморска височина: 30 m GPS координати: 42°22'49" С.Ш. и 27°16'31" И.Д.

С. Дебелт - български Дебелт

Описание и история

Българския Дебелт. През 813 г. войските на българския хан Крум са превзели Дебелт. Според византийските хронисти жителите му са били изселени в далечни земи, а на тяхно място са доведени българи. Важното значение, което придавал на този пункт българският владетел, се вижда от текста на известния Сюлейманкьойски надпис. В него Дебелт е определен като център на “лявото крило на държавата ми”. Според мирния договор от 815 г., между хан Тервел и Юстиниан II, границата между двете държави е започвала в Дебелт, като земите на север от Мандренското езеро са оставали

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

в България. Въпреки че досега не са предприемани системни изследвания при археологическите разкопки, в района са натрупани доста интересни материали, които хвърлят светлина върху развитието на живота на града, след преминаването му в България. От аерофотоснимки се вижда, че най- високата тераса от територията на античния град е била допълнително укрепена. Находките на прабългарска и средновековна керамика в най-горните културни пластове в северната част от територията на античния град показват, че тук, действително през IX-X в. е съществувало някакво селище. Особен интерес представлява прабългарското инженерно съоръжение, което е защищавало страната от нахлуване на византийски войски. Познато под името “Еркесия”, то се състои от ров с ширина до четири и дълбочина до два и половина метра, зад който е издигнат вал, висок около четири метра. Започвало е до морския бряг и е продължавало на запад до река Марица. Общата му дължина е над сто и шейсет километра, а най- добре запазените участъци са в района на съвременното село Дебелт. Тук съоръжението се разклонява и образува широки затворени пространства, очевидно необходими за нуждите на българския гарнизон. През XIII и XIV в. основното селище в района е била крепостта на южния бряг на реката. Тя е присъединена към България непосредствено след битката при Одрин през 1205 г. Въпреки, че е проучена само сондажно, материалите, открити около източната и южната крепостна стена показват, че твърдината е продължила да играе ролята не само на военен, но и на икономически, най-вече търговски център. За последен път в изворите името Дебелт се споменава във връзка с похода на византийския пълководец Михаил Глава Тарханиот през 1261 г. Промените в равнището на Черно море и свързаните с това сложни геологически процеси към края на XIII- началото на XIV в. са довели до затваряне на фарватера до Дебелт и образуване на големи блата в околните равнини. Това е довело до изместването на основното пристанище на изток, първоначално в град Скафида, а после и в съвременния Бургас. Проучването на останките от българските селища и крепости в района на археологическия резерват имат висока стойност не само за изясняване на важни проблеми от средновековната история на България и отношенията ѝ с Византия. Резултатите от тях ще бъдат показателни за цялостното развитие на животът през средновековието в югоизточна Тракия, който се характеризира с органично съчетаване на елементи от различни културни влияния.

Местоположение

Надморска височина: 30 m GPS координати: 42°23'30" С.Ш. и 27°16'50" И.Д.

С. Дебелт - вал Еркесия

Описание и история

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Пограничен вал "Еркесия". Най- голямото старобългарско землено укрепление на юг от Балкана, изградено през IX в. за охрана на българската граница. То е с дължина 130 km, като започва североизточно от с. Дебелт и достига до р. Марица на юг. Изграждането и функционирането на граничния окоп е свързано с българо- византийските войни по времето на хан Крум 812 -813 г. То се състои от ров с ширина до четири и дълбочина до два и половина метра, зад който е издигнат вал, висок около четири метра. Започвало е до морския бряг и е продължавало на запад до река Марица. Най- добре запазените участъци са в района на съвременното село Дебелт. Тук съоръжението се разклонява и образува широки затворени пространства, очевидно необходими за нуждите на българския гарнизон. Координати при Дебелт:

Местоположение

Надморска височина: 42 m GPS координати: 42°23'44" С.Ш. и 27°16'24" И.Д.

С. Дебелт - античен Деултум

Описание и история

Античния Деултум се намира на 1.47 km югоизточно по права линия от центъра на с. Дебелт. По времето на император Веспасиан (69-79 г.) върху северния бряг на долното течение на река Средецка е бил създаден градът Colonia Flavia Pacis Deultensium. В него са били заселени военни ветерани от VIII Августов легион, отличили се по време на потушаване на голямото въстание в Юдея и в хода на гражданската война за утвърждаване на властта на новия император. Това е единствената колония от този вид на територията на страната ни. За тридесетата годишнина от основаването си, по времето на император Траян, той е отсякъл юбилейна емисия от бронзови монети. Има основания да се предполага, че през 30-те – 50-те години на II в. Деултум е пострадал сериозно, вероятно в резултат на вражеско нашествие. По време на император Марк Аврелий провинциалната му територия е била укрепена с бурги и президии. Две точки от нейните граници са маркирани от надписи: южните предградия на гр. Бургас и античната крепост над с. Голямо Буково. Големият разцвет на Деултум започва по време на династията на Северите в края на II- началото на III в. Тогава той е обхващал повече от 250 дка площ, имал е добре изградена инфраструктура и улична мрежа, ориентирана по посоките на света. В централната му част са били издигнати храмове на Асклепий и Кибела, почитани са били Тракийският бог конник и Херакъл. През втората половина на III в. градът е бил разрушен от готите. Непосредствено след това обаче отново е бил застроен и укрепен. В новите градежи често са били използвани архитектурни елементи от по- стари сгради. По това време в централната му част е построена голяма баня. Разкритите досега участъци от нея дават основание да приемем, че тя е била една от най- големите в Европа подобни постройки на своето време. Сградата е имала свършена система на водоснабдяване и канализация. Добре запазени

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

са големи участъци от хипокауста (система за въздушно отопление на помещенията и водата), основи на басейни с облицовка от мраморни плочи, някои стени с височина над 2 m. Вероятно при посещението си в Деултум през ноември 296 г. в нея е бил император Диоклециан. В първите десетилетия на следващото столетие градът, вече наричан Девелт, се превръща във важен пункт за снабдяването и отбраната на новата столица на империята- Константинопол. Резултатите от археологическите проучвания показват, че тогава са предприети мащабни преустройства на уличната мрежа и защитната му система. През 70-те години на IV в. при голямото нашествие на готите, съпроводено с робски въстания, непосредствено край града се е разиграло голямо сражение. След като разгромили една елитна част от столичната гвардия варварите са опустошили и опожарили Девелт. При възстановяването му новите крепостни стени обхващат доста по- малка площ и минават върху развалините на източната част от античната баня. Независимо от това той продължава да бъде първостепенен икономически център. През V век той вече е бил център на епископия.

Местоположение

Надморска височина: 21 m GPS координати: 42°23'13" С.Ш. и 27°17'03" И.Д.

С. Граничар – крепост

Описание и история

Крепост има на самата граница, на 3.34 km южно по права линия от центъра на село Граничар.

Местоположение

Надморска височина: 524 m GPS координати: 42°06'18" С.Ш. и 27°14'25" И.Д.

С. Горно Ябълково - крепост Шауво кале

Описание и история

Шаувото кале е антична и средновековна крепост от групата крепости "Милеоните". "Милеоните" представлява група от седем крепости, станали известни от мирния договор между България и Византия от 717 г., с който границата се установява при тези крепости. Произхода на Милеон е гръцки и означава "Ябълково", което е преведено на турски като "Алмали". След 1934 г. селата в района на крепостите са преименувани на Горно и Долно Ябълково. Крепостта е заемала площ от 2- 2.5 дка, но сега е напълно унищожена. Сред местното население е известна като "Шаувото кале".

Местоположение

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Останките на Шаувото кале се намират на самата граница на 3.5 km югозападно от с. Горно Ябълково на връх Кервансарай. Надморска височина: 610 m GPS координати: 42°05'35" С.Ш. и 27°03'57" И.Д.

С. Голямо Буково - крепост и светилище на вр. "Осман баир"

Описание и история

Тракийска крепост и светилище има на връх "Осман баир", на 1 km източно по права линия от Голямобуковския манастир и на 4.54 km източно по права линия от центъра на село Голямо Буково.

Местоположение

Надморска височина: 482 m GPS координати: 42°10'51" С.Ш. и 27°14'15" И.Д.

С. Голямо Буково - крепост Голямобуковско кале

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост "Голямобуковско кале" се намира на 1.48 km северно по права линия от центъра на село Голямо Буково. Крепостта е една от най-големите от групата крепости „Милеони“. Изградена е на висок и стръмен хълм над селото, заобиколен от три страни от Факийска река и вливащата се в нея река Сарпасан дере. Малкото плато на върха е с приблизителни размери 150 на 150 m, т.е. около 15 дка площ с неправилна елипсовидна форма е оградено от широка до 1.8- 2 m стена. На места тя е висока около 3 m. Тя е изградена от продълговати нееднакви блокове в неправилни редове, споени с розов хоросан. Стената е запазена на височина до 5- 6 m, като двете и лица са добре оформени, а пълнежът между тях е от дребен ломен камък. Входът е разположен откъм достъпната западна част и е фланкиран от правоъгълна кула.

Местоположение

Намира се на висок и стръмен връх над село Голямо Буково община Средец, заобиколен от три страни от Факийска река и вливащата се в нея река Сарпасан дере. Надморска височина: 211 m GPS координати: 42°12'09" С.Ш. и 27°10'33" И.Д.

С. Варовник - крепост Близнашко кале

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост Близнашко кале се намира на връх Малък близнак, на 2.68 km югоизточно по права линия от центъра на село Варовник. Крепостта е една от групата крепости „Милеони“. Тя е имала два входа- на

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

северозападната и югоизточната страна, като вторият от тях е фланкиран от две четириъгълни кули. Стените на крепостта са разрушени до основите. Крепостната стена е изградена от ломен камък, споен с бял хоросан. Крепостната стена е широка над 1 m. Общата площ на крепостта е около 8 дка.

Местоположение

Надморска височина: 482 m GPS координати: 42°12'09" С.Ш. и 27°15'30" И.Д.

С. Богданово - крепост Калето / Алагюнско градище

Описание и история

Късноантична крепост Калето/Алагюнско градище се намира на 4 km северозападно по права линия от центъра на село Богданово, край пътя за село Росеново. Крепостта е с площ от около 5 дка. Охранявала е брода на река Факийска, както и римския път от Средец за Бунархисар. Крепостната стена е изградена от ломен камък, споен с хоросан.

Местоположение

Предполагаеми координати: Надморска височина: 126 m GPS координати: 42°15'36" С.Ш. и 27°13'44" И.Д.

С. Богданово - крепост Сазладжа кале

Описание и история

Късноантична крепост Сазладжа кале се намира на около 3 km източно от село Росенец и 6 km северно от село Богданово, над десния бряг на Факийска река и вляво от пътя Богданово- Раков дол. Районът в който е изградена представлява силно пресечена местност. В него се събират пътищата идващи от Драчево, Росеново, Раков дол и Богданово. Крепостта е изградена от ломен камък, споен с хоросан.

Местоположение

Приблизителни координати: Надморска височина: 126 m GPS координати: 42°16'55" С.Ш. и 27°16'15" И.Д.

С. Белеврен – крепост

Описание и история

Крепост има на 3.57 km югозападно по права линия от центъра на село Белеврен, на самата граница при 135 гранична пирамида.

Местоположение

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Надморска височина: 600 m GPS координати: 42°04'09" С.Ш. и 27°08'52" И.Д.

Координати:

Гр. Средец - крепост Патамукастел

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост Патамукастел/Калетосе намира на 2.36 km югозападно по права линия от центъра на град Средец. Крепостта е разположена върху равното било на средно висок хълм от веригата на Странджанските предпланини. От всички страни хълма е заобиколен от стръмни склонове, само от югозапад, чрез тясна седловина се свързва с останалата част от масива. В северното подножие на хълма е преминавала река Средецка, чието корито през средата на XX в. е изместено с 400 m на север. Крепостната стена е следвала конфигурацията на терена по билото на хълма, като е затваряла площ от 5 дка с елипсовидна форма. До сега от крепостта са проучени югозападната стена с главната порта и две правоъгълни кули. Също така са проучени и части от северната стена с малка потерна в нея и част от южната стена, както и лека постройка, която е обслужвала нуждите на войниците при югозападната порта. Формата на разкритите кули е неправилен трапец с размери на югозападната кула- 4.7x6.1x6.7 m и на югоизточната кула- 6.75x6x4.6 m. Зидовете на крепостта са градени с лицеви блокове и блокаж от местен ломен и речен камък споен с хоросан и са запазени до височина от 1.2 m. Дебелината им варира между 1.5 и 2 m. След преместваното на столицата на Римската империя от Рим в Константинопол през IV в. земите на днешният град Средец попадат в земите на източната Римска империя. В края на V началото на VI век за да отговори на засилващият се варварски натиск от север, империята започва засилено строителство на крепости с надеждата да спре набезите. По това време е създадена и крепостта Патамукастел, като тя е започната по времето на император Анастасии (491-518 г.) и е завършена при Юстин I (518-527 г.). Укреплението е влизало в рамките на третата преградна линия, оформена по склоновете на Странджа планина, която линия, е била една от съществените елементи в отбраната на империята. Добрата видимост с масива „Бакърджика“, както и едновременното и съществуване с крепостите „Маркели“ и „Девелт“, дават основание да се предполага, че тя е един от постове за приемане на светлинна сигнализация при опасност от север. Крепостта бележи втори разцвет през IX-X век, разрушена през XI в. А през XII век отново е издигната като укрепено селище. Днес обекта е силно занемарен и дори разкопаното от археолозите през 1995 г. отново е потънало в гъсти храсти и дървета.

Местоположение

Надморска височина: 86 m GPS координати: 42°20'24" С.Ш. и 27°09'12" И.Д.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

С. Сливарово - крепост Кладара

Описание и история

Тракийска, късноантична и средновековна крепост Кладара се намира на 1.13 km югоизточно по права линия от центъра на село Сливарово. Изградена е на скално възвишение заобиколено от три страни от меандрите на река Резовска. Върхът е обграден от двойна крепостна стена. Външната е изградена от големи ломени камъни без спойка, характерна за крепостното строителство на траките. На около 50 m по-високо от първата се издига втора крепостна стена, изградена вероятно, както предполага Божидар Димитров през IV-VI век. Тя е дебела 2.5 m. Изсидана от ломени камъни, споени с розово-бял хоросан с примес от счукани тухли. Стените са запазени на височина 3-4 m. На самия връх се намира цитаделата на крепостта, която има четириъгълна форма и заема площ от около 1 декар. Запазена е на височина от 5-6 m. Възможно е вътрешното укрепление да е представлявало феодален замък, изграден през VII-XIII век.

Местоположение

Надморска височина: 233 m GPS координати: 41°57'32" С.Ш. и 27°40'17" И.Д.

С. Младежко - крепост Голямото кале

Описание и история

Тракийска и късноантична крепост Голямото кале се намира на 1.42 km западно по права линия от центъра на село Младежко. Тя е една от най-големите тракийски и късноантични крепости в Странджа. В центъра и е разположена пещерата Калето, в която е открита керамика от късното Средновековие (XII-XIV век). Мястото е живописно заградено от каньоните на реките Близнашка и Евренозовска. Разположена е в източния край на високо платовидно било с форма на език, заградено от север, изток и юг от долините на реките Близнашка и Евренозовска, които се сливат в подножието му и дават началото на река Младежка. Същинската крепост има неправилна овална форма и е заградена на изток, юг и запад с крепостна стена. На север тя е естествено защитена от отвесния скален бряг над река Близнашка. Общата площ, заета от крепостта, е 41.5 дка. Крепостната стена е изградена от едри ломени камъни, които оформят двете лица и пълнеж от дребни камъни. Дебелината и навсякъде е еднаква - около 0.9 m. Никъде по нея не е употребен хоросан. На разстояние от 40 до 85 m една от друга на крепостната стена са изградени правоъгълни кули, които са издадени навън. Има следи от общо 10 кули. Крепостта има два срещуположни входа - единият на изток и другият на запад, и двата представляват просто прекъсване на стената, фланкирано от едната страна с правоъгълна кула. По цялото си протежение стената е силно разрушена, но ясно очертана. Над сегашното ниво на терена са останали един или два реда камъни,

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

засипани в каменния насип. В източния ъгъл на крепостта, пред лицето на стената се забелязва второ лице от по-стар строителен период или някаква субструкция. Начинът на градеж е идентичен с този на главната крепостна стена. На запад, където по билото има естествен достъп до крепостта, стената е двойна, като пред основната е минавала друга, очевидно по-слаба, сега напълно разрушена. В същата посока билото е пресечено на още две места с преградни крепостни стени. Общата площ на крепостта по този начин достига 80 дка. В западното подножие на крепостта, покрай течението на река Евренозовска, на протежение от около 1 km на повърхността се среща фрагментирана късноантична керамика, свидетелстваша за наличието на открито селище със значителни размери. Над него, в основата на склона се забелязват неясни малки могили и каменни кръгове, които по всяка вероятност показват наличието на некропол. В района на крепостта Голямото кале има значителен брой пещери, в повечето от които също са засвидетелствани археологически материали. Входът на една от тях се намира в заградената площ на крепостта, извън вътрешната крепост. Следи от основи на сгради личат по повърхността на терена в заграденото от крепостните стени пространство. Културният слой е наситен с извънредно голям брой керамични фрагменти. Керамиката е предимно с червен цвят, работена на колело. Керамиката от целия пласт е хомогенна и се отнася към късната античност. Освен битова керамика се забелязват и многобройни фрагменти строителна керамика – тухли, керемиди, които ясно показват характера на градежите. Голям е броят на дребните железни предмети, между които най-многобройни са пироните с различна форма и големина. Немалък е и броят на фрагментите от стъклени съдове и стъклени стопилки. Най-характерни са фрагментите от стъклени гривни, обикновено тъмносини, в няколко случая орнаментирани с бяла паста. Между дребните находки най-интересни са миниатюрна статуетка на конче от бронз, бронзова коланна апликация с форма на розета и част от тънка бронзова гривна, завършваща със стилизирана змийска глава. Открити са и три доста корозирали и изтрити бронзови монети, една от които от Константин Велики или приемниците му, втората от Теодосий I и третата, вероятно също от края на IV век с персонификация на Бизантион на трон на реверса. Може да се заключи, че Голямото кале при село Младежко е било обитавано през късната античност и основно през IV век. Огромната площ на крепостта, сложната укрепителна система, разположеното в съседство синхронно открито селище и изобилието от находки показват, че не става дума за обикновена планинска стражева крепост, а за значително късноантично укрепено селище, развило за кратък период от време бурна строителна и икономическа дейност. По времето на Балканските войни и след тях в селото се настаняват бежанци от Източна Тракия. Тук са запазени все още образци на т. нар. "шаронски къщи", (строени от държавата за бежанците от Одринска Тракия).

Местоположение

Надморска височина: 291 m GPS координати: 42°09'01" С.Ш. и 27°21'18" И.Д.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

С. Калово - крепост Кунджово кале

Описание и история

Късноантична крепост Кунджово кале се намира на десния бряг на река Младежка, западно от село Калово.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д.

С. Калово – крепост

Описание и история

Още една крепост има в землището на село Калово северозападно от него.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д.

С. Звездец - крепост на вр. "Селския баир" / "Гьоктепе"

Описание и история

Крепост на връх "Селския баир"/"Гьоктепе" е имало според Г. Аянов, спомената в книгата му "Странджа" от 1938 г. Върхът се намира на 1.72 km западно по права линия от центъра на село Звездец. В днешно време по всяка вероятност крепостта е напълно заличена.

Местоположение

Надморска височина: 466 m GPS координати: 42°06'53" С.Ш. и 27°23'54" И.Д.

С. Звездец - крепост Махмукьово кале

Описание и история

Средновековна крепост Махмукьово кале се намира на 8.33 km югоизточно по права линия от центъра на село Звездец. Изградена е на височина с много стръмни склонове, заобиколена от три страни от река Велека. Височината има конусовидна форма. Достъпна е само от североизток, където чрез седловина се свързва с останалите възвишения. Крепостта има формата на правоъгълник със заоблени ъгли и площ около 5 дка. Крепостната стена е от ломен камък, споен с хоросан. Във вътрешността е имало постройки. Една от тях е може би средновековна църква.

Местоположение

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Надморска височина: 234 m GPS координати: 42°03'55" С.Ш. и 27°29'58" И.Д.

С. Заберново - крепост Калето

Описание и история

Тракийска и късноантична крепост Калето се намира на едноименния връх, на 3.81 km югоизточно по права линия от центъра на село Заберново. Крепостта е построена на завой на р. Щремница (Стръмница), в съседство с Кокоровски дол. Крепостта е непристъпна от три страни. Открити са следи от металургична дейност.

Местоположение

Надморска височина: 223 m GPS координати: 42°04'19" С.Ш. и 27°35'04" И.Д.

С. Заберново - крепост в м. "Рупите"

Описание и история

Крепост е открита в м. "Рупите" в землището на село Заберново.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д.

С. Граматиково - крепост Кулата на вр. "Курву"

Описание и история

Крепост "Кулата" се намира на връх Курву, на 7.8 km югоизточно по права линия от центъра на село Граматиково. Крепостта е разположена на десния бряг на река Велека.

Местоположение

Надморска височина: 195 m GPS координати: 42°01'23" С.Ш. и 27°44'02" И.Д.

С. Граматиково - крепост Градище

Описание и история

Тракийска, антична и средновековна крепост Градище се намира на 1.53 km североизточно по права линия от центъра на село Граматиково.

Местоположение

Надморска височина: 284 m GPS координати: 42°03'57" С.Ш. и 27°40'21" И.Д.

С. Граматиково - крепост

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Описание и история

Крепост на 5.68 km южно по права линия от центъра на село Граматиково. Крепостта има кръгла форма с диаметър 80- 90 m.

Местоположение

Надморска височина: 183 m GPS координати: 42°00'39" С.Ш. и 27°39'39" И.Д.

С. Визица - крепост Калето

Описание и история

Тракийска крепост Калето се намира на 2.35 km северозападно по права линия от центъра на село Визица. Изградена е на господстваща над околността височина, а крепостната стена загражда площ от около 80 дка. Във вътрешността се виждат останки от градежи.

Местоположение

Надморска височина: 331 m GPS координати: 42°08'36" С.Ш. и 27°35'25" И.Д.

С. Визица – крепост

Описание и история

Тракийска крепост има на 4.22 km североизточно по права линия от центъра на село Визица.

Местоположение

Надморска височина: 386 m GPS координати: 42°09'33" С.Ш. и 27°37'23" И.Д.

С. Бяла вода - крепост в м. "Кунгъов гроб" 2

Описание и история

Късноантична крепост има на левия бряг на река Младежка в местността "Кунгъов гроб". Крепостта е разположена на висок рид на Странджа планина, югоизточно от село Бяла вода.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д.

С. Бяла вода - крепост Босна

Описание и история

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Тракийска крепост Босна се намира на едноименния връх, на 2.42 km северно по права линия от центъра на село Бяла вода.

Местоположение

Надморска височина: 453 m GPS координати: 42°11'12" С.Ш. и 27°27'00" И.Д.

С. Бръшлян - крепост Градище

Описание и история

Крепост Градище се намира при моста над река Айдере, на приблизително 4.32 km югоизточно по права линия от центъра на село Бръшлян. Крепостта е отбелязана в книгата "Странджа" на Г. Аянов, издадена през 1938 г. По всяка вероятност е служила за охрана на мястото, където пътят е пресичал реката. Намира се в радиус от 500 m от посочените координати:

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: 42°01'39" С.Ш. и 27°28'24" И.Д.

С. Близнак - крепост Калето

Описание и история

Късноантична крепост Калето се намира на едноименния хълм, на 4.66 km северно по права линия от центъра на село Близнак. По всяка вероятност е напълно унищожена.

Местоположение

Надморска височина: 386 m GPS координати: 42°12'07" С.Ш. и 27°18'43" И.Д.

С. Близнак - Караевренско кале

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост Караевренско кале се намира на едноименния хълм, на 0.72 km южно по права линия от центъра на село Близнак. Част е от крепостен комплекс „Милеоните“- седем крепости, разположени в западната част на Странджа, стоящи между Тракия и Беломорието, охраняващи пътя от равнината към Константинопол. На площ е от около 2 дка. Стените са изградени от ломен камък и са споени с хоросан. Срутени са до основи. Крепостта не е изследвана. Със сигурност е използвана през късната античност и средновековието. Няма данни за античността.

Местоположение

Надморска височина: 457 m GPS координати: 42°09'16" С.Ш. и 27°18'04" И.Д.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

С. Близнак - Караевренска кула

Описание и история

Караевренската кула се намира до самото село. Издигната е за защита от кърджалийските орди, от местния османски владетел Юмер Драза. С нея са свързани събитията, наречени "Караевренската катастрофа" от 1803 г., където изгарят живи стотици хора.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д

Гр. Малко Търново - пътна станция Утсургас

Описание и история

Римска пътна станция Утсургас/Ut surgas се е намирала при античното селище със същото име, локализирано в центъра на град Малко Търново. Тя е разположена на пътя идващ от римска пътна станция Пудизо, разположена при оттока на Мандренското езеро, минаващ покрай село Визица и отиващ за антична Хераклея.

Местоположение

Надморска височина: 339 m GPS координати: 41°58'50" С.Ш. и 27°31'27" И.Д.

Гр. Малко Търново - крепост при вр. "Канарите"

Описание и история

Тракийска крепост има на южния склон на връх "Канарите", на 2.22 km южно по права линия от центъра на град Малко Търново. Крепостта е с неправилна четириъгълна форма с приблизителни размери 120/140/80/100 m.

Местоположение

Надморска височина: 590 m GPS координати: 41°57'35" С.Ш. и 27°31'10" И.Д.

Гр. Малко Търново - крепост Голямо градище

Описание и история

Тракийска крепост Голямо градище се намира на най- високата точка на българска Странджа- връх "Голямо Градище", намиращ се непосредствено до местността "Мишкова нива", на 3.39 km западно по права линия от центъра на град Малко Търново. Цитаделата на крепостта е с кръгла форма. Крепостната стена е изградена от различни по размер и форма ломени камъни, плътно подредени без спойка. Основите ѝ

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

са с дебелина 2.5 m, а диаметърът на крепостната стена е 100 m. В центъра ѝ се намирало светилище на бог Аполон Аулариок, за което свидетелства намереният там жертвеник на този бог. На около 30 m югозападно от най- високата точка на върха в грунтовата скала са запазени скални изсичания. Следите от скални изсичания на върха във формата на ями подсказват, че през един много ранен период, вероятно през II-началото на I хил.пр.н.е., на това място е функционирало скално светилище, което започнало да функционира и като крепост през по- късни периоди. Устоял през хилядолетията, обектът не е проучван археологически.

Местоположение

Надморска височина: 709 m GPS координати: 41°57'56" С.Ш. и 27°29'22" И.Д.

Гр. Малко Търново - крепост Вълчан кале

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост Вълчан кале се намира в местността "Вълчанов мост", на границата с Турция, на 7.17 km югоизточно по права линия от центъра на град Малко Търново. Крепостта е изградена на скален нос, заобиколен от северозапад, югозапад и югоизток от река Резовска. Най- достъпна е от североизток. Северозападния склон на възвишението е отвесен, а югозападния и югоизточния са доста стръмни. Крепостта има силно издължена продълговата форма с приблизителни размери 260/80 m. От североизток, където крепостта е най- достъпна, е издълбан дълбок ров. На същата североизточна страна се забелязва цитаделата на крепостта.

Местоположение

Надморска височина: 316 m GPS координати: 41°56'02" С.Ш. и 27°35'18" И.Д.

С. Ясна поляна - укрепено селище Калето

Описание и история

Тракийско укрепено селище Калето се намира на едноименния хълм, на 2.87 km югоизточно по права линия от центъра на село Ясна поляна. Изградена е на самостоятелно възвишение доминиращо над околната долина с полегати склонове. Северно от възвишението преминава река Дуденска, а югоизточно река Зелениковска. Двете реки се вливат една в друга източно от хълма, като правят единствен достъп до укреплението от югозапад. Селището има неправилна триъгълна форма с ъгъл насочен на изток. Максималните му размери са приблизително 130x85 m с площ от 7 дка. Стените на укреплението са силно обезличени, като целият терен през годините е бил обект на стопанска дейност. Въпреки това ниски каменни валове от разсипаните стени се наблюдават по билото на хълма. Основната част от площта на селището е

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

разположена на северозападният полегат склон. По целият терен на обекта се наблюдават отделни керамични фрагменти. Селището е разположено в средата на плодородна и напоявана долина, в която са се пресичали няколко важни пътни артерии към и от морето.

Местоположение

Надморска височина: 40 m GPS координати 42°16'15" С.Ш. и 27°38'44" И.Д.

С. Ясна поляна - крепост Хисарлъка

Описание и история

Крепост Хисарлъка се намира на едноимения хълм, на 2.31 km северозападно по права линия от центъра на село Ясна поляна. Хълмът е заобиколен от три страни от река Ропотамо.

Местоположение

Надморска височина: 98 m GPS координати: 42°18'01" С.Ш. и 27°36'08" И.Д.

С. Ясна поляна - крепост Калето 2

Описание и история

Крепост Калето се намира на едноимения хълм, на 8.81 km южно по права линия от центъра на село Ясна поляна.

Местоположение

Надморска височина: 296 m GPS координати: 42°12'14" С.Ш. и 27°35'15" И.Д.

С. Ново Паничарево - крепост Малевско градище

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост Малевско градище/Калето се намира на 2.25 km югозападно по права линия от центъра на село Ново Паничарево. Крепостната стена е изградена от камък, споен с бял хоросан.

Местоположение

Надморска височина: 178 m GPS координати: 42°15'57" С.Ш. и 27°32'35" И.Д.

С. Ново Паничарево - крепост Калето

Описание и история

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Късноантична и средновековна крепост Калето се намира на едноименния връх, на 7.03 km югозападно по права линия от центъра на село Ново Паничарево. Крепостната стена е изградена от камък, споен с бял хоросан.

Местоположение

Надморска височина: 301 m GPS координати: 42°13'40" С.Ш. и 27°30'56" И.Д.

С. Ново Паничарево - крепост Делирашевско кале

Описание и история

Тракийска крепост Делирашевско кале се намира на едноименния връх, на 6.06 km южно по права линия от центъра на село Ново Паничарево. Крепостта е силно разрушена. Има площ от около 2 дка. Крепостната стена е изградена от ломен камък без спойка.

Местоположение

Надморска височина: 208 m GPS координати: 42°13'50" С.Ш. и 27°33'23" И.Д.

С. Веселие - крепост Лободово кале

Описание и история

Тракийска крепост Лободово кале се намира на едноименния връх, на 3.61 km североизточно по права линия от центъра на село Веселие. Крепостта обхваща площ от 1.5 дка и е строена от ломени камъни без спойка. Източно от крепостта, по склона и седловината е разположен некропол от десетки малки каменни могили.

Местоположение

Надморска височина: 313 m GPS координати: 42°21'07" С.Ш. и 27°39'00" И.Д.

Гр. Приморско - римска пътна станция Тера

Описание и история

Римска пътна станция Тера/Thera се е намирала при устието на река Ропотамо. Тя е разположена на Западно- понтийския път, който е свързвал делтата на Дунав с Константинопол. Преди нея се намира пътна станция Аполония при град Созопол, а след нея пътна станция "Боатикум" при град Ахтопол.

Местоположение

Надморска височина: -2 m GPS координати: 42°19'51" С.Ш. и 27°45'23" И.Д.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Гр. Приморско - крепост Чивриджика

Описание и история

Антична крепост Чивриджика се намира на едноименното възвишение, на 8.44 km северозападно по права линия от центъра на град Приморско. Крепостта е регистрирана от К. Панайотова и Д. Недев. Площта ѝ е от 0.45 дка. Има правоъгълен план и крепостна стена, изградена от ломен камък без спойка. Крепостта е имала статут на убежище при опасност от нападение от населението на някое местно селище.

Местоположение

Надморска височина: 142 m GPS координати: 42°18'44" С.Ш. и 27°40'25" И.Д.

Гр. Приморско - крепост Фармакида

Описание и история

Тракийска крепост Фармакида се намира в едноименната местност, на 3.9 km северозападно по права линия от центъра на град Приморско и на 120 m южно от коритото на река Ропотамо. Построена е върху естествено укрепено, ниско възвишение, единствено достъпно от югозапад. Обектът заема централно място сред три могилни некропола, включващи 30 надгробни могили. В югозападното подножие на крепостта е локализирано тракийско селище, заемащо площ от около 2 дка. Северно от укреплението са били разположени три брода над реката, през които са минавали древните пътища за Византион. Твърдината е малка, с правоъгълна форма и заема площ от едва 0.865 дка. Ориентирана е в посока югозапад-североизток и има максимални размери 23x33 m. Крепостните стени са дебели 2.4 m и са градени от средно големи ломени камъни споени с кал. Почти в средата на югозападната стена, която е с дължина 23 m е изградена правоъгълна кула. Тази кула е единствена за укреплението и е външна за куртината. Има правоъгълен план с размери 5.2x3.5 m и дебелина на стените от 1.2 до 1.7 m. От вътре на югозападната ѝ стена е долепено каменно стълбище за изкачване на по-горните етажи. Поради стръмния терен на юг до външното лице на кулата е прилепена каменна платформа с широчина 1.4 m, която допълнително е укрепвала от свличане зидовете ѝ. При проучванията на кулата, под отчетлив горял пласт, е открита колективна монетна находка от 50 бронзови монети, сред които се разпознават сечени в „Аполония Понтика“, монети на елинистическите владетели Мостис (113-85/79 г.пр.н.е) и Котис (57-48 г.пр.н.е.) Втори период в използването на кулата, а оттам и вероятно на целият обект, се датира с републикански денар на Луций Планкус от 47 г.пр.н.е. и бронзова монета на царя на Галатия Деиотарус (62-40 г.пр.н.е.), открити на по-високо ниво над горелият пласт, бележещ опожаряването на кулата. Във вътрешността на обекта са открити постройки градени от еднолицево обработени камъни, които са били покрити с керемиди. Намерени са множество фрагменти от

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

тракийска битова керамика работена на ръка и на колело. Също са открити три сребърни и една бронзова монета. Сребърните монети са тетрадрахми, две сечени в Маронея след 146 г.пр.н.е., една във Византион около 200 г.пр.н.е. и бронзовата в Одесос в 80-70 г.пр.н.е. От досегашните проучвания на обекта е видно, че той е функционирал в сравнително кратък период от време от края на II и първата половина на I в.пр.н.е. Като работна хипотеза крепостта се приема, като резиденция (тюрзис) на местен тракийски аристократ.

Местоположение

Надморска височина: 24 m GPS координати: 42°17'36" С.Ш. и 27°43'11" И.Д.

Гр. Приморско - крепост Тера

Описание и история

Тракийска, антична, късноантична и средновековна крепост Херсонесос/Тера/Ориоспотамо/Падама/Свети Димитър се намира в морето, пред устието на река Ропотамо, на 7.14 km северно по права линия от центъра на град Приморско. Останките и следите от голямото многовековно пристанище, което се е намирало точно пред устието на река Ропотамо, сега се откриват по цялото протежение на мислената права от края на моста пред устието до края на скалите в морето, които са всъщност най-вдадената част на нос Свети Димитър. Цялото пространство около тази мислена ос е изпълнено с находки. Докато скалите на носа могат да се възприемат за тяхна източна граница, то западната остава неясна и уточняването ѝ е предмет на бъдещи проучвания. Находките продължават и на сушата в близост до бившето гранично поделение и паметника на загиналия войник. Тук може да се очаква крепостна стена. В края на миналия век археологът Карел Шкорпил е забелязал една правоъгълна яма, дълга 2.5 m. През 1982 г. тя беше пропаднала в морето и смалена до 1 m, а сега напълно е пропаднала и вълните размиват последните белези от нея. Първите находки от пристанището са открити през 1976 г. при драгажни работи с плаващия кран „Гигант”. Тогава в колекциите на музеите в Бургас и Варна попаднаха десетки глинени съдове от късната античност и средновековието. При оглед на дъното тук многократно са откривани каменни котви и оловни щокове, а от 1982 до 1989 „Морско общество”- Бургас, е провело мащабни археологически проучвания под ръководството на ст.н.с. Иван Карайотов. Налага се изводът, че потъването на това антично и средновековно пристанище се дължи на комплексни причини- повишаване нивото на морето, въздействие на прибоите и пропадане на брега и подхлъзване на вулканичните скални пластове. При подводните археологически проучвания е установена относително точната стратиграфия на потъналото пристанище пред устието на река Ропотамо. На 3.5- 4 m под подводния грунд в един от проучените квадрати бяха открити подредени по двойки дървени колове. Те са били обмазани с глина и се намериха стотици

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

фрагменти от нея. Керамичния материал в този пласт датира от ранната фаза на бронзовата епоха т. е. между 2000 и 1750 г.пр.н.е. Над този сочен пласт с дебелина близо 0.50 m следва пласт от ситни камъчета и миди, сред които се откриват цели съдове и фрагменти от епохата на гръцката колонизация на Черноморските брегове. Пластовете от 3 m до дънната повърхност са наситени с материали от римската епоха, късната античност, Средновековието и късното Средновековие. През ранната епоха пристанището пред устието на Ропотамо се е наричало Херсонесос и това сигурно се дължи на разположението му в северната извивка на големия полуостров, който завършва с Маслен нос. През римската епоха комплексът от пристанища и пътна станция около големия полуостров са се наричали Тера. Тази дума означава, „дивеч“, „чудовище“. Не може да се изключи нейното въздействие при възникването на новия топоним „Лъвската глава“. „Тера“ („дивеч“) косвено говори, че и в далечното минало районът около устието на Ропотамо е бил благодатно място за лов и риболов. В средновековието възниква името Ориоспотамо, което означава „Гранична река“. От „Ориоспотамо“ чрез метатеза е произлязло названието на самата река Ропотамо. През късното Средновековие тук е съществувало селището Свети Димитър, оцеляло чрез названието на носа. То се споменава в османотурски документи от 1493 заедно с близкото селище Ченгер, разположен малко по- навътре в полуострова.

Местоположение

Надморска височина: -2 m GPS координати: 42°19'51" С.Ш. и 27°45'23" И.Д.

Гр. Приморско - крепост Еля

Описание и история

Тракийска, антична и средновековна крепост Еля/Тера/Сирасе намира на нос „Маслен нос“, на 5.43 km североизточно по права линия от центъра на град Приморско. Крепостта при Маслен нос не е разкопана. Огромна стена прегражда носа в най-тясната част, следи от стени по бреговете на носа не са забелязани. Те или са свлечени от ерозията, или брегът, който е висок и почти отвесен, не е бил укрепен. Стената е широка 2.80 m и е изградена от ломен камък без спойка. В подветрената акватория до носа са открити десетки котви и много фрагменти от амфори от античната, ранносредновековната и късносредновековната епоха- едно свидетелство за особено интензивното използване на пристанищния басейн. Средновековни и по-късни извори наричат носа на гръцки „Еля“ и на турски „Зехтин борун“. Френският географ Жан Белен през 1738 г. отбелязва, че гърците го наричат „Сира“, което е *par excellence* производно от античното „тера“, което означава „дивеч“, „животни“, „животинско чудовище“, а понякога се употребява и със значение „лъв“, което напомня и достигалия до нас топоним „Лъвска глава“. Тракийският могилен некропол, който може да се свърже с крепостта „Маслен нос“, е разположен по склона на Кале баир и се

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

състои от около 30 могилки с каменни крениди. Те са паметник от национално значение, без още да са обявени. Пристанището на крепостта "Маслен нос" е разположено е в южната акватория на острова и е добре защитено от северните и североизточните ветрове. Тук през различни години са откривани десетки каменни и оловни котви, антични амфори от периода на колонизацията и средновековна керамика. В тази акватория през 1969 г. проф. Иван Гълъбов провежда първата българска подводна археологическа експедиция (сега на мястото има паметна плоча, отразяваща този факт). В по-късни години тук са правили подводно разузнаване експедициите "Шелф- юг" и групата за подводни проучвания от експедицията "Аполония-Странджа". Оттук са извадени каменни котви от ранножелязната епоха, оловни щокове от античността и железни котви от римската епоха, Средновековието и късното Средновековие. Материалите се съхраняват в Бургаския и Созополския музей.

Местоположение

Надморска височина: 36 m GPS координати: 42°18'27" С.Ш. и 27°47'26" И.Д.

Гр. Приморско - крепост Бурхама

Описание и история

Тракийска крепост Бурхама е част е от укрепителната система крепости по Меден рид Ранули- Бурхама- Малкото кале- Лободово кале- Кримна- Атия. Намира се на връх "Бурхама" в резерват Ропотамо, на 7.5 km северозападно от гр. Приморско, вляво от пътя Приморско- Созопол на максимум километър от пътя, срещу крепостта Ранули, която се пада вдясно от пътя.

Местоположение

Надморска височина: 264 m GPS координати: 42°19'09" С.Ш. и 27°41'52" И.Д.

Гр. Китен - крепост Урдовиза

Описание и история

Тракийска, антична и средновековна крепост Урдовиза се намира на едноименния нос, на 0.7 km източно по права линия от центъра на град Китен. Съществува от времето на Троянската война XII в.пр.н.е. Доказано е, че тук е имало пристанище, както през античността, така и през средновековието, когато крепостта е била важна българска твърдина и военноморска база. То е старо тракийско селище, което намира потвърждение в изобилните находки на антични каменни котви и керамика от края на бронзовата епоха, архаическа, класическа и елинистична амбалажна керамика /главно фрагменти от амфори/ и фрагменти от червенофирнисови римски съдове открити в двата залива около полуострова. Полуостровът, на който се е намирала крепостта, е

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

дълъг около 120 m и широк от 60 до 80 m като шийката, която го свързва с континента, е широка около 40 m. Бреговете на полуострова са стръмни и високи от 10 до 15 m, което го прави непристъпен откъм морето. Братя Шкорпил са открили останките на крепостна стена, дълга 68 m, дебела 1.8 до 2.5 m, изградена от ломен камък, споен с бял хоросан с примесени в него счупени керемиди. Стената била увенчана с две бойни кули. Пред нея бил изкопан дълбок ров. Сега тук е запазена крепостната стена, която е преграждала полуострова откъм сушата. В края на XIX век стената на Урдовиза е била много добре запазена. Една от хипотезите е, че това е последното блокирано пристанище, изнасяло провизии за Троя, което довело до падането ѝ. При разкопките на крепостната стена Урдовиза, която е една от най-запазените по черноморието, са открити 12 стъпала, две кули за наблюдение, огнище, както и ясно очертана врата. Според едно старинно предание, записано от братя Шкорпил, южно от Урдовиза бил прекаран през залива каменен зид до отсрещния нос, който запазвал пристанището от бурите. Корабите влизали през отвор, който се препречвал от желязна верига. Над устието на р. „Караагач“ намираща се в близост, има селища от римската епоха, за това говори църква с размери 16 m на 32 m. Могилите намиращи се в района са типични за Странджа, високи около метър-два. Представените бяха и монети от края на III до началото на XIII век. В района в гр. Китен са открити 40 монети от времето на Маврикий, Теодосио, Анастасий, Йоан II и др. Крепостната стена на крепостта Урдовиза е известна от дълги години на археолозите, но до момента по нея не бяха правени никакви проучвания. Става въпрос за уникален паметник на културата, със запазени автентични древни съоръжения- военни стълби за изкачване към по-високата част на крепостта, където са били зъберите за охраняване, пътеки за патрулиране, уникални стени.

Местоположение

Намира в град Китен община Приморско. Надморска височина: 15 m GPS координати: 42°14'08" С.Ш. и 27°46'59" И.Д.

С. Синеморец – крепост или укрепено селище

Описание и история

Крепост или укрепено селище има на нос „Синеморец“, на 1.2 km източно по права линия от центъра на село Синеморец. Издигната е на полуостров обграден северно, източно и южно от отвесни скали и морето което се разбива в тях. Единствения достъп до полуострова е от запад, от където е издигната и основната защита на укреплението. Тя представлява вал или крепостна стена която е издигната в права линия в посока север- юг, от склон до склон. Преградното съоръжение в момента се проследява във вид на насип висок 2 m и широк 5-6 m. Пред него е бил издълбан голям и широк ров, който е със запазена дълбочина от 2-3 m и ширина повече от 8 m. От останалите страни

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

защитни съоръжения не се наблюдават. Там отвесните скалисти склонове са били достатъчно надеждна защита. През втората половина на ХХ в. на носът се настаняват военните, чиято дейност почти напълно е обезличила обекта. На терена, който в момента е доста обрасъл с висока тревна растителност, се наблюдават отделни фрагменти от керамика. Северно от носа и укреплението се намира удобен за акостиране, малък каменист залив. Той е обграден от отвесни скали, по които се виждат останки от изсечени в скалите каменни стъпала. Вероятно този залив е бил основното пристанище на укреплението и днес продължава да се ползва от месните рибари. Южно от крепостта се намира плажът и устието на река Бутамя. Това вероятно е и основната причина за появата на укреплението, започнало съществуването си с цел складиране на стоки и търговия с морските народи. Днес терена, на който се намира обекта е продаден от военните на частна фирма и достъпът до носа е възможен само с голяма доза изобретателност, късмет и физическо усилие.

Местоположение

Надморска височина: 20 m GPS координати: 42°03'34" С.Ш. и 27°59'30" И.Д.

С. Синеморец - кула в м. "Бутамя"

Описание и история

Късноантична и средновековна, сигнално-охранителна кула Пирга се намира на едноименния хълм на 1.25 km югоизточно по права линия от центъра на село Синеморец, на южния бряг на река Бутамя. Възвишението, на което е издигната има доминиращо положение с много добра видимост към дълината на реката. Кулата е издигната на най-високата точка на хълма и има кръгла форма с диаметър около 5 m. Днес останките ѝ не надвишават 1 m височина и се проследяват под разсип. Около кулата терена прави нехарактерно хлътване, което може да е следа от ров за допълнителна защита. Керамика на терена не се наблюдава, но обекта се намира в гора и земята е покрита с дебел слой сухи и изгниващи листа. Кулата е осъществявала визуален контрол по долното течение на река Бутамя и е сигнализираща на укрепеното селище на нос "Синеморец", както и на крепостта на връх "Папия" при с. Варвара.

Местоположение

Надморска височина: 26 m GPS координати: 42°03'10" С.Ш. и 27°59'10" И.Д.

С. Синеморец - крепост в м. „Голата нива“

Описание и история

Антична крепост има в местността „Голата нива“ на десния бряг на река Велека, на 0.59 km северозападно по права линия от центъра на село Синеморец. Тя е издигната на

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

носообразно възвишение със стръмни склонове от югозапад, северозапад и североизток. Най- достъпна е от югоизток през широка седловина, която отделя възвишението от околния платовиден терен. Крепостта заема заравненото било на хълма, като има неправилна, елипсовидна форма, продиктувана от особеностите на терена. Укреплението е ориентирано в посока югоизток- северозапад с максимални размери 63x44 m и площ от 2.1 дка. Крепостните стени са градени от неоформени, ломени камъни за лице на стената, с пълнеж от по- дребен камък, всички споени с кал. Дебелината на стените варира от 1.1 до 1.4 m от към най- достъпната югоизточна страна. Именно от тази страна се намира и единствената крепостна кула. Тя е изградена в средата на югоизточната стена и е външна за куртината. Има правоъгълна форма с максимални размери 6.7x5.75 m. Установено е, че тя е имала 2 етажа и бойна площадка, като първият е бил изграден от камък, а вторият и бойната площадка вероятно от кирпич. Във вътрешността археолозите са разкрили основите на няколко сгради, включително и останките от църква, градена с ломени камъни споени с бял хоросан. Църквата и разкритите няколко гроба около нея се датират в XVIII-XIX в. Намерената керамика на терена е от два периода от II в.пр.н.е до I в. и от XVIII-XIX в. Укреплението е било издигнато през II в.пр.н.е., като извън градска вила на гръцки велможа с подчертано елинистичен произход. Почти всички артефакти намерени в обекта говорят за основно и единствено елинско обитание, свързано с гръцките колонии в близост. Обекта престава да съществува след I в., което се свързва с римското завоевание на тази част от Черноморието. През XVIII в. на хълма е била издигната църква и обслужващи сгради към нея, които просъществуват до средата на XIX в. когато са били разрушени.

Местоположение

Надморска височина: 11 m GPS координати: 42°03'51" С.Ш. и 27°58'19" И.Д.

С. Резово - охранителна кула

Описание и история

Сигнално- охранителна кула има на 4 km северозападно по права линия от центъра на село Резово и на 0.36 km югоизточно от плаж „Силистар“. Носът, на който е издигната е скалист, с отвесни и непристъпни склонове от север и изток, които се мият от вълните на морето. Кулата е издигната на най- високата част от носа и в момента е силно обрасла и почти недостъпна. Останките от нея се проследяват под насип. За допълнителна защита от северозапад запад и юг е издълбан огромен ров със запазена дълбочина от 2-3 m и ширина до 10-12 m. Ровът е оформен, като са свързани два естествени и дълбоки фиорда от юг и север. Керамика на терена не се наблюдава, но на него расте грозде, смокини и люляк, които са живо доказателство за човешко присъствие. Кулата е служила за охрана и наблюдение на единственият удобен залив за

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

акостиране в района- плажа на река Силистар. От кулата има пряка визуална връзка с крепостта „Кастрица“ и с укрепеното селище северно от плажа.

Местоположение

Надморска височина: 8 m GPS координати: 42°01'12" С.Ш. и 28°00'59" И.Д.

С. Резово - крепост Кастрица

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост "Кастрица"/"Кастрич"/ "Кастро" се намира на нос "Кастрич", дълъг 160 m, отстоящ на 2.87 km северозападно по права линия от центъра на село Резово. Основите на крепостта, която е била изградена с ломен камък, споен с хоросан, имат правоъгълна форма със страни приблизително 20 на 60 m. Намерените археологически находки доказват, че крепостта е съществувала от късната античност до османското нашествие.

Местоположение

Надморска височина: 28 m GPS координати: 42°00'31" С.Ш. и 28°01'11" И.Д.

С. Лозенец – тюрзис

Описание и история

Античен тюрзис или укрепено антично селище има на десния бряг на река Караагач, на 2.85 km северозападно по права линия от центъра на село Лозенец и на 150 m от брега. Според Ив. Карайотов, тук се е намирал аполонийски емпорион "Перинтос". Тюрзиса е достъпен от всякъде, като само източния склон на хълма е по- стръмен и лесен за отбрана. Стените и сградите в момента се забелязват под насип и поради гъстата затревеност на терена не може да се определи с точност размерите на укреплението.

Местоположение

Надморска височина: 25 m GPS координати: 42°13'27" С.Ш. и 27°46'44" И.Д.

С. Кондолово - крепост Мързовско кале

Описание и история

Тракийска крепост "Мързовското кале" се намира на 5.88 km североизточно по права линия от центъра на село Кондолово. Това е малка крепост с площ около 1 дка и стена от ломен камък без спойка. Непосредствено до нея се намира тракийско селище. На отсрещния източен бряг на реката е крепостта Ургури. И тук в местността, наричана „Рупите", има следи от древна металургична дейност. В землището на Кондолово са

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

познати 3 могилни некропола. Единият се намира в местността Писан камък североизточно от селото, на десния бряг на река Тисовица. Той включва 40 малки могилки с каменни кръгове. На 0.5 km североизточно от него има втори некропол с приблизително 100 малки могилки. Третият некропол е в местността Камила и включва около 50 могилки. В местността Трънът се намира манастирчето "Свети Георги".

Местоположение

Надморска височина: 288 m GPS координати: 42°08'08" С.Ш. и 27°43'28" И.Д.

С. Велика - крепост Калето

Описание и история

Крепост "Калето" се намира на връх "Голямото тепе", на 3.53 km северозападно по права линия от центъра на село Велика.

Има правоъгълна форма с размери 80x140 m.

Местоположение

Надморска височина: 79 m GPS координати: 42°12'40" С.Ш. и 27°45'32" И.Д.

С. Варвара - крепост на вр. "Папия"

Описание и история

Тракийска крепост има на връх "Папия", на 4.47 km западно по права линия от центъра на село Варвара. В момента там има военно поделение и достъпът е невъзможен. Крепостната стена е изградена от ломен камък без спойка.

Местоположение

Надморска височина: 501 m GPS координати: 42°06'43" С.Ш. и 27°50'48" И.Д.

С. Българи - крепост Ургури

Описание и история

Северно от село Българи община Царево, в местността "Градището" се намира тракийската, късноантична и средновековна крепост Ургури. Разположена е на висок хълм със стръмни скатове, спускащи се към река Караагач. Заграденото пространство заема около 11 дка. Крепостта има почти правоъгълна форма. Изградена е от недодялани камъни, на места споени с бял хоросан, а на места без спойка. Почти в центъра на крепостта на площ приблизително от 1 декар е изградено второ укрепление от недядлан камък със спойка от бял хоросан, примесен с парчета тухли. Около

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

голямата крепост Ургури са разположени в радиус от 5- 6 km три по- малки укрепления, всяко с площ 1- 2 дка. Първото от тях- Мързевското кале, е разположено на връх от другата страна на реката, която обикаля от север и от изток Ургури. Попада в землището на село Кондолово. Другите две калета са разположени над селата Граматиково и Писменово. Стените и на трите крепости са разрушени до основи. Божидар Димитров- "Мисля, че трябва да продължат спрените разкопки на крепостта край с. Българи. Това е една хубава българска крепост. Разчистени са около 100 m от крепостната стена. Крепостта е тракийска, защото е направена със суха зидария. Тя е съществувала и през Средновековието, и това не е случайно. Знае се, че там е бил настанен военен гарнизон /прабългарски/. Затова и селото е получило познавателното име Българи. А данните, които имаме за него, сочат, че Българи е бил град, дори по- голям от Ахтопол по някое време. В първите турски регистри бил описан с 206 семейства, докато в Ахтопол били 139 /това също е много/. По същото време София, Видин, Търново имали по 220 семейства. Сравнете колко голямо е било селището Българи. Дори Горо Горов признава, че селището е било населявано от особени българи - яки, здрави, и е било мощен разселнически център в Странджа. Представете си, 206 семейства и всяко с по 7-8 деца. Така че и Българи трябва да се разкопае, а като се има предвид, че околната природа е девствена, селото би се превърнало в прекрасен туристически обект. Би трябвало да се обърне внимание и на тези странни параклиси, които са много стари. От проучването на крепостта може да се извлече ценна информация за науката." След повече от 20-годишно прекъсване на територията на Царевска община през 2003 г. започнаха археологически проучвания, ръководени от представител на Археологическия институт при БАН-София. Научната програма е с продължителност 5 години и включва проучването на крепости, селища и некрополи от тракийската и римската епоха на територията на Общината. Тазгодишните проучвания бяха съсредоточени върху два обекта, намиращи се в землището на село Българи, това е крепостта "Градище" и могила разположена в м. "Шумака". Разкопките се проведоха в периода юли-август. В тях взеха участие магистри, докторанти и студенти по археология от София, както и работници от с. Кости. За първи път на територията на Странджа планина започна проучването на крепост. Тя е с площ около 11 декара. При проучванията са разчистени около 120 метра от крепостната стена, която е изградена от ломен камък, без спойка, дебелината ѝ е 3 m, а запазената и височина е около 1,20-1,50 m. На места субструкцията е с едностъпален банкет, който се издава пред суперструкцията. Избраният терен за построяване на укреплението е оказал силно влияние върху очертаванията и планировката му. Крепостната стена следва билото на хълма. Таен вход е изграден от северната, най-недостъпна, страна. На най-високото място на крепостта, с обширна панорама наоколо, е изградена еднокорабна, едноапсидна базилика, без притвор. Тя доминира над останалите градежи във вътрешността на крепостта. Стените и са ниско фундаментирани, като стъпват върху по- ранен културен пласт /вероятно светилище от Римската епоха/, от който са запазени

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

големи фрагменти от питоси. Олтарът в църквата е по-висок от нивото на наоса, една особеност която се среща по-често в раннохристиянските църкви в Гърция. Той е постан с керамични плочи. До входа са открити две бази за колони. Църквата, както и крепостната стена са подлагани многократно на разрушения, като най-голямото е било през 70-те години на XX век, когато стените са били разрушени с мощни машини. Откритите находки, между които оловен медальон с вписан в него ажурен кръст (изключително рядко срещан предмет на територията на България), железен литиен кръст, амфора "понтийски тип", глинени лампи и многобройни фрагменти от стъклени съдове, позволяват да предположим, че строежът на крепостта е от края на V-началото на VI в. т.е от времето на император Анастасий (491-518). Крепостта е влизала в системата на Третата преградна линия, оформена в Странджа, която била един от съществените елементи във византийската отбрана. Населението, изградило крепостта, се е занимавало с рударство и металообработка (открихме голямо количество метална шлака) и е ползвало укрепението само в случай на остра заплаха. На около 150 м западно от западната стена се намира некропол, състоящ се от около 20 могили. В една от могиликите бе проучен цистов гроб, до който са поставени като дар, глинена паничка и амфоровидна кана. Тези находки също датират от края на V-началото на VI в. Некрополът, най-вероятно, е използван от първите строители на крепостта. Проучването на крепостта ще продължи и пред следващите сезони.

Местоположение

Крепостта Ургури се намира на 4.69 km северно по права линия от центъра на с. Българи общ. Царево, в местността "Градището". Надморска височина: 251 m GPS координати: 42°07'47" С.Ш. и 27°44'05" И.Д.

С. Бродилово - укрепена резиденция

Описание и история

Тракийска, укрепена резиденция има на 2 km югозападно по права линия от центъра на село Бродилово. Тя е разположена на нисък хълм, обграден от север и от юг с дълбоки дерета. От изток хълма се спуска стръмно към долината на река Велека. Обекта е най-достъпен от запад, където тясната седловина на хълма го отделя от основния масив. От твърдината има много добра видимост към долината на река Велека в тоя ѝ участък. Има правоъгълен план, издължен в посока изток- запад, като дългата страна е около 45 m. В тази резиденция вероятно е живял местен парадинаст, владеещ този район на Странджа планина. Крепостта е унищожена от пожар, като в руините са се запазили над 100 керамични съда, оръжия, накити и съкровище от сребърни тетрадрахми от „Мароней“, „Одесос“ и „Тасос“. Резиденцията се датира във II в. пр.н.е.

Местоположение

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Надморска височина: 50 m GPS координати: 42°05'02" С.Ш. и 27°50'02" И.Д.

С. Бродилово - крепост Св. Богородица

Описание и история

Антична крепост Св. Богородица се намира на хълма в едноименната местност на 1.34 km югозападно по права линия от центъра на село Бродилово. Крепостта е разположена на нисък хълм, доминиращ над околния терен. От изток е обграден с дълбоко дере, а от запад от река Велека. От север хълма се спуска стръмно към долината на река Велека и село Бродилово. Твърдината е най- достъпна от юг където тясна седловина на хълма, я отделя от основния масив. От укреплението има много добра видимост по цялото поречие на реката в този участък и е контролирала пътя минаващ по поречието ѝ, както и плодородните земеделски земи в района.

Местоположение

Надморска височина: 55 m GPS координати: 42°04'50 " С.Ш. и 27°50'39" И.Д.

С. Бродилово - крепост Калето в м. "Пефтич" / "Пастич"

Описание и история

Тракийска крепост "Калето" се намира в местността "Пефтич"/"Пастич", предполагаемо на 2.29 km югозападно по права линия от центъра на село Бродилово. Крепостната стена е изградена от ломени камъни без спойка и е силно разрушена. Крепостта има форма на неправилен кръг.

Местоположение

Надморска височина: 76 m GPS координати: 42°04'30" С.Ш. и 27°50'09" И.Д.

С. Бродилово - крепост Калето 2

Описание и история

Тракийска крепост "Калето" се намира на 10.44 km югоизточно по права линия от центъра на село Бродилово. Изградена е на доминиращ над околността връх, с височина 248 m. Крепостта има издължена елипсовидна форма от северозапад на югоизток. Крепостната стена е силно разрушена. Във вътрешното пространство се наблюдават струпвания на камъни.

Местоположение

Надморска височина: 248 m GPS координати: 42°00'00" С.Ш. и 27°54'09" И.Д.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

С. Бродилово - крепост Калето

Описание и история

Тракийска крепост „Калето” се намира на едноименния връх, на 8.99 km южно по права линия от центъра на село Бродилово. Крепостта е разположена на самата граница. Най-лесно се стига до там по граничния път от Резово на запад. На мястото е запазена купчина камъни във вид на елипсовиден кръг (кула). Югозападно от обекта се наблюдава следа от дълбок земен изкоп, около който са разхвърляни много камъни.

Местоположение

Надморска височина: 201 m GPS координати: 42°00'27" С.Ш. и 27°52'10" И.Д.

С. Бродилово - крепост Дренчето

Описание и история

Крепост Дренчето се намира на стръмно възвишение в едноименната местност, на 4.95 km югоизточно по права линия от центъра на село Бродилово. Крепостта е разположена на вододела на висок и стръмен хълм северно над река Велека, срещу крепостта "Плаката". В близост минава стар път, водещ от морето при с. Синеморец към крепостта "Папия" при с. Варвара. Формата на крепостта е триъгълна, като стените следват конфигурацията на терена. От Дренчето има много добра видимост по цялото протежение на споменатия път и върху цялото поречие на река Велека от с. Бродилово до с. Синеморец. От нея има пряка видимост с крепостта при с. Синеморец до устието на р. Велека.

Местоположение

Надморска височина: 147 m GPS координати: 42°03'29" С.Ш. и 27°54'10" И.Д.

С. Бродилово - крепост в м. "Плаката"

Описание и история

Средновековна крепост има в местността "Плаката", на 5.15 km югоизточно по права линия от центъра на село Бродилово. Крепостта е разположена на десния бряг на река Велека, на възвишение, което е най- достъпно от юг. Крепостта е била оградена с ров.

Местоположение

Надморска височина: 122 m GPS координати: 42°02'54" С.Ш. и 27°53'25" И.Д.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

С. Бродилово - крепост Буджака

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост "Буджака" се намира на едноименния хълм, на 10.3 km южно по права линия от центъра на село Бродилово. Изградена е на хълм, отвсякъде заобиколен от река Резовска, която оставя тясна шийка на север

Местоположение

Надморска височина: 91 m GPS координати: 41°59'43" С.Ш. и 27°51'23" И.Д.

Гр. Царево - крепост Василико

Описание и история

Антична, късноантична и средновековна крепост Василико се намира на нос "Кастро", на 1.05 km югоизточно по права линия от центъра на град Царево. Крепостта не е голяма и обхваща само северната по-висока част от полуострова. Крепостните стени най-вероятно са били в две укрепителни линии и са силно обезличени, като се наблюдават под насипи допълнително оформени от дейността на тежка техника при ремонт на намиращата се там църква „Успение Богородично“. Самата църква е изградена най-вероятно върху основите на късноантичен и средновековен храм. Южно от църквата са правени археологически проучвания, като са разкопани една сграда и едно подземно съоръжение, напомнящо на катакомби. Из цялата повърхност на полуострова се наблюдават парчета от строителна и битова керамика както и засипани останки от зидове на сгради. Северно от църквата на източния бряг на полуострова е направен изкоп, най-вероятно за построяването на някакво помещение, но изкопните работи са спрени, най-вероятно поради липса на пари а нае защото целия изкоп е пълен с обгорени останки от керамика и човешки кости!

Местоположение

Надморска височина: 6 m GPS координати: 42°09'53" С.Ш. и 27°51'41" И.Д.

Гр. Ахтопол - укрепен град Агатопол

Описание и история

Тракийски, античен, късноантич и средновековен град Авлеутейхос/Тирах/Перонтикон/Агапи полис/Агатополис/Агатопол/Гастополи/Ахтебол е разположен на скалист полуостров на 0.2 km източно от центъра на град Ахтопол. Градът се намира върху днешния Ахтополски полуостров (дълъг около 300 m, широк около 150 m и висок до 20 m) на брега на Черно море в подножието на Странджа. Това е най-южният град по българското Черноморие. Легендата разказва, че градът

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

възникнал като дом на Делфин- син на Посейдон и Агата- дъщеря на Зевс. Тяхната любов била голяма, но Зевс се разгневил и изпратил армия да обезобразят Агата, кукумявка обаче ги събудила и така спасила влюбените. Делфин убил враговете си и основал град на брега на Черно море наречен Агапи- полис (град на любовта), където заживели щастливо двамата влюбени. Неговите по- стари имена са Авлеутейхос, Тирах, Перонтикон, Агаполис, Агатополис, Гастополи, Ахтебол. Символ на Ахтопол е кукумявката Агао, този образ води началото си от съществуващите няколко емисии бронзови монети с профил на Аполон на аверса и кукумявка на реверса с надписи АГА, АГАТ, АГАТО. Кукумявката Агао е символ на щастието, а камъкът Агат, който може би е свързан с името е камък на дълголетие и здравето. Според авторитетни мнения монетите са сечени в странджанския Агатополис. Новооткритите надписи и находки са още едно доказателство, че тук още през античността е функционирала монетарница. Информация за първоначалното заселване в областта черпим от откритите археологически материали в региона- монети, котви, керамика от VI-V в.пр.н.е. В периплуса (пътепис) на Адриан (131 г.) се споменава съществуването на пристанище Авлеутейхос- на 250 стадия (43,5 km) от "Херсонес". Поради географската си изолация от опустошаващите нашествия на варварите градът остава относително встрани от горещите точки и съответно рядко се споменава в документи и пътеписи от онова време. Най- вероятно при император Анастасий градът, отново след тракийско време, е бил защитен от крепостната стена, спираща нахлуванията на славяните, изградена през IV в. През 812 г. армията на Крум завладява Агатопол и името на града е изсечено върху една от колоните в Плиска. При управлението на Омуртаг три години по-късно (815 г.) при сключването на мирен договор с Византия, той отказва изселването на славяните от нашите земи и така променя етническия състав в Странджа и Агатопол става изцяло български град. В епархията на Лъв Мъдри (886- 912 г.) Агатопол е обявен за епископия, подчинена на Адрианополския епископ и настъпват спокойни времена на напредък и разцвет. Следва отново превземането му през 864 г. до 894 г. от Византия и падането под византийска власт на цяла България- 970 г. Градът обаче продължава своето развитие независимо от често сменящата се власт, това потвърждава и арабският географ Идриси (1150 г.) като го споменава като "значителен град". Името на Агатопол е споменато и в т. нар. "Нов епархийски списък" от края на X началото на XI в. През 1185 г. по време на въстанието на Асен и Петър, по сведения на Никита Хониат въстанниците преминават р. Дунав и източнопланинските проходи и лагеруват край Агатопол, което говори за активното участие на местното население в освободителните движения. Въпреки, че градът бил относително изолиран от бойните действия, недоволството му е било продиктувано от непрекъснатото събиране на големи количества продоволствия (основно животни за месо) за византийския владетел (например за сватбата на Исак II Ангел). Две години по- късно след сключването на мирен договор между България и Византия странджанската област остава в нашите предели. За по- късните събития в града разказва отново Никита Хониат, който

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

споменава опустошаването на областта около града от латинския император Хенрих Фландърски през 1206 г., но самият град не е превзет. В продължение на 62 години (1201-1263 г.) южно-черноморските градове и крепости Агатопол, "Созопол", "Дебелт", "Канстрицион", "Скафида", "Пиргос", "Росокастро", "Кримна", "Анхиало" и "Месемврия" се намират непрекъснато в пределите на българската държава. През 1263 г. има сведения, че Константин Асен го присъединява без съпротива и заедно с редица черноморски градове отново към България. През 1304 г. в битката при река Скафида-Месемврия, "Анхиало", "Созопол" и Агатопол били присъединени към Българската държава. През пролетта на 1307 г. българо-византийски мирен договор узаконява завоеванията на цар Тодор Светослав, а той се жени за Теодора, дъщеря на Михаил IX Палеолог. През 1315 г. с грамота константинополският патриарх забранява на епископа на Агатопол да стане митрополит, а през 1381 г. патриарх Нил ограничава правата на митрополита на Адрианопол в агатополската епископия. Това говори за важността и относителната самостоятелност на епископията, която дори не е била присъединена към българската патриаршия, въпреки че е в пределите на България. До превземането на Агатопол от османците през 1453 г. следват редица преминавания на града под византийско и обратно под българско владение. В 1322 г. след смъртта на Георги II Тертер претендента за престола Войсил отцепва тракийската област, но трона заема Михаил Шишман и отцепника предава градовете на Византия. Няколко години по-късно областта доброволно се присъединява към България. В 1330 г. след битката при Велбъжд Южночерноморската област е присъединена към Византия. През 1331 до 1337 г. Иван Александър приема доброволно присъединилите се черноморски градове след битката при "Русокастро" между трихилядната българска и петхилядна византийска армия. Според преписка от старобългарски кодекс от 1337 г. мирния договор дава на България "Несебър, цялото Поморие (причерноморската област до Агатопол) заедно с Романия" (Горнотракийската низина). В 1336 г. на трети октомври след двуседмична обсада рицарите на савойския граф Амадей превземат Агатопол и следва петмесечна окупация. В 1367 г. Амадей предава градовете по българското южно черноморие на Византия. През 1389 г. митрополита на Адрианопол мести седалището си в Агатопол под натиска на османците. В 1396 г. цялата Причерноморска област пада под османско иго. В 1413 г. Византия сключва договор с Мехмед I за присъединяването на черноморските градове към империята. В 1453 г. Мехмед II Завоевател превзема Агатопол и изселва голяма част от населението в "Константинопол", но градът запазва ролята си на значимо пристанище. От турския пътешественик Евлия Челеби Ахтебули е наречен "разрушена крепост". През следващите векове той е нанесен върху всички карти на Черно море и продължава да бъде седалище на епископ. В 1829 г. Агатополската митрополия се слива със Созополския църковен център и по-късно се нарича Сузоагатополска митрополия. Според османските документ от XV в. Агатопол имал 135 пълни и 23 вдовишки християнски къщи. Населението е подробно описано по махали с имената на български свещеници- поп Тодор Триядко, поп Георги Слав, поп

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Влад, което говори за относително запазената религиозна самостоятелност на населението през този период. След Балканските войни (1912-1913 г.) градът е присъединен към България. Започва изселване на гръцкото население и заселване на български бежанци от Източна Тракия. По това време градът притежава 45 кораба, от които 10-15 тонни платноходи и три кораба с водоизместимост от 1000 до 3000 тона. През 1918 г. и 1935 г. при пожар изгаря почти целия град, старата катедрала „Успение Богородично“ и съвременният град е построен изцяло наново. Бежанците от Ахтопол основават село Неа Агатуполи (Нов Ахтопол) в Ном Пиерия, Гърция. Днес можем да видим запазени само църквата „Възнесение Господне“ построена през 1776 г., останки от манастира „Свети Яни“ от XII век и части от крепостната стена. Основаването на града се датира VI-V в.пр.н.е., като тези земи са били населени още от новокаменната и желязната епоха. Най-вероятно тук първи се заселват траките от племето тини през X в.пр.н.е., за което свидетелстват откритите каменна брадва и керамични фрагменти. Траките добре познавали корабоплаването, лова и риболова, рудодобива, много занаяти, търговията и били прочути пирати. Интересна находка е Херосът на Провлака-оброchnата плочка с изображение на тракийски конник. Това е трапецовидна мраморна плоча, отчупена горе вляво и долу вдясно, с височина 0,215 m, ширина 0,18 m и дебелина 0,045 m. Изобразен е галопиращ надясно конник, хвърлящ с дясната си ръка копие. Облечен е с къс хитон и развята зад гърба хламида. Дясното предно копито на коня стъпва върху олтар. Върху горната рамка (вис. на буквите 0,008 m) и долната рамка има надпис (вис. на буквите 0,01 m), който гласи: “На Херос Стомианос. Менис (принесе в) оброк за сина си Аристокбул.“ Показателни са находките от дъна на амфори от V в. и декоративни керемиди от IV в., украсени с яйцевиден орнамент (йонийска кима). При разкопки е разкрита и елинистическата крепостна стена, италиански амфори, произведени в Западното Средиземноморие през първата половина на I в.пр.н.е. Каменни котви и щокове, керамика от къснобронзовата и ранножелязната епоха, монети и надписи от V-IV в.пр.н.е. от района и от града, събирани и от експедиция "Космос", ръководена от проф. В. Велков, свидетелстват, че тук е имало активен живот през цялото първо хилядолетие пр. н.е. В Ахтопол са открити два фрагментирани надписа на старогръцки език, които говорят за значението на града през този период. Според един от двата надписа- фрагментирани декрети от IV в.пр.н.е. “пратеник” от “града”, чието име не е упоменато трябва да отиде в "Одесос" (Варна). Това означава, че селището е наречено “град”, което говори за развита градска уредба, т. е. става въпрос за град- държава. Откритите паметници показват, че към края на V в.пр.н.е. тук вече съществувала атинска колония (клерухия). Последните находки свидетелстват, че Агатопол е не само средновековното, но и античното име на града. Агатопол е основан около 430 г.пр.н.е. от гръцки колонисти от "Атина", като се предполага, че основаването му има връзка с действията на Перикъл в черноморските области, а през II век градът е колонизиран от римляните, които му дават името Peronticus. Поради стратегическото място, което заема- далеч от основните точки на нападения и битки,

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

поради отдалечеността от основните пътища и удобно място за пристанище градът бързо се развива през периода V-XII в. През V-VII в. градът е засегнат от варварските нашествия, но бързо е възстановен от византийския военачалник Агатон, който го нарича Агатопол. Основите на крепостта могат да се проследят по цялата брегова линия на полуострова. Днес могат да се видят части от стената запазени до 3-4 m. Крепостта е издигната на високият скалист полуостров, а крепостната стена е опасвала града и го отделяла от сушата. Стените при провлака са широки 2.80 m и 1.50 до 2 m в стръмната част от североизток. Зидарията е смесена – ломен камък с две лица и пълнеж от хоросан и по-дребни камъни примесени със счукани керемиди и тухли. Начинът на градеж позволява крепостта да бъде датирана около V-VI в. При сондажни проучвания близо до стената е открита и тракийска крепостна стена от по-големи камъни с кална спойка, както и културни пластове от началото на I в. пр. н. е. На места все още могат да се проследят от три до пет пояса от тухли, които се редуват с каменни редове с първоначална дебелина от 1.95-3 m и височина до 7-8 m. На югозападната страна се е намирала главната порта с две бойни кули. Които били високи около 12-14 m. Югозападната крепостна стена е имала и още кули, които обаче още не са разкрити. За сега със сигурност са установени 7-8 кули. Четири от тях се намират на югозападната стена, три на северната и една почти сигурно е имало на тясната западна страна. Профила на останките на западната стена правят една нехарактерна чупка в най-западния участък на укреплението. При бъдещи археологичски разкопки в този участък, по всяка вероятност ще се установи наличието на западна порта и голяма кула която я е охранявала от юг. Северната порта е разкрита през 2014 година, като тя се намира в западната част на северната стена. Размера и е около 1.5 m и плътно е фланкирана от две правоъгълни кули. През средновековието българите дострояват още две кули от вътрешната страна на куртината. Новите кули са огледални на късноантичните и са подсилвали защитата на северния вход. По този начин плана на кулите много наподобява този на „Велики Преслав“. От северния вход е ставал достъп до северното пристанище на града. За допълнителна защита в най-северната част на полуострова, на 100 m пред северната стена е бил издигнат земен вал с палисада. Този вал е защитавал достъпа до полуострова от север, от към морето. От тази страна има сравнително полегат и достъпен участък. Именно този участък е защитаван от вала. По този начин единствения достъп до северната порта е ставал през северното пристанище по тясна пътека в скалите. Западната, главна порта все още не е разкопана и точно локализирана. За нея се съди само от записани спомени на стари жители и гости на града. От югоизток или от изток вероятно е имало още една порта, която е осъществявала пряк достъп до южното пристанище на града. С изключение на югозападната естествено достъпна стена, югоизточната и източната стени са били също сравнително достъпни. Там склоновете са стръмни но не и непристъпни. Именно там вероятно са съсредоточени няколко кули, които са подсилвали защитата. За допълнителна отбрана от тази страна югозападната основна стена се спуска чак до

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

морския бряг и е завършвала със здрава правоъгълна кула. Така е бил защитен естествения подход до югоизточния и източния склонове и за да се атакува града от тези страни е трябвало да се стовари морски десант. По всяка вероятност пред югозападната основна стена, която е достигала дебелина от 3.5 m е бил оформен голям ров. Следи от него днес се различават в подножието на крепостта, от където се вижда, че денivelацията до стената е била 8-10 m. Крепостните стени на града са разрушени през 1632 г. след мощно земетресение, което разсипва и голяма част от селищата в околността. Църквата "Възнесение Господне" се намира в източната част на града до морския бряг, който стръмно се спуска към морето. Няма точни сведения за годината на построяване, освен отбелязаната в олтара дата– 1796 г. По план е еднокорабна със стени от ломен камък с широки измазани с хоросан фуги, дебели около 0.9 m. Двуредните пояси от дърво, опасващи сградата и четирикатен покрив с надвесена стреха придават жилищен характер на църквата. Иа двата малки прозореца и четири пирамидални отвора на покрива, които осветяват църквата. Това горно осветление (характерно за някои стари странджански къщи), се среща за пръв път тук така добре запазено като конструктивна и архитектурна форма. Останките от манастирският комплекс "Свети Яни" (Свети Йоан Предтеча) се намират на южния ахтополски нос, в най- високата му част, над стръмния морски бряг. В литературата е описана само апсидната част, която е била оригинална с несиметричното си разположение. Църквата "Свети Пантелеймон" е построена през 1911 г. след Преображенското въстание с външен притвор. В нея може да се види един от последните резбовани иконостаси в Странджа, изработен от местен резбар - Янис. Църквата „Св. Св. Константин и Елена е построена също след Преображенското въстание и е паметник на културата, свързан с нестинарството. Разкрит е могилен некропол в резервата „Силкосия", намиращ се източно от селото и съдържащ около 100 малки могили. Църквата "Св. Св. Кирил и Методий" е разрушена по време на Преображенското въстание и на нейно място през 1909 г. е възстановен и осветен съвременният храм. В него най-забележителен е иконостасът с иконите - дело на резбаря Пандил. Запазени са икони от по-стария строителен период на църквата: две от най-ценните са на "Свети Георги Янински" на зографа Коста Поликсоидо от 1883 г. и 1901 г. По западния черноморски бряг е запазен римски път, свързващ устието на р. Дунав с Константинопол. Византия активно използва този път и през Средновековието за придвижване на военни части, дипломатически мисии и търговци. Пътят започва от устието на р. Дунав и свързва черноморските крепости Томи (Констанца), Одесос, Месемврия, Анхиало, Созопол, Агатопол, Thynias (Станиера) и Мидия, а от двете последни места се отклонява към вътрешността и се включва в главния път към Чорлу и Константинопол. Крайбрежният път е споменаван често от византийските хронисти относно битките между българи и ромеи през VIII–X в. По него българските войски навлизат във византийската територия през 712 и 812 г. Използван е при походите срещу България на Константин V и Льв Фока през 763 и 917 г. По него преминава и експедицията на Михаил Глава

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

срещу Агатополис, Созополис и Месембрия през 1265 г. В Агатополис античният път преминава през местността "Калдъръмът" северно от селото и западно от крепостта с посока североизток към Китен. Днес са запазени павирани части от грубо дялани каменни блокове.

Местоположение

Надморска височина: 21 m GPS координати: 42°06'05" С.Ш. и 27°56'42" И.Д.

Гр. Ахтопол - римска пътна станция Боатикум

Описание и история

Римска пътна станция "Боатикум"/"Buatikum" се е намирала в района на Агатополис. Тя е разположена на Западно-понтийския път, който е свързвал делтата на Дунав с Константинопол. Преди нея се намира пътна станция Тера при устието на река Ропотамо, а следващата пътна станция е на територията на република Турция.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д.

С. Росен - крепост Кримна

Описание и история

Тракийска, късноантична и средновековна крепост Кримна се е издигала на връх "Бакърлъка", висок 376 метра със стръмни на места отвесни скалисти склонове и плоско теме, разположен западно от Созопол в "Меден рид", на 3.55 km по права линия от центъра на село Росен. Тя е построена от големи стари, ронливи камъни, подредени един над друг без използването на каквато и да е спойка. Част е от редицата тракийски крепости по рида "Ранули"- "Бурхама"- "Малко кале"- "Лободово кале"- Кримна- "Атия". К. Шкорпил е открил на върха следи от крепост с неправилна форма и каменна стълба, изсечена в скалата. По склоновете на височината е намерена пластове от мед и хематит, както и от стари рупи и сгурии. Константин Иречек предполага, че оттук е била добивана медта, от която градовете „Аполония“, „Деултум“, „Анхиало“ и „Месемврия“ са секли монети. Крепостта е била главен опорен пункт на укрепен възел, включващ множеството крепости по Меден рид и Черноморието. В днешно време, стените на укрепението се проследяват, по целият си периметър във вид на насип висок около 1 m. Изключение прави югозападната част на укрепението, където останките са обезличени при изграждането на релейна станция. В най-северната част на укрепението стени няма, там за защита се е разчитало на отвесните скали. В югоизточната част на крепостта се наблюдава голямо струпване на камъни, вероятно от кула. По всяка вероятност около кулата е бил и входа към укрепението. Укрепението

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

има максимални размери 116x119 m и площ от 9 дка. Естественият достъп до укреплението е от юг и за това от тази страна на разстояние 90 m от основната стена е издигната втора стена. Тази втора стена освен за допълнителна защита на основната крепост е служила за защита на предградие разположено пред портата на крепостта. На терена на обекта не се забелязват останки от керамика, но се забелязват основи на сгради, основно в източната част на предградието. От укреплението без проблем е осъществяван визуален контрол над гръцките полиси по Черноморието. Всички гръцки колонии в околността се виждат като на длан от Кримна. В крепостта Кримна са се срещнали през 1328 г. българският цар Михаил III Шишман и византийският император Андроник Младши, за да подновят взаимните договори между двете страни. Въпреки този факт, е трудно да се предположи, че крепостта е просъществувала до средновековието. На терена няма никакви следи от антино и средновековно обитание. Много е вероятно средновековната крепост, ако е имало таква, да е представлявала малък форт, който е разрушен в последствие при изграждането на релейната станция. Друг вариант може да е, че двамата владетели са се срещнали в останките на старата тракийска крепост. Истината ще излезе на бял свят при мащабни археологически разкопки, които за сега не са планирани.

Местоположение

Надморска височина: 376 m GPS координати: 42°23'49" С.Ш. и 27°36'26" И.Д.

С. Равадиново - крепост на вр. "Шарлан баир"

Описание и история

Тракийска крепост има на "Шарлан баир", на 2 km североизточно по права линия от центъра на село Равадиново. Височината доминира над околността и от нея има отлична видимост във всички посоки. Кр. Панайотова и Д. Недев предполагат, че крепостта е служила главно за наблюдателен пункт.

Местоположение

Надморска височина: 129 m GPS координати: 42°23'26" С.Ш. и 27°41'19" И.Д.

С. Равадиново - крепост Малкото кале

Описание и история

Тракийска, антична и късноантична крепост „Малкото кале“ е заемала билната заравненост на едноименен малък връх по Меден рид, на 5.1 km южно по права линия от центъра на село Равадиново и на около 5 km от Ранули. Крепостната стена върви по ръба на естествения скален венец. Общото пространство не надхвърля 4 дка. Крепостта е достъпна единствено по тясно било от юг. Стената е изградена от местен ломен камък

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

със спойка от кал и без изразена тенденция към редова зидария. Тя е дебела от 1.6 до 1.9 метра и следва очертанията на билната заравненост, като включва венец от големи каменни валуни и цели скали. Заградената площ е около 4 дка и в нея се забелязват следи от постройки. По повърхността на терена в крепостта са пръснати фрагменти от покривни керемиди от типове, произведени в Аполония през 4- 2 в.пр.н.е. Вероятно входът на крепостта е бил в тесния проход между два големи каменни валуна с височина около 6 метра. В резултат от проведените археологически разкопки в северната част на Малкото кале бяха установени два строителни периода на крепостната стена. Първоначално тя е била изградена през 8 в.пр.н.е. и е възстановена в края на 4 в.пр.н.е. и е просъществувала през цялата антична епоха докъм 6 век. Намерени са много фрагменти от сива и груба червена керамика, глинени лампи, човешки и животински фигури от глина, няколко цели съда, каменни бойни топки, бронзови и железни предмети, бронзови монети от 4- 3 в.пр.н.е. и др. Те дават ценни сведения за тракийското население, създадо и обитавало крепостта в продължение на цяло хилядолетие.

Местоположение

Надморска височина: 285 m GPS координати: 42°20'18" С.Ш. и 27°40'52" И.Д.

С. Равадиново - крепост

Описание и история

Тракийска крепост има източно от местността „Пропаднала вода“, на 300 m северно от новото сметище на град Созопол и на 3.74 km западно по права линия от центъра на село Равадиново. Твърдината е издигната на върха на полегатото възвишение, с много добра видимост към морският бряг на изток и долината на река Ропотамо на запад. Укреплението има почти квадратна форма с размери 90x95 m и площ от 8.5 дка. В североизточния ъгъл на обекта има вътрешна крепост с приблизително правоъгълна форма, с максимални размери с 27x24 m и площ от 0.6 дка. Северната и източната стена на цитаделата са общи със стените на главното укрепление. Те са с ширина от около 1.5 m и са градени от местен ломен камък без спойка. Запазени са на височина от 1.5 m. По-голямата част от тях се проследяват под разсип с височина 2-3 m. Запазените участъци се наблюдават в разкопките на археолозите. По терена се забелязват отделни керамични фрагменти, като в археологическите разкопки те са събрани на отделни купчини, разделени на строителна и битова керамика. Във вътрешността на цитаделата са открити останки от вторично изпечена стенна мазилка. Укреплението най-общо е датирано във втората половина на I хил.пр.н.е. Главният вход към крепостта е бил в северозападния ъгъл, като към него от юг плавно се изкачва стар път. Западно от пътя за твърдината минава друг път, който продължава на северозапад към крепостта „Кримна“.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Местоположение

Надморска височина: 215 m GPS координати 42°23'01" С.Ш. и 27°37'17" И.Д.

С. Крушевец - крепост Калето

Описание и история

Средновековна крепост „Калето” се намира на едноименния хълм, на 1.77 km северозападно по права линия от центъра на село Крушевец.

Местоположение

Надморска височина: 163 m GPS координати: 42°17'05” С.Ш. и 27°28'11” И.Д.

С. Индже войвода - крепост Градишко кале

Описание и история

Крепост "Градишко кале" се намира на едноименния връх, на 3.67 km северно по права линия от центъра на село Индже войвода.

Местоположение

Надморска височина: 236 m GPS координати: 42°15'21” С.Ш. и 27°24'53” И.Д.

С. Зидарово - крепост Канарата

Описание и история

Тракийска крепост „Канарата” се намира на едноименния връх, на 2.34 km северно по права линия от центъра на село Зидарово.

Местоположение

Надморска височина: 72 m GPS координати: 42°20'59” С.Ш. и 27°24'30” И.Д.

С. Зидарово - крепост Калето

Описание и история

Средновековна крепост „Калето” се намира на едноименния връх, на 3.88 km южно по права линия от центъра на село Зидарово.

Местоположение

Надморска височина: 243 m GPS координати: 42°17'45” С.Ш. и 27°25'04” И.Д.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

С. Габър - крепост Джемеренско кале

Описание и история

Късноантична крепост "Джемеренското кале" се намира на 0.43 km южно от село Габър.

Местоположение

Надморска височина: 118 m GPS координати: 42°18'27" С.Ш. и 27°21'23" И.Д.

С. Габър – крепост

Описание и история

Крепост има на северозапад от село Габър, в посока с. Драчево, между двете села.

Местоположение

Надморска височина: ? m GPS координати: ? С.Ш. и ? И.Д.

С. Вършило - крепост Калето

Описание и история

Тракийска, антична и късноантична крепост "Калето" се намира в местността "Кандрица", на 4.35 km югозападно по права линия от центъра на село Вършило.

Местоположение

Надморска височина: 328 m GPS координати: 42°14'21" С.Ш. и 27°19'58" И.Д.

С. Атия - крепост Антея

Описание и история

Тракийска и антична крепост „Антея” се е намирала на връх Буджака до полуостров Атия (днес е военноморска база). Крепостта е строена от ломени камъни без спойка-градеж, характерен за тракийските племена. Вероятно след VII в.пр.н.е. тук са живеели и гръцки преселници, тъй като при изкопни работи около крепостта са открити стрели-монети (предмонетна форма на пари) и архаична скулптура на млад мъж- материали датиращи от VI в.пр.н.е.

Местоположение

Надморска височина: 108 m GPS координати: 42°27'18" С.Ш. и 27°35'09" И.Д.

Гр. Черноморец - крепост Таласкара

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Описание и история

Късноантична крепост "Таласкара" се намира на нос Червенка, на 1.95 km югоизточно по права линия от центъра на град Черноморец.

Местоположение

Надморска височина: 6 m GPS координати: 42°25'51" С.Ш. и 27°39'15" И.Д.

Гр. Черноморец - крепост Акин / Акра

Описание и история

Късноантична и средновековна крепост "Акин"/"Акра" се намира на едноименния нос, на 1.79 km северозападно по права линия от центъра на град Черноморец. Крепостта е възникнала в късната античност и е напусната е в края на VI век без дори да е проведена една битка пред здравите и стени. До този извод са сигнали археолозите, след като не са намерили нито един връх от копие или стрела и нито един камък от прашка пред и зад крепостната стена. Най-вероятно крепостта е напусната вследствие на страх от страна на нейните жители научавайки каква е била съдбата на по-северните черноморски крепости след като са били превзети от авари и славяни. През XI век стените отново са използвани за кратко, за което свидетелства незначително козметично преустройство в западната част на стената и оловен печат. Крепостната стена пресича в посока изток-запад шийката на носа от залива "Св. Никола" до Залива "Вромос". До днес са запазени около 50 m от нея с височина до 4 m. Стената е изградена от средно големи ломени и морски камъни обилно слепени с бял на цвят силно ронлив хоросан. Лицевите страни на стената са добре оформени с измазани фуги. Дебелината на стената в повечето места е 2.4 m като в западната част тя нараства на 2.5 m и даже на 3.6 m в крайните приводнени части в залива "Вромос". Крепостната стена е била подсилена от правоъгълна кула, пиластър и бастион от вътрешната страна на стената. Правоъгълната кула е в западната страна на стената и в по-голямата си част се намира във водата. Тя е с размери 5.8x3.7 m. Кулата е изнесена извън куртината на стената и дебелината на стените и са 1 m. Пиластърът е разположен на стръмния западен участък и е с размери 2x2.2 m. Пиластърът е разполагал с един 5 редов тухлен пояс върху който е била ходовата линия на войниците обслужващи крепостната стена. В равната част на крепостната стена непосредствено преди източния и край е бил изграден вътрешен бастион с размери 5x4 m. Той е неделима част от стената. Построен е от добре подчертани лицеви камъни, а вътрешността е запълнена със ситни камъни обилно залети с хоросан-блокаж. При археологическите проучвания не бе намерена портата на крепостта. Вероятно тя е била разположена в източната част на стената, където за съжаление са регистрирани големи свлачищни процеси. Предполага се, че около 10 m от крепостната стена заедно с още една плътна кула фланкираща портата и самата порта заедно с около 2 дка от носа са пропаднали в морето. Пред крепостната

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

стена не са открити следи от ров. В залива "Вромос" било разположено пристанището на крепостта от където археолозите са извадили стотици амфори и други артефакти.

Местоположение

Намира се на нос Акра, на 1.7 km северозападно от с. Черноморец общ. Созопол

Надморска височина: 27 m GPS координати: 42°27'29" С.Ш. и 27°37'40" И.Д.

Гр. Созопол - укрепено светилище

Описание и история

Укрепено антично светилище на Аполон има на остров „Св. Иван“, на 1.81 km северно по права линия от центъра на стария град на Созопол. На южния бряг на остров Св. Иван, от екип на Националния исторически музей, е открит голям култов комплекс. Най-ранно е тракийското светилище от VII-IV в пр.н.е. По-късно, в непосредствена близост е изградено огромното светилище на Аполон, като се предполага, че там се е намирала прочутата бронзова статуя на бог Аполон, изработена от Каламис. Височината и от 13.2 m и блестящата на слънцето позлата са правели възможно тя да се вижда непрекъснато от града. Около светилището възниква огромен комплекс от сгради, защитен от каменен зид, който заема цялата югоизточна четвърт на острова. Вероятно, както и в други подобни случаи, били изградени лечебници, странноприемници, стопански сгради за обслужване на поклонниците. След налагането на християнството във Византия, в края на IV- началото на V век, върху руините на античния езически храм е построена базиликата „Св. Богородица Калеоса“.

Местоположение

Надморска височина: 19 m GPS координати: 42°26'16" С.Ш. и 27°41'37" И.Д.

Гр. Созопол - укрепен ман. "Св. Йоан Предтеча"

Описание и история

Средновековен укрепен манастир „Св. Йоан Претеча“ се намира на най-големия български остров „Св. Иван“. Островът отстои на 910 m от най-северната точка на полуостров „Столец“ (старият Созопол). Манастирът „Св. Йоан Предтеча“ е бил укрепен с каменна крепостна стена, очертанията на която имали четириъгълна форма. Главният манастирски храм е изграден на най-видно място, в североизточния ъгъл на двора, на малка тераса. Плановата композиция на сградата е доста оригинална, представлява триконхална, еднокорабна куполна църква със стегнат кръст, изразена в най-впечатляваща форма, тя се доближава до църквата "Свети архангели Михаил и Гаврил" в Несебър. Църквата е с размери 18.8x11.8 m, от изток е с три апсиди, а от

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

запад с притвор (с три входа) и с по една конха на северната и на южната стена, скрити в корпуса ѝ. Олтарът на църквата е бил сложен, със самостоятелно предапсидно пространство, оформено по цариградски образец. В надлъжните външни стени на протезиса и диаконикона има по една ниша. Полуцилиндричните сводове в наоса са поддържали многостенен, подкуполен барабан. Върху средната част на притвора вероятно се е издигала кула-звънарна. Стените на съборната църква, които днес се извисяват на височина до 3.8 m, са били градени в смесена зидария с ритмично сменящи се пояси от добре обработени каменни блокове и тухли, в ядрото на зидовете са поставяни пояси от напречни и надлъжни греди. За спойка е използван бял хоросан с лек примес на счукана тухла и мидени черупки. Църквата е имала покритие от керемиди. Далеч преди да бъде изградена църквата „Св. Йоан Предтеча“, още в зората на християнството тук била издигната раннохристиянска базилика, днес известна като „Св. Богородица Калеоса“. Именно това е църквата в която бяха открити мощите на Свети Йоан Кръстител. Под подовото покритие на храма и извън него (в източната му страна) са открити гробници и скелети, за които се предполага, че са на висши духовници, дори има вероятност тук да е погребан и Вселенски патриарх, при положение, че се знае пребиваването на такъв на острова.

Местоположение

Надморска височина: 15 m GPS координати: 42°26'13" С.Ш. и 27°41'31" И.Д.

Гр. Созопол - укрепен град Аполония / Созополис

Описание и история

Тракийски, античен и средновековен град Аполония/Созополис гр. Созопол. Созопол е най-старият град по българското черноморско крайбрежие. Първото селище тук е възникнало в края на IV-III хилядолетие пр. Хр. Подводните проучвания в акваторията на созополското пристанище разкриват останки от жилища, керамични съдове, каменни и костни оръдия на труда от бронзовата епоха. В созополския залив са открити и многобройни каменни котви и шокове, датиращи от II-I хил. преди Христа. Те свидетелстват за активно корабоплаване още от най-дълбока древност. През 610 г. пр. Хр. на мястото на днешен Созопол е основана елинска колония („полис“) на милетски гърци преселници от древногръцкия град Милет на малоазийското гръцко крайбрежие. Легенда разказва, че финикийски моряци препоръчали мястото като най-защитеното пристанище по бреговете на западното Черноморие. Градът е в близост до териториите на тракийските племена скирмиади и нипсеи. под името Аполония Понтика. Тъй като в древността са съществували много градове с това име, те са имали и пояснителен епитет. Аполония на западното черноморско крайбрежие се е наричала "Аполония Понтика" (гръцки: Απολλωνία η Ποντική). Името произлиза от бог Аполон (покровител на изселниците), на когото е посветен храм в града, известен с колосалната 13-метрова

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

статуя на бога, дело на скулптура Каламис. Статуята е отнесена на Капитолия в Рим през 72 г. пр.н.е., когато Римската империя присъединява Западното Черноморие към територията си. Храмовете на града са се намирали на полуострова, който дълго време беше военноморска база, поради което античните паметници са безвъзвратно унищожени. Десетилетия наред се провеждат разкопки на античния некропол в Созопол, които всяка година откриват множество антични вази, предмети от скъпоценни метали и други важни находки за античната археология. В Созопол се провеждат и подводни разкопки. Градът израства като важен търговски и пристанищен център. Поддържа активни връзки с големите центрове на Елада: Милет, Атина, Коринт, Хераклея Понтийска, островите Родос, Хиос, Лесбос и други. Търговското му влияние в Тракия се основава на съюз с владетелите на Одриското царство, възникнало през V в. преди Христа. Аполония Понтика се конкурира със създадена след около един век мегарска колония Месемврия. Мегарците искат да имат търговски контакти с траките чрез бургаския залив. В отговор на това Аполония създава своя собствена колония - Анхиало от южната страна на Месемврия. Новата колония освен да пази достъпа до бургаския залив, била богата и на подводни залежи на сол. За активна добив на сол още в Античността сочат промени по морското дъно в залива. Котвата става емблема на Аполония и неизменен знак върху монетите, които тя сече още от края на VI в. преди Христа. Богатият град се превръща в център на високо развито изкуство. Съвременниците му го наричат Аполония Магна (Велика Аполония). В града се намирал голям храм на бог Аполон. Точното местоположение не е изветно, вероятно на остров Кирик. През 72 г. пр.н.е. градът е завладян и ограбен от римляните, а крепостната му стена - разрушена. Пълководецът проконсул Марк Лукул, който превзема града, отнася със себе си известна статуя на бог Аполон от светилището и я поставя на Капитолия в Рим. Няколко години по - късно един от оцелелите местни граждани на име Меток Тарул Декм възстановил изцяло крепостните стени със свои средства като дар за родния си град. Изглежда е бил твърде заможен, тъй като става дума за стена дълга 2 км, висока 10 м. и дебела 2.2 метра. Мерук е царско тракийско име, Тарул - името на баща му показва, че произхожда от един от най-древните римски родове, а фамилията Декм е гръцка. През 378 г. градът е превзет и стената отново е срината - този път от готите. Поради засилените български нападения император Анастасий (491 - 518 г.) предприел мощно крепостно строителство по Черноморието. Така Созопол отново бил ограден с двукилометрова крепостна стена, усилена с десетки кули. В резултат на това през IV - V в. градът отново е в подем вече известен с името Созополис - "град на спасението". Градът става български без бой през 705 г., когато император Юстиниан II отстъпва южночерноморската област на България заради заслугите на хан Тервел за връщането му на трона. Оттук нататък започва историята на най-мощната българска крепост в югоизтока на страната. През 812 г. за неин управител хан Крум назначава кавхан Иртаис - втория човек в държавната йерархия на средновековна България. Особено важна е ролята на крепостта Созопол през Втората

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

българска държава, когато поради разрасналата се морска търговия крепостта с единственото голямо и естествено защитено пристанище става примамлива цел на византийски, венециански и генуезки нашественици. Затова през 1304 г. цар Светослав Тертер прави Созопол център на свой личен феод и вероятно база на малка българска военна флотилия, която да респектира търгуващите "на черно" генуезци. Навярно заради това генуезкият сенат забранява през 1316 г. със специален декрет търговията с България през крепостта Созопол. Но за сметка на това още на следващата година византийският император пък дава привилегии на търговците, внасящи храни през Созопол. За стойността на Созопол за България показателен е фактът, че когато една византийска флота го превзема през 1328 г., цар Михаил Шишман пък превзема летните императорски дворци в Сакар и ги обменя за Созопол. Три години по-късно, след смъртта му, византийците без бой превземат Созопол. Но при вестта, че при Русокастро византийците са разбити от новия български цар Иван Александър, населението вдига въстание и изхвърля византийците от крепостните стени в морето. Самочувствието на созополския гарнизон е толкова голямо, че през 1352 г. неговият командир Кривич отказва помощ по време на война с Генуа. След тридневен сражение италианците успяват да преодолеят крепостните стени. Гражданите платили огромен откуп, за да не бъдат продадени в робство. В 1366 г. отново западни воители - рицарите на граф Амедей VI Савойски, след двудневни боеве превземат града. След тази случка цар Иван Александър продава Созопол, Ахтопол, Несебър и Анхиало (Поморие) за 180 000 златни флорина на Византия. Благодарение на продажбата Созопол остава още почти век под християнско управление. И е превзет от турците едва през 1453 г. - в годината, когато пада и самият Константинопол.

Местоположение

Тракийският, античен и средновековен град Аполония/Созополис се намира в гр. Созопол. Надморска височина: 21 m GPS координати: 42°25'20" С.Ш. и 27°41'36" И.Д.

Гр. Созопол - римска пътна станция Аполония

Описание и история

Римска пътна станция "Аполония"/"Apollonia" се е намирала при античния град Аполония. Тя е разположена на Западно-понтийския път, който е свързвал делтата на Дунав с Константинопол. Преди нея се намира пътна станция Пудизо при устието на Мандренското езеро, а след нея пътна станция Тера при устието на Ропотамо.

Местоположение

Надморска височина: 21 m GPS координати: 42°25'20" С.Ш. и 27°41'36" И.Д.

Гр. Созопол - крепост Созопол

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Описание и история

Руска и османска крепост Созопол. Руска крепост с три отбранителни линии е била изградена през 1828- 1829 г. по време на Руско- Турската война. На 15 февруари 1829 г. руска ескадра, командвана от адмирал Куманис, превзела Созопол след кратък обстрел на разбягалата се малка османска част, охранявала града. В следващите дни в залива пуснал котва целия руски черноморски флот, а Созопол бил обявен от императора за Главна база на Черноморския флот. В града дебаркирали няколко руски бойни полка и части за логистична подкрепа с обща численост 10000 бойци и офицери, командвани от генерал Рот. Извън града били изградени две отбранителни линии. На хълма "Дубия" бил издигнат бастион и линия каменни редути, преграждащи пътищата към провлака. На самия провлак по линията на днешните сгради на дискотеката- сградата на Общината- плажа бил издигнат втори каменен редут, за да се отбранява единствения по- сериозен източник на прясна вода- големия кладенец, съществуващ и до днес пред входа на дискотека "Теодора". Третата отбранителна линия минавала по линията на почистените и пооправени стари крепостни стени. На остров "Св. Иван" в близост до развалините на манастира "Св. Иван Предтеча" била уредена полева болница. Около 600 руски войници и моряци били погребани около болницата. По това време руснаците прибрали срещу заплащане всички антични релефи, които забелязали вградени в стените на къщите, антични рисувани вази и аполонийски монети, притежавани от созополските граждани. Предадени в Ермитажа, те и днес са сред най-ценните придобивки на големия руски музей. Османска крепост състояща се от изграждането на 5 табии- четириъгълни по план, разположени на островите Св. Иван (Бююк ада), Адмиралтейския (Кючук ада), върху хълма над провлака и на височината над днешния централен плаж. Крепостта е изградена през първата четвърт на XIX век, след оттеглянето на руснаците, по всяка вероятност за да се предотврати завръщането им.

Местоположение

Надморска височина: 21 m GPS координати: 42°25'20" С.Ш. и 27°41'36" И.Д.

За историята и възникването на параклисите, както и за обредите, изпълнявани край тях, има доста данни от местния фолклор. Те са много интересни и тяхното представяне от страна на колегите-етнолози ще допълни познанията на обществото за тези значими паметници от Странджа.:

Параклис „Св. Пантелеймон“ се намира в северния край на с Бродилово

Параклис „Св. Богородица“ в местн. Църногорово – при гр. Малко Търново – 4 км. югоизточно

Параклис „Св. Илия „ – с. Кости западноон селотои в близост до р. Велека.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Параклис „Св. Марина“ – с. Кости на 2 км югозападно от селото

Параклис Св Св. Константин и Елена“ – гр. Ахтопол на 2 км югозападно от града.

Параклис „Св. Богородица“ – с. Кости на 3 км. югоизточно от селото.

Параклис „Св. Марина“ – гр. Малко Търново на 6 км. югоизточно от града

Параклис – нестинарско коначе „Св. Костадин“ – с. - Кости. Разположено е в близост до църквата „Св. В. Кирил и Методий“

Параклиса наречен манастирчето „Св. Троица“ – гр. Малко търново на 2 км югозападно от града.

Параклис „Св. Богородица“ с аязмо – с. Бродилово на 3 км. югозападно от селото.

Останки от ахтополски манастир „Св. Яни“ – Ахтополски манастир „Св. Йоан Предтеча“ се намира на едноименния нос южно от пристанищния залив.

Голямобуковски манастир „Животоприемний източник“ – действащ манастир

Параклис „Св. Петка“ – с. Заберново – разположен в защитена местн. Парория.

Параклис „Св. Илия“ – с. Визица – на 1.5 км. югоизточно от селото.

Останки от средновековен манастир „Св. Стефан“ – гр. Ахтопол.

Останки от манастирски комплекс на о-в Свети Тома

Параклис „Боже име“ – с. Заберново – на 5 км. южно от селото.

Параклис „Св. Илия“ – с. Бяла вода – намира се 4 км. северно от селото.

Параклис „Св. Петка“ – с. Кондолово – разположено на 1 км. югоизточно от селото.

Параклис“Св Троица“ – с. Граматиково – разположено на 5 км. северозападно от селото.

Останки от средновековен манастир „Св. Апостоли „ – гр. Созопол – е разположен на нос Скамни.

Останки от средновековен манастир „Св. Йоан Кръстител“ – гр. Созопол – разположен на остров Св. Иван.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Останки от средновековен манастир „Св. Николай Чудотворец“ – гр. Созопол – разположен в непосредствена близост до южната порта на Стария Созопол и църквата Св. Св. Кирил и Методий“.

Останки от средновековен манастир „Св. Св. Кирик и Юлита“ – разпоожен е на остров Св. Кирик.

Параклис с аязмо „Св. Петка“ – с. Бродилово – разположено в северозападния край на селото.

Параклис с аязмо „Св. Марина“ – с. Бродилово – разположено северозападно от селото.

Параклис /столнина/ с аязмо „Св. Константин“ – разположен на 2 км. северозападно от селото.

Параклис с аязмо „Св. Константин и Елена“ – с. Стоилово – разположено в северозападния край на селото.

Параклис с аязмо и /столнина/ „Св. Константин“ – с. Стоилово – разположен на 1 км. северозападно от. селото.

Параклис с аязмо „Св. Константин“ – с. Кондолово – разположено непосредствено до гробищата на селото.

Параклис и аязмо „Св. Пантелеймон“ – с. Кондолово -разположено на 1 км. северозападно от селото.

Останки от средновековна църква в крепостта „Урлури“ – разположена на 5 км. североизточно от с.Българи.

Селата на Странджа са към Сливенската духовна митрополия. И попадат в две духовни околии Бургаска и Малко Търновска които според силите, вярата и възможностите си се грижат за клир, местата за молитва и църковните имоти.

БУРГАСКА ДУХОВНА ОКОЛИЯ

Селище	храм
С. Веселие	храм „Св. Илия“
С. Ясна поляна	храм „Св. Богородица“
Гр. Приморско	храм „Св. Св. Кирил и Методий“
С. Дебелт	храм „Св. Троица“

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

С.Зидарово	храм Св. Георги“
С. Габър	храм Св. Троица“
С. Извор	храм „Св. Троица“
С. Ново Паничарево	храм Св. Троица“
Гр. Черноморец	храм Св. Николай“
Гр. Созопол	храм „Св. Георги“
С. Равадиново	храм „Св. Троица“
Гр. Средец	храм „Св. Всех Святых“
Гр. Средец	храм „Св. Богородица“
С. Богданово	храм „Св. Константин и Елена“
С.Варовник	храм Св. Възнесение Господне“
С. Росеново	храм „Св. Св. Кирил и Методий“
С. Пънчево	храм „Св. Троица“
С; Голямо Буково	храм „Св. Богородица“
С. Драчево	храм „Св. Богородица“
С. Кирово	храм „Св. Димитър“
С. Белеврен	храм „Св. Троица“
С. Граничар	храм „Св. Св. Кирил и Методий“
С.Долно Ябълково	храм „Св. Богородица“
С. Горно Ябълково	храм „Св. Илия“
С. Момина църква	храм „Св. Петка“
С. Факия	храм „Св. Димитър“
С. Вълчаново	храм „Св. Богородица“
С. Крайморие	храм „Св. Пимен Зографски“
С. Атия	храм „Св. Мина“

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Гр. Созопол	храм „Св. Св. Кирил и Методий“
Гр. Созопол	храм „Св. Зосим“
Гр. Созопол	храм „Св. Богородица“
МАЛКО ТЪРНОВСКА ДУХОВНА ОКОЛИЯ	
Селище	храм
Гр. Ахтопол	храм „Св. Възнесение Господне“
С. Синеморец	храм „Св. Йоан Предтеча“
С. Резово	храм „Св. Йоан Кръстител“
С. Бродилово	храм „Св. Пантелеймон“
С. Варвара	храм „Св. Варвара“
С. Кости	храм „Св. Кирил и Методий“
С. Българи	храм Св. Костадин и Елена“
С. Велика	храм „Св. Илия“
С. Писменово	храм „Св. Богородица“
С. Фазаново	храм „Св. Марина“
Гр. Китен	храм „Св. Възнесение Господне“
С. Лозенец	храм „Св. Георги“
С. Изгрев	храм „Св. Марина“
С. Граматиково	храм „Св. 40 мъченици“
С. Визица	храм „Св.Троица“
С. Кондолово	храм „Св. Георги“
С. Звездец	храм „Св. Атанасий“
С. Бръшлян	храм „Св. Димитър“
С. Бяла вода	храм „Св. Илия“
С. Евренозово	храм „Св. Троица“

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

С. Младежко	храм „Св. Богородица“
С. Стоилово	храм „Св. Илия“
С. Заберново	храм „Св. Лука“
С. Калово	храм „Св. Георги“
С. Сливарово	храм „Св. Пантелеймон“
С.Близнак	параклис „ Св. Богородица“
Гр. М. Търново	храм „Св. Богородица“
Гр. Царево	храм „Св. Цар Борис“
Гр. Царево	храм „ Св. Богородица“

Етнография на Странджа планина

Странджанския край се населява от три етнографски групи – рупци, тронки и загорци. В продължение на столетия те живеят в непосредствен културно-битов контакт.

Събори и фестивали в Странджа планина:

Кукеровден и Паликош – отбелязват се седем седмици преди Великден в селата Кости, Бродилово и гр. Малко Търново.

Филек – фолклорен обряд, изпълняван единствено в Рупска Странджа. Пролетни младежки игри, изпълнявани една седмица преди Великден. Възстановен в гр. М. Търново и с. Бръшлян.

Индипасха – поклонение в древнотракийско оброчище пет дена след Великден. Принасят се курбани и се прави ритуала “свиване” с язменска вода. Посещава се целогодишно.

Фестивал на зелениката – месец май (периода на цъфтеж на странджанската зеленика), в различни селища от територията на ПП “Странджа”.

Празници на литературата и изкуствата за деца и юноши – последната седмица на м. май, гр. Царево.

Св. Троица – плаващ празник, 50 дена след Великден. Празник на с. Евренозово.

Поклонническо шествие на петте странджански нестинарски села до Голямата аязма – последната неделя от м. май преди 3 юни. Изходни точки – селата Граматиково, Сливарово, Българи, Кости, Кондолово.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Нестинарски обряд - 3 юни, с. Българи

Свети Константин и Елена – 21 май (н.ст.), 3 юни (ст.ст). Празник на гр. Ахтопол, с. Българи и с. Стоилово.

Национален събор-надпяване "Странджа пее" – през 4 години, с. Граматиково, в началото на м. юни.

Св. Илия – 20 юли, празник на селата Бяла вода, Граматиково, Кости, също и Стоилово.

Поклонническо шествие до пещерата-свещилище Св. Марина – 30 юли (ст.ст.), с. Сливарово.

Седмица на морето – първата седмица на м.август, гр. Царево, гр. Ахтопол.

Св. Пантелеймон – 9 август, празник на селата Бръшлян, Бродилово, Калово и Сливарово.

Национален възпоменателен събор в м. Пётрова нива, в чест на Илинденско-Преображенското въстание (1903) – предпоследната седмица на м. август.

Културни празници на гр. Малко Търново – седемдневни културни прояви в последната седмица на м.август.

Фестивал на мановия мед – първата десетдневка на август, гр. Царево.

Традиционни Ахтополски вечери – втората седмица на август, гр. Ахтопол.

Международен фолклорен фестивал "Еврофолк" – последната седмица на август, гр. Царево.

Международен плувен маратон - последната седмица на м.август, гр. Царево.

Аполония – празници на културата и изкуствата, началото на септември, гр.Созопол

Голяма Богородица – 28 август, празник на Малко Търново (част от Културните празници на града) и на с. Младежко.

2.2 Идентифицирани обекти в Дервентски възвишения

В северните частг на Дервентските възвишения долмени са открити в землищата на с. Голям Дервент /Община Елхово/ и с.Крайново /Община Болярово/

- Долмени южно от с.Крайново, област Бургас (Местоположение: N 41° 59' 05.8" E 26° 50' 02.1") – разположени в м. Триалчака в непосредствена близост до границата.
- Долмен източно от с. Голям Дервент, област Бургас (Местоположение: N 41° 58' 58.0" E 26° 45' 07.3") – разположен в гробищния парк на селото зад кльона. Паметникът се намира източно от селото, на територията на гробищния парк, който е след граничния кльон. Долменът е еднокамерен, а покривните плочи не са запазени - най-

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

вероятно са използвани вторично за други градежи. Гранитните плочи на стените на паметника са много добре обработени и паралелно подравнени. При лицевата плоча се наблюдава правоъгълен отвор със заоблени върхове, който е частично затрупан. В камерата е прорасло дърво.

- Долмен южно от с. Голям Дервент, област Бургас (Местоположение: N 41° 58' 15.3" E 26° 44' 25.6") – разположен южно от селото, в м. Пещерите, съвсем близо до границата. (Мегалитният паметник е от изключителен интерес за изследователите, защото е единственият засега долмен, при който се наблюдава барелеф с царска символика от одриската изобразителна традиция (двуостра брадвичка – лабрис), както и други орнаменти (змии, меандри). Обектът е проучен от българската археоложка Даниела Агре. Паметникът е разположен южно от селото, в м. Пещерите, в непосредствена близост до граничната бразда. Долменът е еднокамерен с дромос, като само покривната плоча на камерата е непокътната. Стените на дромоса са повредени. Обектът е уникален с декоративните мотиви изработени върху лицевата страна на камерата, където се наблюдават релефни изображения на лабрис, две взаимно захващащи се змии и лабиринт - символика характерна за одриската изобразителна традиция. Подобен релеф с царски символи се открива за първи път при долмен. Българският археолог доц. Георги Китов смята, че символите на лабриса и змиите са сигурен знак, че става дума за царски гроб на голям владетел. Китов подчертава, че изображение на лабрис е открито върху съдове, керамика и приложения на конска сбруя при археологически обекти край Старосел, но подобно изображение за пръв път е открито издялано върху камък. Барелефите са унищожени вследствие на натрошаването на лицевата покривна плоча с кирка. Оцелелите фрагменти от релефите са на съхранение в НАИМ при БАН в гр. София. Праговият долен дял от лицевата плоча все още може да се види на място, където личи връзването за лицевия отвор. Върху входната плоча на съседен долмен (вече разрушен), проучен от екипа на Агре през 2005 г., където също е открит фриз от геометрична украса. Според археолозите безспорно двата долмена са служили за гробници на много силен местен владетелско-жречески род в периода от края на IX - началото на VIII в. пр. Хр. Гробничното съоръжение е разбито в началото на XX век от иманяри. Част от находките от археологическите проучвания на долмените могат да бъдат видени и в "Етнографско-археологически музей", гр. Елхово.

Останки от тракийски селища са открити в землищата на селата: Мелница, Лалково, Раздел, Голям Дервент, Гранитово, Крайново, Иглика, Попово, Денница, Камен връх и др. Известни са следите и от древни меднорудни разработки - в местността „Трофалишките дупки“ и др. За интензивен селищен живот свидетелстват и множеството паметници от римската и византийската епоха.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

През територията на Дервентските възвишения преминават някои от античните пътища, които свързват Придунавие и Черноморието с Тракия, Беломорието и Мраморно море. С цел да охраняват този път е изградена верига от крепости.

Една от тях - „Калето“: - СШ 42 11 2945 / ИД 26 48 28 93 се намира на около 3 км северно от Болярово, високо на левия бряг на р. Поповска. Укреплението има правоъгълен план и кули на четирите ъгъла. Днес на терена зает от крепостта се срещат очертания на градежи, фрагменти от строителна и битова керамика.

Светилище на Слънцето: - СШ 42 01 27 48/ ИД 26 34 09 09 което се намира на около 3,5 km на юг от село Мелница/община Елхово/. Светилището се намира на пресечен хълмист терен на Дервентските възвишения на височина около 245 m в местностите „Мочукови камъни“ и „Дрънчи Дупка“, край село Мелница. Обектът влиза в научно обръщение през 1990 г., но за пръв път е публикуван от професор Валерия Фол и българските археолози Стефан Бакърджиев (РИМ Ямбол) и Иван Илиев през 2007 г.

През късната античност (IV-VI в.) в района съществува голямо духовно средище. При днешното с. Воден е разкрит раннохристиянски култов комплекс с базилика и гробница: - СШ 42 03 05 87/ ИД 26 54 45 58

Община Болярово в източната част на Дервентските възвишения е кръстовище на древни цивилизации, където протичат етнокултурни процеси от северозапад (Балканския полуостров, Средна и Западна Европа) към югоизток (Мала Азия и Близкия изток) и обратно. Това обуславя спецификата и богатството на културно-историческото наследство на този край, което е отражение и резултат на многовековна история, носеща отпечатъците на бурни събития и невероятни превратности. 14 разкрити археологически обекта, 5 древни църкви и 5 крепости свидетелстват за богато и древно минало, с което жителите на общината с основание се гордеят. На първо място са паметниците на уникалната тракийска култура:

- Средновековно селище и средновековна крепост Калето (V-VI в.). Като отбранително съоръжение в близост до границата с Византия са имали важно значение за запазването и укрепването на българщината по тези земи. Частично проучени.
- Старинно селище от XIV-XVI век и останки от църква на брега на р. Поповска. Проучвано чрез нестандартни методи.
- Голямо тракийско селище с останки от две надгробни могили. Площ 30-40 дка. Непроучено.
- Римско селище. Руини на брега на река. Непроучено.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

- Крепост от V-VI в. с гребенчат орнамент и тънкостенна керамика от XI-XII в. и средновековна българска керамика, останки от строителство по времето на император Юстиниан. Непроучена.
- Гробница с църква от V-VI в., две крепости - Голямото и Малкото градище. В близост до Малкото градище е разкрита църквата със стенописи, имитиращи мраморна облицовка, и мазилка с фрески. Частично проучени.
- Три църкви, археологическите разкопки на които са потенциал с голяма научна стойност. Частично проучени.
- Средновековна крепост Градището. Площ 12 дка. Непроучена.
- Верига от крепости, охранявали пътя към столицата на Византия. Частично проучени.
- Малка част от тези забележителности са разкрити чрез археологическите проучвания на комплексната програма за научни изследвания "Странджа-Сакар" (1985-1988 г.). Археолози датират най-старите останки от V в. пр.н.е. - находки от времето на траките.

Голяма забележителност и символ на Болярово е и намиращият се в покрайнините му 22-метровият метален кръст, издигнат през 2011 г. Извисявайки се величествено, той закриля жителите на града и напомня на преминаващите през района, че православната вяра е жива в сърцата на живущите в този пограничен край. Едно от редовните културни събития в Болярово е фолклорният събор "Върбова свирка свири", който се провежда всяка година в първата седмица на месец юни. На него се събират над 500 участника от цяла България както и от съседни Гърция и Турция, които представят част от националният си фолклор.

2.3 Идентифицирани обекти в Сакар планина

Географското положение на Сакар и удобните пътища по долините на реките Марица и Тунджа го правят важен кръстопът за европейския югоизток. Планината, обитавана от траки и келти, римляни и ромеи, османци, славяни и българи, пази спомени и артефакти за завоевателни военни походи, набези, грабежи и разрушения.

Първото тракийско държавно обединение - Одриското царство, е създадено от племето одриси в началото на V век пр.Хр. Простира се от р. Дунав до Бяло море и от р. Струма до Черно море и е най-голямото по това време в Европа. Районът на Сакар е с развити производствени и културни отношения с райони на Тракия, Черноморското и Северното Егейско крайбрежие, главно заради пътищата и двете плавателни реки Тонзос (Тунджа) и Хебър (Марица). За материалната и духовна култура на траките свидетелстват множеството скални светилища, долмени, жертвеници, останки от крепости и селища.

ДОЛМЕНИ В САКАР ПЛАНИНА

- Долмен южно от с.Сакарци, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 39.0" E 26° 17' 53.3") – разположен в местността Жельов гьол.
- Долмен южно от с.Сакарци, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 42.93" E 26° 17' 18.14") – разположен в местността Клифтинова нива.
- Долмен южно от с.Сакарци, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 41.14" E 26° 17' 17.34") – разположен в местността Капаклийка
- Долмен южно от с.Сакарци, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 40.54" E 26° 17' 16.54") – разположен на север от селото надголямата река силно фрагментиран
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 37.30" E 26° 15' 32.81") – разположен в местността Евджика/Авджика.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 00' 10.35" E 26° 16' 23.83") – разположен в местността Мангъра по западното сакарско било.
- Еднокамерен Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 37.36", E 26° 15' 32. 85") – разположен в местността Евджика/Авджика.
- Долмен юозточно от с.Българска поляна, област Хасково (Местоположение: N 42° 00' 10.43" E 26° 16' 24, 23") – разположен в местността Мангъра по западното сакарско било.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 20.79" E 26° 15' 04.85") – разположен в м.Евджика/Авджика. Единствения изсечен долмен на Балканите.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

- Силно фрагментиран долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 21. 60" E 26° 15' 04.12") – разположен в местността Стоева круша, югозападно от м.Евджика/Авджика.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 29.43" E 26° 15' 05.51") – разположен в местността Бялата трева (Фърфаловата сая), т.нар – „Царски долмен“ – най-големият и запазен долмен на територията на България. Най-впечатляващия мегалит на Балканите.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 20.46" E 26° 15' 05.54") – разположен в местността Бялата трева (Фърфаловата сая), в непосредствена близост до „Царския долмен“, но силно разрушен.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 15.35" E 26° 15' 17.86") – разположен в местността Бялата трева (Фърфаловата сая), източно от „Царския долмен“, силно разрушен.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 07.19" E 26° 14' 26.77") – разположен в местността Славова кория (Цигански гробища).
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 24.35" E 26° 14' 27. 95) – разположен в местността Славова кория (Цигански гробища).
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 51.16" E 26° 14' 24.11") – еднокамерен наводнен долмен разположен в местността Гереня.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

- Долмен югозападно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 47.90" E 26° 14' 22.31") – двукамерен долмен с дромос разположен в местността Гайдарова пещера.
- Долмен западно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 29.4" E 26° 15' 05.5") двойка долепени двукамерни долмени – голям и малък, в местността е Нъчеви чаири, на 150 m южно от шосето между селата Българска поляна и Хлябово. Най-добре запазен долмен на територията на Балканския полуостров
- Долмени източно от с.Радовец, област Хасково (Местоположение: N 41° 56' 27 – 32" E 26° 31' 50 – 51") – разположен в местността Капаклия, особена местност която заедно със „Червените вървущки“ обхващат една лъга преди р; Тунджа в която лъгъ има група от шестнадесет малки еднокамерни долмена и около двадесет и шест цистови гроба за съжаление голяма част от които силно фрагментирани ит продължителната човешка дейност. Иначе концентрацията им е изумителна и трудна за обясняване, поради пресечения и беден район, но отдалечеността във времето лъже.
- Долмен в района на с.Планиново, област Хасково (Местоположение:) – разположен в района на селото, местн. Пясъците.
- Долмен в района на с.Планиново, област Хасково (Местоположение:) – разположен в района на селото, местн. Зайковец.
- Долмен в района на с.Планиново, област Хасково (Местоположение:) – разположен в района на селото, местн. Над селото по посока на с.Дервишка могила.
- Долмен в района на с.Планиново, област Хасково (Местоположение:) – разположен в местн. Китката на 3 км северозападно.
- Долмен до с.Студена, област Хасково (Местоположение:) – разположен в района на селото, близо до границата между с. Студена и с. Устрем.
- Двойка долмени източно от с.Оряхово, област Хасково (Местоположение: N 42° 56' 22.0" E 26° 11' 24.2") – разположени в местността Ешмеджик, голяма степен на разрушение.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

- Долмен в землището на с.Оряхово, област Хасково (Местоположение:) – разположен в местността Ешмеджик.
- Долменен некропол в землището на с.Васково, област Хасково (Местоположение:) – разположени в землището на селото.
- Долмен в землището на с.Васково, област Хасково (Местоположение:) – разположен в местността Баямлъка.
- Долмен в землището на с.Дрипчево, област Хасково (Местоположение:) – разположен югоизточното подножие на м. Гюрова чука.
- Долмен при с.Изворово, Хасковска област (Местоположение: N 41° 57' 43.8" E 26° 08' 13.7") – разположен в землището на самото село.
- Долменен некропол в землището на с.Черепово, област Хасково (Местоположение: N 41° 58' 10.3" E 26° 06' 17.1") – в м. Бялата пръст, различават се три силно фрагментирани долмена; в м.Алиева Кория е регистриран долмен със запазен частично кромлех.
- Долмен в землището на с.Българин, област Хасково (Местоположение:)- в землището на самото село.
- Долмен до музея в гр.Хасково – пренесен от Южен Сакар и сглобен на тревните площи до РИМ Хасково заедно прилежащия му кромлех.
- Долмен в землището на с.Васково, област Хасково (Местоположение:) – силно разрушен.]

Забележителности от стари времена

Сакар планина обитавана още от дълбока древност до наши дни, е скътала в себе си множество интересни паметници на човешката култура /дейност/. Сакар пази много съкровища на човешките ръце и ум, крие много тайни от отдавна отминали времена. Този край на България е скътал в себе си интересни културно исторически забележителности от различни епохи. Те са богатство за България, посетете ги, вижте ги, докоснете се до тях. Почувствайте полъха от стари времена, потопете се в миналото и ще усетите силата, духа, мъката и стремежите на хората живели преди нас.

Паметници от античността и средновековието\

Поради благоприятните природни условия и неголямата надморска височина цялата територия на планината е била обитавана от древността до наши дни.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Най-старите и загадъчни запазени произведения на човешката ръка в Сакар планина са мегалитните паметници. Столетия преди новата ера в Сакар се е развивала уникална мегалитна култура, паметници на която са съхранени и до днес. Тези строежи от гигантски камъни се наричат "мегалити" (от гръцки: мега - голям и литос - камък). Археолозите ги отнасят към периода XII-VII в. пр. Хр. Различават се три вида мегалити: долмени, менхири и кромлехи.

Всичко това дава основание Сакар планина да бъде наречена мегалитен парк. Запазени долмени и останки от тях има в землищата на селата Хлябово /местностите Нъчеви чеири, Бялата трева, Гайдаров дулап, Мангъра, Стоева круша, Бекир соват, Гердемско кули, Кралева сая/, Българска поляна /местностите Славова кория, Пещерите, Щумпалова кория, Терзи кая, западно от вр. Каргал кая/ , Сакарци /местностите Капаклийка, Клифтинова нива, Жельов гьол, Бакалов кладенец/, Радовец /местностите Капаклия, Айвалъка/, Планиново /местностите Солица, Пещерите, Манда гьол, Трънката/, Изворово /местностите Шеклярите, Капаклийка, Маня, Маша, Кокоши баир/, Черепово /местностите Манева сая, Селището, Берекет байр, Голям баир/, Дрипчево / местностите. Чаирите (Гъонови чаири), Гиджем мезар и Каваците/, с.Васково /местност Баямлъка/, с Браница /местност Чешитка/, Младиново /местностите Керез тепе, Кара окуш, Тачова нива, Пехливан баир, Таш тепе/, Оряхово /местностите Ешменджика, Капаклийката, Керез дере/, Дервиш могила, Студена /местността Капаклия/, Главан, Лисово /местността Далак бунар/ и др.

Особен род долмен, наречен "Евджика" (къщица), се намира южно от село Хлябово. Той е издълбан в гранитогнайсови скали. Долменът се състои от камера, в която се влиза през правилно засводен вход – висок и широк около 1,5 м Помещението е трапецовидно по напречен и надлъжен разрез, вдълбано е навътре в скалата около 2 м. По ръба на отвора има изсечена дълбока рамка – жлеб, в който се поставяла вероятно каменна плоча за врата. Вътрешността на стените са украсени с изчукани кръгчета, гравирани с множество дупчици. По скалната стена отпред са издълбани десет ямички с различна форма и големина, чието предназначение не е известно.

ДОЛМЕНИ В САКАР ПЛАНИНА

- Долмен южно от с.Сакарци, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 39.0" E 26° 17' 53.3") – разположен в местността Жельов гьол.
- Долмен южно от с.Сакарци, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 42.93" E 26° 17' 18.14") – разположен в местността Клифтинова нива.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

- Долмен южно от с.Сакарци, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 41.14" E 26° 17' 17.34") – разположен в местността Капаклийка
- Долмен южно от с.Сакарци, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 40.54" E 26° 17' 16.54") – разположен на север от селото надголямата река силно фрагментиран
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 37.30" E 26° 15' 32.81") – разположен в местността Евджика/Авджика.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 00' 10.35" E 26° 16' 23.83") – разположен в местността Мангъра по западното сакарско било.
- Еднокамерен Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 37.36", E 26° 15' 32. 85") – разположен в местността Евджика/Авджика.
- Долмен юозточно от с.Българска поляна, област Хасково (Местоположение: N 42° 00' 10.43" E 26° 16' 24, 23") – разположен в местността Мангъра по западното сакарско било.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 20.79" E 26° 15' 04.85") – разположен в м.Евджика/Авджика. Единствения изсечен долмен на Балканите.
- Силно фрагментиран долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 21. 60" E 26° 15' 04.12") – разположен в местността Стоева круша, югозападно от м.Евджика/Авджика.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 29.43" E 26° 15' 05.51") – разположен в местността Бялата трева (Фърфаловата сая), т.нар – „Царски долмен“ – най-големият и запазен долмен на територията на България. Най-впечатляващия мегалит на Балканите
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 20.46" E 26° 15' 05.54") – разположен в местността Бялата трева (Фърфаловата сая), в непосредствена близост до „Царския долмен“, но силно разрушен.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 15.35" E 26° 15' 17.86") – разположен в местността Бялата трева (Фърфаловата сая), източно от „Царския долмен“, силно разрушен.
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 07.19" E 26° 14' 26.77") – разположен в местността Славова кория (Цигански гробища).

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 24.35" E 26° 14' 27. 95) – разположен в местността Славова кория (Цигански гробища).
- Долмен южно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 51.16" E 26° 14' 24.11") – еднокамерен наводнен долмен разположен в местността Гереня.
- Долмен югозападно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 02' 47.90" E 26° 14' 22.31") – двукамерен долмен с дромос разположен в местността Гайдарова пещера.
- Долмен западно от с.Хлябово, област Хасково (Местоположение: N 42° 01' 29.4" E 26° 15' 05.5") двойка долепени двукамерни долмени – голям и малък, в местността е Нъчеви чаири, на 150 m южно от шосето между селата Българска поляна и Хлябово. Най-добре запазения долмен на територията на Балканския полуостров
- Долмени източно от с.Радовец, област Хасково (Местоположение: N 41° 56' 27 – 32" E 26° 31' 50 – 51") – разположен в местността Капаклия, особена местност която заедно със „Червените вървущки“ обхващат една лъга преди р; Тунджа в която лъгъ има група от шестнадесет малки еднокамерни долмена и около двадесет и шест цистови гроба за сйжаление голяма част от които силно фрагментирави ит продължителната човешка дейност. Иначе концентрацията им е изумителна и трудна за обясняване, поради пресечения и беден район, но отдалечеността във времето лъже.
- Долмен в района на с.Планиново, област Хасково (Местоположение:) – разположен в района на селото, местн. Пясъците.
- Долмен в района на с.Планиново, област Хасково (Местоположение:) – разположен в района на селото, местн. Зайковец.
- Долмен в района на с.Планиново, област Хасково (Местоположение:) – разположен в района на селото, местн. Над селото по посока на с.Дервишка могила.
- Долмен в района на с.Планиново, област Хасково (Местоположение:) – разположен в местн. Китката на 3 км северозападно.
- Долмен до с.Студена, област Хасково (Местоположение:) – разположен в района на селото, близо до границата между с. Студена и с. Устрем.
- Двойка долмени източно от с.Оряхово, област Хасково (Местоположение: N 42° 56' 22.0" E 26° 11' 24.2") – разположени в местността Ешмеджик, голяма степен на разрушение.
- Долмен в землището на с.Оряхово, област Хасково (Местоположение:) – разположен в местността Ешмеджик.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

- Долменен некропол в землището на с.Васково, област Хасково (Местоположение:) – разположени в землището на селото.
- Долмен в землището на с.Васково, област Хасково (Местоположение:) – разположен в местността Баямлъка.
- Долмен в землището на с.Дрипчево, област Хасково (Местоположение:) – разположен югоизточното подножие на м. Гюрова чука.
- Долмен при с.Изворово, Хасковска област (Местоположение: N 41° 57' 43.8" E 26° 08' 13.7") – разположен в землището на самото село.
- Долменен некропол в землището на с.Черепово, област Хасково (Местоположение: N 41° 58' 10.3" E 26° 06' 17.1") – в м. Бялата пръст, различават се три силно фрагментирани долмена; в м.Алиева Кория е регистриран долмен със запазен частично кромлех.
- Долмен в землището на с.Българин, област Хасково (Местоположение:)- в землището на самото село.
- Долмен до музея в гр.Хасково – пренесен от Южен Сакар и сглобен на тревните площи до РИМ Хасково заедно прилежащия му кромлех.
- Долмен в землището на с.Васково, област Хасково (Местоположение:) – силно разрушен.

Менхирите са уединени побити камъни, свързвани вероятно с религиозни обреди, но точното им предназначение е все още е неизвестно. В района на Сакар планина менхир има при с. Овчарово. Известен е сред местното население още като Чучул камък, и представлява грубо оформена каменна колона висока 2.20, забита в земята. . Допреди 50-70 години около камъка се е провеждал събор на Димитровден, тук са играели хора по време на постите от Заговезни до Великден. Менхирът е забележителен култов паметник от времето на траките, и е единственият запазен не само в България, но може би и в цяла Югоизточна Европа.

Интересен култов обект от тракийско време в района е скалното светилище при връх "Палео кастро" (Стара крепост) - 424 м.: - СШ 42 04 43 09/ ИД 26 16 15 08 Това е уединен връх, който се издига над цялата околност и от който има добра стратегическа видимост на голямо разстояние. На юг се вижда целия масив на Сакар планина, на изток при ясно време се виждат Дервентските възвишения, на север Манастирските възвишения, а на запад хълмистото Сакарско подножие. По скалите на върха и подножните му части има издълбани над 180 вдлъбнати и изпъкнали кръгове,

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

наподобяващи слънчевия диск, предполага се, че тук е било скално светилище на слънцето, съществувало около X – V в. пр. н. е. На върха е била изградена и крепост съществувала през античността и средновековието. На север от крепостта са намерени много останки от голямо селище - основи на стари сгради, големи тухли, много керамични фрагменти, остриета от стрели и копия, аксесоари за украса на бойно снаряжение, накити, монети. Най-ранната монета намерена край Палеокастро е от V в. пр. н. е., а най-късната е от XII в. от н. е., от това може да се направи извода, че това място е било обитавано близо 1500 г. Изградена от траките, тя била последователно използвана от римляни, византийци, българи, вероятно е била завладяна и разрушена при нахлуванията на кумани и печенези през XII век.

Друг интересен култов обект от тракийско време в Сакар е разположен северозападно от с. Доситеево. Там където Балъчка река се провира покрай големи канари, тук е тракийското светилище Хасарчето или Кончето: - СШ 42 55 38 92 / ИД 26 00 27 28. Светилището е високо горе, обхващато една скална китка, надвиснала над реката.. Проучванията показват, че светилището е съществувало през ранножелязната епоха, може би и по-рано, през бронзовата.

Като култови места са използвани и скалните площадки отгатык реката. Специфичността на светилището подсказва един активен култов живот в района, в който хората са почитали скалите, от които са отправяли своите молитви и жертвоприношения към почитаните божества.

Антични скални светилища има още при вр. Каменна могила: - СШ 42 01 55 34 / ИД 26 15 32 69 южно от с. Хлябово, при вр. Казларкая северно от с. Лисово, при Големия камък северозападно от с. Черепово, югоизточно от с. Изворово и на други места.

В пределите на Сакар са установени над 70 крепости и селища. Те са били изградени на стратегически места, удобни за обитаване, край извори и реки. На главните пътища били изградени и пътни станции. Повечето от селищата и крепостите водят началото си още от тракийско време, но са имали свой живот и през римската и византийската епохи, а някои от тях продължават своя живот и функции по време на първото и второто български царства. Голямата част от селищата и крепостите са разрушени и почти напълно заличени. Но все още има останки от няколко крепостни съоръжения и селища, които представляват интерес за посещение.

Букелон – античният пазител на долината на Тунджа: - СШ 41 51 13 17 / ИД 25 22 48 89

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Крепостта Букелон /Вукелон/ при с. Маточина, е една от най-добре запазените военни постройки у нас. Този самотен страж се извисява над с. Маточина и долината на р. Тунджа, до самата граница с Република Турция (38 км югоизточно от Тополовград, 40 км североизточно от Свиленград). Още през късната античност римляните оценили ключовото местоположение на възвишението над най-краткия път по долината на Тунджа, водещ към Адрианопол и Константинопол. Останките от крепостта представляват едно величествено зрелище дори и за неизкушените от историята любители.

Крепостта, която опасва билото на хълма, е широка около 65 метра и е дълга 150 метра. До днес от нея е оцеляла внушителна 18-метрова кула – един от малкото добре запазени паметници от това време. Стените на кулата са градени от ломени камъни и пояси от четири реда тухли, споени с бял хоросан. Тя е била издигната на три големи етажа, до които се е стигало по дървени стълби. Запазеното укрепление принадлежи към така наречените вътрешни кули или донжони – самостоятелно укрепени сгради в очертаванията на големите крепости, които са служели за наблюдение и последна защита, а в мирно време били използвани за жилище на феодала и неговото семейство. Тя обхваща три части - правоъгълна кула, полуцилиндрично тяло от изток и тесен коридор на запад.

По очертаванията на билната заравненост на хълма едва, едва личат останките на разрушена крепостна стена, а тясната седловина, която свързва хълма с околния терен, е била прокопана с ров, над който вероятно е имало подвижен мост. Според строителните особености на кулата най-вероятно е тя да е била построена през периода XII - XIV в. върху развалините на по стара крепост, на която принадлежат останките на крепостната стена.

Крепостта е била най-близката охрана на Одрин от север.

Първи сведения за крепостта дава Амиан Марцелин в описанието на разгрома на римската армия в битката край Адрианопол (Одрин) от разбунтувалите се готи, водени от Фритегерн през 378 г. Тогава император Валент (364-378 г.) е ранен, а по-късно умира от раните си. Предполага се, че сраженията били в околностите на крепостта, отстояща само на 15 км от Одрин.

През Средновековието поради близостта си с ромейската столица и Адрианопол, укреплението по-често е принадлежало на Византия, отколкото на България.

Вукелон е бил превзет и разрушен при походите на хан Крум през 813 г. и името му е изписано на триумфална колона от Плиска. Близко до крепостта на 14 февруари 1205 г. българските войски, водени от цар Калоян, разбили рицарската армия на латините и пленили техния император Балдуин Фландърски. Според легенда след паметната победа на цар Калоян плененият фламандски граф и латински крал Болдуен де Фландър

Project CB005.1.22.166 “Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects”

прекарал няколко дни затворен в кулата на Букелон, която оттогава местните наричат Балдуинова. Оттук е отведен в столицата Търново, където умира.

През 1328 г. при настъплението на армията на цар Михаил III Шишман по долината на р. Тунджа във византийските предели гарнизонът сам предал крепостта на българите. Там българският цар престоял един месец, очаквайки ромейската войска. Император Андроник III изпратил пратеници в българския стан, започнали дълги преговори. Искането на цар Михаил-Шишман да замени Вукелон за Созопол останало без последствия, но все пак било постигнато споразумение и той върнал крепостта на Византия срещу голям откуп.

В края на своето съществуване крепостта вероятно е служила за отбрана от османските завоеватели, от които е била в последствие разрушена. Според едно съобщение от 1664 г. крепостта при с. Маточина е била вече изоставена, а околността и е била обрасла с вековни гори.

В Сакар планина като важен стратегически район през античността и средновековието били изградени голям брой крепостни съоръжения, но историята събитията, хората и времето не пожалили тези каменни твърдини. Днес те са жалки останки, обрасли с треви и храсти, а тук са звънтяли мечове, ехтели са бойни викове, умирали са хора. Неумолимо се върти колелото на времето незнайно накъде и докога.

Останки от средновековна крепост има до най-високия връх на Сакар – Вишеград – 856 м.: - СШ 41 59 39 89/ ИД 26 19 38 66. Тя е с площ 3 хектара. Запазени са части от крепостната стена с дебелина 2,5 м, както и основи на сгради. Укреплението е тракийско, но е изпълнявало функции и през Средновековието. При археологически проучвания е открита каменна тракийска гробница на воин, ориентирана в посока изток - запад. Архитектурният и план наподобява надгробно съоръжение с формата на гръцки храм. До крепостта няма достъп, тъй като се намира във военно поделение на българската армия

Край село Българска поляна, в местността “Калето”, на 3.5 км в югоизточна посока от селото, има останки от антична и средновековна крепост. Намерени са керамични фрагменти от тракийско време и Средновековието епоха, периодите IX-XI в. и XII-XIV в.

Останки от средновековния епископски град Скутарион /малък щит/ се намират северно от с. Щит в местността Биргото.

На около 2 км южно от село Главан, върху билото на един от северните ридове на Сакар планина се намират останки от крепостта “Балзена” /Калето, Градището/. Крепостта се е намирала върху билото на силно издължен хълм с надморска височина

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

538 м, от който се открива широк изглед на юг и изток. Предполага се че, крепостта е изградена през V в. на мястото на тракийско укрепление.

Останки от средновековния епископски град Агатоники са открити край с. Оряхово.

На хълма Хисарлъка край Канаплийската махала в северната част на Свиленград личат останки от античната крепост Бурденис /Бурдипто/.

Крепостта Стара Левка, е разположена на един полуостров със стръмни брегове, образуван на един от завоите на р. Левченска, южно от сегашното с. Левка.

Останки от средновековни крепости има и край с. Сладун, с. Михалич, в местността Хисаря северно от гр. Любимец, на Текебаир, между селата Овчарово и Богомил, в местността Бахчите южно от с. Изворово, на левия бряг на р. Марица южно от с. Българин.

Интересни религиозни паметници от ранното Средновековие в Сакар представляват скалните църкви от X век край селата Маточина, Михалич и над манастира „Св. Троица” край с. Устрем.

Скалната църква до с. Михалич: - СШ 41 51 00 89/ ИД 26 25 29 62, е сред най-добрите образци на християнската скална архитектура на територията на България. Намира се на километър южно от селото, на стръмния западен склон на скалисто възвишение. Издълбана е във варовикова скала. Строителите са се постарали да й придадат форма на елегантен кръстопулен храм с полукръгъл олтар и две странични полукръгли конхи /абсиди/. Вътрешното пространство е с размери 12 м на 11 м. Отгоре в скалата е издялан красив купол. Той има диаметър 5.5 м и височина 6 м. Входът на църквата представлява монументално, изсечено в скалите стълбище от 14 стъпала. Вероятно над откритото стълбище някога е имало дървен навес, дупките от който личат в съседните скали . Предполага се, че църквата е построена в периода X-XI в. Местни хора са съхранили името на храма, като нарекли местността „Ай Пандо” („Св. Пантелеймон”). Неслучайно и сега там има оброчище. По празници хора от околните селища посещават древният храм, извършват християнски ритуали и оставят дарове. От една скална пукнатина във вътрешността изтича вода, смятана за лековита. Дебитът ѝ е непостоянен и появата ѝ се счита за божествен знак.

Скална църква при с. Маточина: - СШ 41 56 16 82 / ИД 26 05 39 91. Разположена е до самата граница на България с Турция, на 2 км. югозападно от с. Маточина. Местното население я нарича «Декили кая». Издълбана е в северозападния стръмен варовиков скат на граничен хълм. В църквата се влиза през засводен коридор, дълъг 14 м., а самата тя е оформена като правоъгълно помещение. Вляво от входа личат няколко изсечени в скалите стъпала, които водят към билото на възвишението. От там се откриват красиви гледки на север към Сакар и на юг към р. Тунджа и Одринското поле.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Вехтата църква: 42 01 59 01 / ИД 26 25 41 74, представлява пещера, разположена на около 400 м. западно над манастира „Света Троица“ край с. Устрем, на западния склон на варовиково плато над р. Манастирска. Помещението е с дължина 8 м и ширина около 6 м, с множество вдлъбнатини и ниши по стените и сводовете. Църквата не е оформяна допълнително, запазена е естествената конфигурация на скалите. Почти всички ниши и плоскости са изписани направо върху голия камък. От сводовете на Вехтата църква сълзи вода, която в миналото смятали за светена и лековита. По време на големи празници като Спасовден, Гергьовден, Св. Троица, Свети апостоли Петър и Павел и др. тук идвали хора от близо и далеч, за да се измият и получат изцеление. По късно местното население нарекло пещерата Караколлова дупка, защото имала славата на скривалище на известния хайдутин.

Архитектурните паметници, запазени в Сакар от времето на турското робство, са християнски църкви и параклиси, училища и къщи, строени предимно в периода XVIII - XIX в., монументални строежи край главния път по долината на р. Марица при Харманли и Свиленград от XVI в. и мюсюлманското теке при с. Богомил.

Мостът на река Марица при Свиленград е построен през 1529 г. по нареждане на Мустафа паша, везир на султан Сюлейман I Великолепни. Той е значимо за времето си съоръжение с дължина 295 м и широчина 5.5 м. Около него възниква селището Мустафа паша, което през втората половина на XVI в. става град. Платното на моста е изградено от каменни плочи, разположени върху иззидани дялани камъни, между които има 20 сводести отвора за пропускане водите на р. Марица. Парапетите също са изградени от каменни блокове, по 353 броя от всяка страна. В средата на съоръжението има надпис за съграждането му. Днес моста свързва двете части на Свиленград. Той е паметник с национално значение и е под защита на ЮНЕСКО.

Сред архитектурните шедьоври от времето на турското робство в гр. Харманли се откроява Сводестият (Гърбавият) мост над старото корито на река Харманлийска /Олудере/. Сега под него не тече река, защото е отбита встрани. Той е сред големите пътни съоръжения, строени в османската империя през XVI в. Построен е от камъни и е с павирана настилка. Старите пътешественици обикновено съобщават за шест свода, но днес личат главно три свода на моста, най-големият от които е средният, широк повече от 20 метра. Перилата са високи около метър. На специално място е поставена мраморна плоча с надпис на турски език: „Светът е един мост, по който минава пътят на царя и бедняка. Който върви по правия и справедлив път, намира спасение при Бога. Като видях свършека на моста, аз, молейки се богу, сам казах надписа. Във времето на Сиавюша се построи тоя великолепен мост, година деветстотин деветдесет и трета (1585 г.)”. Сводестият "Гърбавият" мост е ням свидетел и символ на една безвъзвратно отминала епоха, днес той е културноисторическа забележителност на гр. Харманли /обявен за паметник на културата/.

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

В центъра на Харманли се намират останките на т.нар. кервансарай - първата голяма постройка в Харманли (1510 г.) За неговото изграждане било мобилизирано цялото българско население от Одрин до Хасково. Всички села са били задължени да дават ангария с коли, добитък и хора. Зидарите и майсторите също били българи. Смята се, че сградата на кервансарая е вдигната по заповед на Мустафа паша, а по-късно е бил доизграден и обновен от Сиавюш паша. Солидната монументална постройка на кервансарая поражавала и чуждите пътешественици, които минават през Харманли, и е споменат в много пътеписи. В приблизително някогашния си вид кервансараят се запазва чак до 1866 година, накрая той служел за устройване на есенния панаир Карабаа. Поради загубване на своите функции сградата започнала да се руши. Разрушаването на сградата продължило и след Освобождението, когато с материали от кервансарая били построени болницата, училището и военната казарма в Харманли. Днес има запазена само една стена с порта в средата, зидана от камъни, тухли и хоросан.

Споменатите до тук архитектурни забележителности от XVI в. са изградени предимно на главното европейско вървище на османската империя, по най-важния път в нейната Европейска част. Във вътрешността на планината, единствено, самотно, някак не на местото си стои текето при с. Богомил: - СШ 41 59 22 18 / 26 01 32 51. Според оскъдните данни, с които се разполага, текето е било построено през 1541 г. от самия Хазър баба, който по-късно бил погребан в него

Култова християнска светиня за Сакар и Югоизточна България от Възраждането до наши дни е манастирът „Света Троица“: -СШ 42 01 58 83 / ИД 26 25 52 48. Намира се на 11 км югоизточно от Тополовград, в землището на с. Устрем.

Интерес представлява и църквата „Св. Троица“ в Свиленград (1834 г.), построена с доброволни пожертвования на българите от трите махали на града и вероятно затова е наречена "Св. Троица".

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

Религиозни средища от възраждането са и църквите в селата Щит – „Св. Богородица”, построена през 1792 г., църквата „Св. Димитър” в с. Ерусалимово построена през 1836 г., църквата „Успение Богородично” в с. Михалич, църквата „Св. Иван Богослов” в с. Дервиш могила, църквата „Св. Димитър” в с. Левка, църквата „Св. Атанас” в с. Димитровче, църквата „Св. Петка” в с. Оряхово, църквата „Свето Възнесение” в с. Момково, църквата „Св. Апостоли Петър и Павел” в с. Георги Добрево.

В гр. Харманли храма „Св. Атанасий” е бил построен през 1835 г. със средства и дарения от местното население. Интерес в района представляват църквите „Св. Иван Рилски” в с. Доситеево, построена през 1836 г., църквата „Св. Георги” в с. Дрипчево, построена през 1848 г., църквата „Св. Димитър” в с. Овчарово, построена през 1867 г., църквата „Св. Богородица” в с. Българин, построена през 1875 г., църквата „Св. Неделя” в с. Черепово построена през 1874 г., църквата „Св. Архангел Михаил” в с. Главан, църквата „Св. Богородица” в с. Браница, църквата „Св. Архангел Михаил” в с. Изворово, църквата „Св. Георги” в с. Рогозиново.

ТОПОЛОВГРАДСКА ДУХОВНА ОКОЛИЯ

Селище	храм
Гр; Болярово	храм „Св. Димитър“
С. Ружица	храм „Св. Константин и Елена“
С. Воден	храм „Св. Георги“
С. Вълча поляна	храм „Св. Димитър“
С. Голямо Крушево	храм „Св. Богородица“
С. Горска поляна	храм „Св. Илия“
С. Странджа	храм „Св. Богородица“
С. Гранитово	храм „Св. Арх. Михаил“
С. Добрич	храм „Св. Димитър“
С. Златиница	храм „Св. Константин и Елена“
Гр. Елхово	храм „Св. Димитър“
С. Радовец	храм „Св. Константин и Елена“
С. Княжево	храм „Св. Димитър“
С. Раздел	храм „Св. Троица“

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

С. Лесово	храм „Св. Жив. Източник“
С. Чукарово	храм „Св. Богородица“
С. Чернозем	храм „Св. Богородица“
С. Мамарчево	храм „Св. Богородица“
С. М. Шарково	храм „Св. Йоан Кръстител“
С. Мелница	храм „Св. Георги“
С. Мрамор	храм „Св. Арх. Михаил“
С. Кап. Петко войвода	храм „Св. Жив. Източник“
С. Орешник	храм „Св. Параскева“
С. Попово	храм „Св. Георги“
С. Дъбово	храм „Св. Илия“
С. Светлина	храм „Св. Богородица“
С. Синапово	храм „Св. Илия“
С. Срем	храм „Св. Възнесение Господне“
С. Стефан Караджово	храм „Св. Богородица“
С. Камен връх	храм „Св. Атанасий“
С. Доброселц	храм „Св. Петка“
С. Устрем	храм „Св. Димитър“
С. Планиново	храм „Св. Кирил и Методий“
С. Хлябово	храм „Св. Георги“
С. Г. Шарково	храм „Св. Богородица“
С. Орлов дол	храм „Св. Димитър“
Гр. Тополовград	храм „Св. Богородица“
Гр. Тополовград	храм „Св. Георги“
Гр. Тополовград	храм „Св. Петка“
Гр. Тополовград	храм „Св. Илия“
С. Изгрев	храм „Св. Димитър“
С. Иглика	храм „Св. Богородица“

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

- С. Ситово** храм „Св. Иван Рилски“
С. Лалково храм „Св. Възнесение Господне“

Храмове в Харманлийска духовна околия

1. храм "Св. Иван Рилски" , храм "Св. Атанасий" и храм "Св. Трифон" - гр. Харманли
2. храм "Св. Богородица" и храм "Св. Николай" - гр. Симеоновград
3. храм "Св. Иван Рилски" и храм "Рождество Богородично" - гр. Гълъбово
4. храм "Св. Неделя" – с. Черепово,
5. храм "Св. Георги" – с. Рогозиново,
6. храм "Св. Димитър" – с. Овчарово,
7. храм "Св. архангел Михаил" – с. Главан,
8. храм "Св. Димитър" – с. Медникарово,
9. храм "Св. архангел Михаил" – с. Обручище,
10. храм "Св. Иван Рилски" – с. Доситеево,
11. храм "Св. Петка" – с. Навъсен,
12. храм "Св. архангел Михаил" – с. Мъдрец,
13. храм "Св. Богородица" – с. Българин,
14. храм "Св. Йоан Богослов" – с. Дряново,
15. храм "Св. Богородица" – с. Искрица,
16. храм "Св. Андрей" – с. Свирково,
17. храм "Св. Георги" – с. Троян,
18. храм "Св. Георги" – с. Тянево,
19. храм "Рождество Богородично" – с. Коларово,

Храмове в Свиленградска духовна околия

1. храм "Св. Троица", храм "Св. Димитър", храм "Живоприемни Източник" и храм "Св. Иван Рилски" - гр. Свиленград
2. храм "Св. Богородица" – гр. Любимец,
3. храм "Св. Георги" – с. Капитан Андреево,
4. храм "Св. Атанасий" – с. Димитровче,
5. храм "Св. Димитър" – с. Левка,
6. храм "Св. Йоан Богослов" – с. Студена,
7. храм "Св. св. Кирил и Методий" – с. Мустрак,
8. храм "Св. Възнесение" – с. Момково,
9. храм "Св. ап. Петър и Павел" – с. Георги Добрево,
10. храм "Св. Димитър" – с. Маточина,
11. храм "Св. Георги" – с. Присадец,
12. храм "Св. Димитър" – с. Генералово,
13. храм "Св. Богородица" – с. Щит,
14. храм "Св. Атанасий" – с. Пъстрогор,
15. храм "Св. Петка" – с. Оряхово,

Project CB005.1.22.166 "Development of common cultural tourism destination in the Strandzha (Yildiz)/ Sakar area based on archaeological and historical objects"

16. храм "Св. Възнесение" – с. Чернодъб.

III. Приложения:

3.1. Снимки на обекти

Този материал е направен с подкрепата на Европейския съюз, чрез Програма за трансгранично сътрудничество Интеррег-ИПП България-Турция 2014-2020, ССИ № 2014ТС16I5СВ005. Съдържанието на този материал е отговорност единствено на Сдружение "Солени Ветрове" и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз или на Управляващия орган на Програмата.